

TAMPEREEN YLIOPISTO
JOHTAMISKORKEAKOULU

KONSERNIN SISÄISEN RAHOITUKSEN SIIRTOHIN- NOITTELU JA SIIHEN LIITTYVÄT VERORISKIT

Yrityksen laskentatoimi
Pro gradu -tutkielma
Ohjaaja: Matias Laine
Suvi-Tuulia Raitala

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto Johtamiskorkeakoulu; yrityksen laskentatoimi

Tekijä: RAITALA, SUVI-TUULIA
Tutkielman nimi: Konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelu ja siihen liittyvät veroriskit
Pro gradu -tutkielma: 80 sivua
Aika: Lokakuu 2018
Avainsanat: Siirtohinnoittelu, veroriskit, BEPS-hanke, käsiteanalyysi

Tässä tutkielmassa tutkitaan konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelua ja siihen liittyviä veroriskejä. Tutkielma on toteutettu perehtymällä laajasti aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen, tieteellisiin artikkeleihin, lainsäädäntöön ja oikeustapauksiin. Kyseisiin materiaaleihin perehtymällä on pyritty arvioimaan konsernin sisäiseen rahoitukseen liittyviä veroriskejä. Tutkielma on perusrakenteeltaan käsiteanalyysi veroriskeistä. Käsiteanalyysin lisäksi lainsäädännön nykytilan ja tulevaisuuden arviointiin on käytetty oikeusdogmaattista pohdintaa.

Tutkielmassa käsitellään veroriskin käsitettä monipuolisesti esittelemällä veroriskeille erilaisia määritelmiä ja luokitteluita. Lisäksi on tunnistettu kirjallisuuden perusteella, millaisissa tilanteissa veroriskejä erityisesti esiintyy ja miten niitä voidaan hallita. Veroriskien esiintymistä tutkittavassa ilmiössä on arvioitu perehtymällä laajasti aiheeseen liittyvään lainsäädäntöön ja sen mahdollisiin muutospainaisiin.

Aiheeseen liittyvä lainsäädäntö on ollut ja tulee olemaan tulevaisuudessakin suurten muutosten keskellä. Suuria muutoksia aiheuttaa erityisesti OECD:n BEPS-hanke (Base Erosion and Profit Shifting) veropohjan rapautumisen estämiseksi. Tutkielmassa käsitellään muun muassa BEPS-hankkeen 4., 8.-10. sekä 13. toimenpiteen aiheuttamia muutoksia lainsäädäntöön kansainvälisesti ja Suomessa. Tutkielmassa on käsitelty laajasti myös BEPS-hankkeen aiheuttamia toimia EU:ssa, eli osaltaan 4. toimenpiteen johdosta voimaantulleita ATA-direktiivejä.

Tutkielmassa läpikäydyn kirjallisuuden ja lainsäädännön perusteella konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelun todettiin olevan suurten muutosten keskellä ja sisältävän suuren määrän veroriskejä. Suuret samanaikaiset muutokset sekä siirtohinnoitteluun että sen dokumentaatiovaatimuksiin kasvattavat erityisesti yritysten riskiä olla toimimatta uuden lainsäädännön vaatimalla tavalla. Tutkielman perusteella kuitenkin todettiin, että yrityksillä on monia keinoja hallita konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoitteluun liittyviä veroriskejä. Erityisesti siirtohinnoittelun näkeminen osana yrityksen strategiaa, nopea reagointi lainsäädännön muutoksiin sekä ajankohtainen ja laadukas dokumentaatio nähtiin keinoiksi vähentää ilmiöön liittyvää epävarmuutta.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	Aihealueen esittely ja ajankohtaisuus.....	1
1.2	Tutkimustehtävän muotoilu ja tutkimuskysymykset.....	3
1.3	Rajaukset ja keskeiset käsitteet	5
1.4	Tutkimusmenetelmät	7
2	VERORISKIT	9
2.1	Veroriskin määritelmä.....	9
2.2	Veroriskien osatekijöiden tunnistus	11
3	SIIRTOHINNOITTELU JA OECD:n BEPS-HANKE.....	16
3.1	Siirtohinnoittelu.....	16
3.2	Markkinaehtoperiaate.....	18
3.2.1	Markkinaehtoperiaatteen tulkintakysymykset – KHO 2014:119	21
3.3	OECD:n siirtohinnoitteluohjeet.....	26
3.4	Konsernin siirtohinnoitteluun liittyvät BEPS-toimenpiteet.....	27
3.5	ATA-direktiivi.....	28
4	KONSERNIN SISÄISEN RAHOITUKSEN SIIRTOHINNOITTELU SUOMEN LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ	36
4.1	Rahoituksen hinnoittelu ja luonne.....	36
4.1.1	Rahoitustransaktioiden hinnoittelu – KHO 2010:73	39
4.1.2	Rahoitustransaktioiden luonne - ATA-direktiivin tuomat muutokset hybridi- instrumentteihin.....	42
4.2	Konsernin sisäiset rahoitusinstrumentit – hybridi-lainat.....	44
4.2.1	Emo-tytäryhtiödirektiivi.....	46
4.2.2	Korko-rojaltidirektiivi	49
4.3	Alikapitalisointi.....	50
4.3.1	EVL 18a § - korkovähennysoikeuden rajoitus	51
4.3.2	ATA-direktiivin tuomat muutoksen Suomen EVL 18 a §:aan.....	53
4.4	Siirtohinnoittelun dokumentointi	55
4.5	BEPS:in tuomat muutokset siirtohinnoitteludokumentaatioon	56
4.5.1	Koko konsernia koskeva ”Master file”	58
4.5.2	Yksittäistä verovelvollista koskeva ”Local file”	62
4.5.3	Maakohtainen raportti (country-by-country).....	63
5	VERORISKIT KONSERNIN SISÄISESSÄ RAHOITUKSESSA	67
5.1	Siirtohinnoittelu ja strategia	68
5.2	Ennakkoratkaisut ja APA-menettely	74
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	77

1 JOHDANTO

1.1 Aihealueen esittely ja ajankohtaisuus

Kun puhutaan kansainvälisten konsernien siirtohinnoittelusta, veroriskit – ja toisaalta myös verosuunnittelumahdollisuudet – saavat kansainvälisen aspektin. Vähentääkseen verotaakkaansa ja tehostaakseen liiketoimintaansa kansainväliset konsernit ovat lisänneet rajat ylittävän kaupan määrää. Samaan aikaan eri maiden viranomaiset yrittävät estää kansainvälisten transaktioiden aiheuttamaa verojen välttämistä ja suojella oman maansa verotuloja. Kansainvälisessä ympäristössä toimivaan konserniin vaikuttavat monet eri oikeuslähteet. Tämä aiheuttaa haasteita sekä veronmaksajalle että veronsaajalle, sillä molemmat pyrkivät ratkaisuihinsa lähtökohtaisesti eri tavoitteisiin; veronmaksaja verotaakansa minimointiin ja veronsaaja verotulojensa maksimointiin. (Gattringer 2013, s.160). Suomessa kansainvälisesti toimivan yrityksen tulee ottaa huomioon Suomen sisäisen lainsäädännön lisäksi myös paljon muuta lainsäädäntöä, kuten OECD:n siirtohinnoitteluohteet, malliverosopimus, BEPS-hanke sekä EU-direktiivit. Aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä on paljon, joka osaltaan kasvattaa yritysten riskiä olla toimimatta ajankohtaisen lainsäädännön mukaisesti. Toisaalta kansainvälisyys tuo monia verosuunnittelumahdollisuuksia, joissa voidaan hyödyntää esimerkiksi eri maiden lainsäädäntöä ja erisuuruisia verokantoja.

Maailmanlaajuisesti kansainvälisen kaupan ja siirtohinnoittelun tuoma veron välttäminen on käynnistänyt toimet veropaon estämiseksi. Syyskuussa 2013 G20-maiden johtajat käynnistivät noin kaksi vuotta kestäneen suunnittelutyön kehittääkseen BEPS-toimenpidesuunnitelman, jolla oli tarkoitus estää voittovarojen siirtäminen ja tätä kautta veropohjan rapautuminen jäsenmaissa (BEPS eli Base Erosion and Profit Shifting) (OECD 2016, s. 4). Tarkoituksena oli ohjata kansainvälistä verotusta siihen suuntaan, että voittovarattulisivat verotetuksi siinä maassa, jossa arvonlisä on tuotettu (PwC 2015). Hankkeen lopuraportit julkaistiin vuonna 2015 ja siihen kuuluu 15 toimenpidettä, jotka liittyvät kan-

sainväliseen yritysverotukseen ja joilla on tarkoitus estää voittovarojen siirtäminen. Suunnitelmien tavoitteena on lisätä maiden välistä yhteistyötä ja tarkoituksena on implementoida toimenpiteet maiden sisäisiin lainsäädäntöihin. BEPS-hankkeella on luotu työkalut veropaon estämiseksi ja osallistujamaiden on tarkoituksena muuttaa sisäistä lainsäädäntöään niitä vastaaviksi. (Deloitte 2016.) Samaan aikaan yritysten näkökulmasta niiden kohtaama toimintaympäristö mutkistuu ja riskit uuden lainsäädännön noudattamatta jättämiselle kasvavat.

Aihealue on kiinnostava ja ajankohtainen niin kansainvälisesti kuin Suomessakin. Erityisesti konsernien sisäiset rahoitusjärjestelyt ovat olleet pinnalla viimeisinä vuosina, esimerkiksi tilanteet, joissa voittoja on siirretty konsernin sisäisinä korkomaksuina matalamman verorasituksen maihin. Suomessa oikeustila on ollut kauan epävarma ja esimerkiksi korkojen vähennysoikeudesta on haettu ratkaisuja aina korkeimmasta hallinto-oikeudesta saakka (esimerkiksi KHO 2014:119).

Kansainvälistyminen on tuonut mukanaan myös ongelmia. Varsinkin taloudellisesti heikompina aikoina valtioiden kiinnostus itselleen kuuluvia verotuloja kohtaan kasvaa. Kansainvälinen verosuunnittelu on johtanut siihen, että valtiot ovat alkaneet kilpailla verotuloista muun muassa verokantojen avulla. Verokantaa pienentämällä maiden hallitukset pyrkivät houkuttelemaan yrityksiä sijoittamaan ja sijoittautumaan omaan maahan. (Sikka 2017, s. 1.) Sikka ja Willmott (2010) näkevät, että siirtohinnoittelulla on suuri rooli verosuunnittelun mahdollistajana. Sen avulla siirretään varallisuutta eri maihin verojen välttämiseksi, joka taas vaikuttaa tulojen, varallisuuden, riskien ja hyvinvoinnin jakautumiseen koko maailmassa (Sikka ja Willmott 2010, s. 352). Myös Mehafdi (2000, s. 378) näkee epäeettisen siirtohinnoittelun vahingoittavan yritysten lisäksi myös talouksia joissa yritykset toimivat. Ongelma koskettaa siis yksittäisten veronmaksajien ja veronsaajien lisäksi myös globaalisti koko maailman kansantalouksia.

Kansainvälisesti verotuksen kysymykset eivät ole koskaan aikaisemmin olleet niin suuren poliittisen keskustelun alla kuin nyt. Talouksien integroituminen on johtanut kansallisten lainsäädäntöjen vanhentumiseen, ja näin ollen tarve uudelle kansainväliselle verolainsäädännölle on konkreettinen. (OECD 2016, s. 4.) Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo erityisesti OECD:n BEPS-hanke ja sen tavoitteet estää veropohjan rapautuminen jäsenmaissa. Samaan aikaan myös yritykset ovat tulleet entistä tietoisemmiksi tähän liittyvistä riskeistä

ja veroriskien riskinhallintaan liittyvien konsulttipalveluiden kysyntä on kasvanut (Hutchens ja Rego 2015).

On tärkeää huomata, että konsernien sisäisessä rahoituksessa tai sen siirtohinnoittelussa ei aina ole kyse ensisijaisesti veronkierrosta tai verosuunnittelusta (Isomaa-Myllymäki 2017, s. 101). Arviolta 2/3 maailmankaupasta tapahtuu konsernien sisällä (ETLA 2013). Näissä tilanteissa on aina määritettävä jokin siirtohinta ja sen määrittelemine voi olla haastavaa. Niinpä myös yritysten näkökulma tulee huomioida siirtohinnoittelussa. Mehtosen (2005, s. 159) mukaan verot ovat yrityksille kustannus ja kustannusten minimointi konsernitasolla on yrityksille lain puitteissa toimittaessa normaalia kustannustehokasta toimintaa. Toisaalta, siirtohinnoittelua käytetään eri muodoissa yleisesti tuloksen muokkaamiseen ja verotulojen siirtämiseen alhaisemman verokannan maihin käyttäen hyväksi lain aukkoja ja tulkitsemalla lakeja niiden alkuperäisen tarkoituksen vastaisesti (Finer ja Ylönen 2017, s. 53). Siirtohinnoittelusta puhuttaessa on huomattava ero sen välillä, milloin se on pakollista konsernin sisäisen liiketoimen hinnanmäärittäystä ja dokumentointia, ja milloin sitä hyväksikäytetään yrityksen edun tavoitteluun. Raja näiden kahden välillä on suuri harmaa alue, johon selkeän linjan asettaminen on haastavaa ja joka riippuu aina näkökulmasta.

Siirtohinnoitteluun liittyvien ongelmien ja sitä kautta riskien tunteminen on erityisesti kansainvälisessä ympäristössä toimiville yrityksille kuitenkin ensiarvoisen tärkeää. Siirtohinnoittelun epäonnistuessa veroseuraamukset voivat olla merkittävät. Tilanteessa viranomaiset voivat esimerkiksi lisätä yrityksen verotettavan tuloksen määrää, evätä vähennyksiä tai räikeimmissä tapauksissa määrätä myös veronkorotuksia. (Helminen 2013, s. 238–239.) Taloudelliset seuraamukset yrityksille ovat siis konkreettiset.

1.2 Tutkimustehtävän muotoilu ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman keskiöön kuuluvat erityisesti konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoitteluun liittyvät kysymykset ja niihin liittyvät veroriskit. Tutkielman on tarkoituksena antaa kokonaiskuva siitä, mitä seikkoja yrityksen tulisi ottaa huomioon siirtohinnoittelussa ja minkälaisia veroriskejä siirtohinnoitteluun liittyy. Lisäksi tutkielma selvittää min-

kälaisia tulkintoja Suomen sisäisessä lainsäädännössä on tehty siirtohinnoittelukysymyksiin liittyen ja mikä on toisaalta jäänyt vielä hämärän peittoon. Tutkielma antaa myös laajan kuvauksen siitä, miten OECD:n BEPS-hanke on muuttanut ja tulee muuttamaan lainsäädäntöämme kenttää. OECD:n BEPS-hankkeesta tämän tutkielman aihepiiriin liittyvät läheisesti BEPS:in 4. ja 8.-10. toimenpiteet. Lisäksi tutkielmassa käydään läpi myös BEPS:in 13. toimenpiteen vaikutuksia. OECD:n BEPS-hankkeen lisäksi myös OECD:n malliverosopimus ja siirtohinnoitteluohjeet liittyvät kiinteästi tutkielman aihepiiriin.

Tämä tutkielma käsittelee konsernin sisäistä rahoitusta, sen siirtohinnoittelua sekä niihin liittyvää lainsäädäntöä ja sen muutospaineita, sekä sitä kautta niihin liittyviä veroriskejä. Tutkielma on toteutettu tutkimalla kansallista ja kansainvälistä aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä, kirjallisuutta, asiantuntija-artikkeleita ja oikeustapauksia. Tutkielman tavoitteena on ollut edellisten keinojen avulla arvioida konsernin sisäiseen rahoitukseen liittyviä veroriskejä ja niiden hallintaa. Tutkielma on perusrakenteeltaan käsiteanalyysi veroriskeistä.

Aikaisemmassa veroriskien tutkimuksessa on korostunut kvantitatiivinen tutkimus, jossa veroriskit on nähty numeerisena arvona, jolle voidaan etsiä erilaisia korrelaatioita esimerkiksi yrityksen arvon tai viranomaisten tekemien oikaisujen lukumäärän kanssa. Lisäksi veroriskejä on tutkittu laajasti myös etsien niille erilaisia luokitteluita ja jaotteluita sekä tunnistamalla osa-alueita, joihin riskejä erityisesti kohdistuu. Tämän tutkielman tarkoituksena on ymmärtää syvemmin yksittäisen osa-alueen, konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelun oikeustilan epävarmuutta ja muutospaineita, ja sitä kautta arvioida kvalitatiivisin keinoin veroriskien esiintymistä kyseisessä ilmiössä.

Tutkielman tutkimuskysymykset on muotoiltu seuraaviksi:

1. Mitä on konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelu ja mitkä ovat siihen vaikuttavat tekijät?
2. Miten OECD:n BEPS-toimenpiteet tulevat vaikuttamaan Suomen sisäiseen lainsäädäntöön erityisesti konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelun näkökulmasta?

3. Mitä veroriskejä konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoitteluun liittyy ja miten yritys pystyy hallitsemaan kyseisiä riskejä?

1.3 Rajaukset ja keskeiset käsitteet

Tutkielman laajuuden ulkopuolelle on rajattu verosuunnittelun ja siirtohinnoittelun eettisten näkökulmien syvempi pohdinta. Tutkielman tarkoituksena on ottaa lainsäädäntö ikään kuin annettuna ja olla pohtimatta tarkemmin sen eettisiä näkökulmia. Ajatuksena on se, että lainsäädäntö asettaa raamit lailliselle toiminnalle. Niin kauan, kun liikutaan näiden raamien sisällä, ei kuulu tämän tutkielman laajuuteen pohtia ratkaisujen eettisyyttä. Eettisyyden arviointi on erittäin tärkeä aihealue, mutta asiaan sen vaatimalla tasolla syventyminen ylittäisi tämän tutkielman laajuuden.

Eettisyyden arvioinnin erottaminen tutkielman laajuudesta on perusteltua, sillä puhuttaessa verosuunnittelusta, yleistetään helposti kaikki verosuunnittelu laittomaksi tai vilpilliseksi toiminnaksi. Laillisen verosuunnittelun ja laittoman veronkierron tai veropetoksen välille on kuitenkin ero, joka tulee ennen kaikkea toiminnan hyväksyttävyydestä lain silmissä. On kuitenkin huomattava, että kyseinen rajanveto on lain tulkinnallisuuden takia vaikeaa ja siinä on myös suuria maakohtaisia eroja. (Hasseldine ja Morris 2013.)

Tämän tutkielma käsittelee Suomessa toimivan kansainvälisen konsernin verokysymyksiä. Tutkielman tarkoituksena on ollut keskittyä tutkittavissa tapauksissa vain lain tulkintaan tai soveltamiseen liittyviin tapauksiin ja niihin liittyviin veroriskeihin. Pohdinnan ulkopuolelle on siis jätetty tapaukset, joissa tehty järjestely on selkeästi verorikos tai veropetos, koska tällöin ei ole kysymys lain tulkinnasta vaan sen tietoisesta rikkomisesta. Tarkoituksena on siis tutkia verosuunnittelua ja verojen välttämistä, ei verojen kiertämistä. Kuten edellä todettiin, näiden käsitteiden käyttäminen on kuitenkin monessa mielessä ristiriitaista, eikä käsitteiden käyttö ole aina kovin johdonmukaista. Esimerkiksi Knuutinen (2014, s. 171–173) on pohtinut käsitteiden käyttöä tarkemmin artikkelissaan. Koska tämä tutkielma käsittelee Suomessa toimivien yritysten oikeustilaa, tarkoitetaan tässä tutkielmassa verojen kiertämisellä Knuutisen artikkeliin viitaten sanan mukaan VML 28 §:n mukaista laitonta toimintaa, kun taas verosuunnittelu sekä aggressiivinen verosuunnittelu lukeutuvat lain mukaan hyväksyttävään toimintaan. Se puolestaan saattaa

eettisesti ajatellen olla ei-hyväksyttävällä alueella, mutta sen tarkempi pohtiminen on rajattu edellä selostetusti tämän tutkielman laajuuden ulkopuolelle.

Keskeiset käsitteet:

Veroriskit ovat taloudellisia riskejä, joiden määrittäminen ei ole täysin yksiselitteistä. Yhden määritelmän mukaan veroriskeiksi lasketaan kaikki yrityksen toimintaan, investointeihin ja taloudellisiin päätöksiin liittyvät riskit ja epävarmuudet, joilla on yhteyksiä verotukseen (Hutchens ja Rego 2015, s.1). Myös muita määritelmiä on olemassa.

Siirtohinnoittelu tarkoittaa kahden toisiinsa etuyhteydessä olevan yrityksen tai yksikön välisen kaupankäynnin hinnoittelua. (Myrsky ja Malmgren 2014, s. 515).

Keskeisenä periaatteena siirtohinnoittelussa toimii *markkinaehtoperiaate* eli kyseisten yksiköiden tulee hinnoitella keskinäinen kaupankäynti sellaisilla hinnoilla, joita myös riippumattomat osapuolet olisivat käyttäneet. (Helminen 2013, s. 217.) Lisäksi tulot pitää kohdistaa oikeille yksiköille ja yksiköitä tulee kohdella erillisinä entiteetteinä *erillisyyhtiöperiaatteen* mukaisesti.

Lähdevaltio tarkoittaa kansainvälisessä verotuksessa valtiota, josta tulo on peräisin. Esimerkiksi korko-rojaltidirektiivissä lähdevaltioksi katsotaan korkoa tai rojaltia maksavan yhtiön asuinvaltio (Helminen 2016, s. 180).

Verotuksellinen asuinvaltio on puolestaan valtio, jossa yhteisö asuu. Se määrittyy eri maissa eri tavalla. Suomessa asuviksi katsotaan vakiintuneen käytännön mukaan yhteisöt, jotka on rekisteröity Suomessa tai perustettu Suomen lakien mukaan, tai jos kyseessä on Suomessa rekisteröity eurooppayhtiö. Joissakin maissa asuinvaltio määrittyy yrityksen johtopaikan mukaan. Tällaisessa tilanteessa voi syntyä kaksoisasumiskonflikti. (Helminen 2013, s. 108.)

Kaksoisasumiskonflikti tarkoittaa tilannetta, jossa kaksi eri valtiota katsoo olevansa yhteisön asuinvaltio. (Helminen 2013, s. 108.) Asuinvaltioksi lukeminen on veronsaajan kannalta haluttava tilanne, koska asuinvaltiolla on yhteisön tuloon laaja verotusoikeus, eli oikeus verottaa maailmanlaajuisesti sekä asuinvaltiosta että sen ulkopuolelta saatuja

tuloja (Helminen 2017, luku 5 ”Verovelvollisuusasema ja asuinvaltio”). Lähdevaltion verotusoikeus ulottuu vain kyseisestä valtiosta maksettuihin tuloihin. Verotusoikeus asuminen- ja lähdevaltion kesken jaetaan maiden välisen verosopimuksen mukaan. (Helminen 2013, s. 35.)

VML 28§ eli Verotusmenettelylain 28 § on Suomen sisäisen lainsäädännön yleinen veronkiertoa koskeva säännös.

VML 31§ eli Verotusmenettelylain 31 § on Suomen sisäisen lainsäädännön siirtohinnoitteluoikaisua koskeva säännös. Pykälän avulla markkinahinnoista poikkeavaa hinnoittelua voidaan oikaista viranomaisten toimesta. *VML 28 §* ja *31 §* ovat siirtohinnoitteluun liittyen tämän tutkielman kannalta Suomen sisäisen lainsäädännön merkittävimmät pykälät.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Tutkielman tavoitteena on aiheeseen liittyvän lainsäädännön, artikkelien ja kirjallisuuden avulla tunnistaa konsernin sisäiseen rahoitukseen liittyviä veroriskejä. Tutkielma on käsitteanalyysi veroriskeistä. Käsitteanalyysin lisäksi lainsäädännön nykytilan ja tulevaisuuden arviointiin on käytetty oikeusdogmaattista pohdintaa.

Käsitteanalyysin tarkoituksena on jäsenellä tutkimuksen kohteena olevaa käsitettä, sekä ymmärtää siihen liitettyjä merkityksiä. Lisäksi käsitteanalyysillä voidaan selkeyttää käsitteen suhdetta sen lähikäsitteisiin. Näiden keinojen avulla pyritään tunnistamaan sen kriittiset ominaispiirteet. Käsitteanalyysi tapahtuu perehtymällä laajasti aiheeseen liittyvään kirjalliseen aineistoon. (Puusa 2008, s. 36.) Käsitteanalyysiä voidaan käyttää sekä tutkimusotteena että tutkimusmenetelmänä. Käsitteanalyysistä tutkimusotteena voidaan puhua silloin, kun tutkimuksessa käsitteiden ja niiden muodostamien järjestelmien määrittely, vertailu ja analysointi ovat tutkimuksessa pääosassa. (Ahonen ja Kallio 2002, s. 59–60). Tässä tutkielmassa käsitteanalyysiä käytetään tutkimusmenetelmänä. Omimmillaan käsitteanalyysi onkin Ahosen ja Kallion (2002, s. 96) mukaan nimenomaan ”menetelmänä”, eli sen tehtävänä on käsitteiden ja käsitejärjestelmien selkeyttäminen, niiden välisten suhteiden selvittäminen sekä uusien käsitteiden luominen. Käsitteanalyysissä olemassa olevaa tietoa ja tutkijan oivalluskykyä käytetään yhdessä käsitteen pohdinnassa. Sen lopputulemana

voi olla esimerkiksi loppupäätelmä siitä, että käsitteen ymmärtämisen kannalta ei ole oleellista sitoutua tiettyyn määritelmään, vaan käsite voi kuvata ilmiötä joka on itsessään määrittelyä tarvitsematon, laadullinen ja omaa tapauskohtaisia merkityksiä. (Puusa 2008, s.39 ja 42.)

Tutkielma sisältää myös laajan katsauksen aiheeseen liittyvän lainsäädännön nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin. Lainopillisen materiaalin tulkintaan ja analysointiin tutkielmassa on käytetty tutkimusmetodina oikeusdogmatiikkaa eli lainoppia. Sen tarkoituksena on selvittää voimassa olevan oikeuden sisältöä. (Aarnio 1989, s. 48.) Lainopin perinteiset tehtävät koostuvat kahdesta osasta, jotka yhdessä muodostavat sen ydinalueen:

1. ”Oikeudellisten käsitteiden konstruointi ja oikeussäännösten *systematisointi* näiden käsitteiden avulla” sekä
2. ”oikeussäännösten *sisällön selvittäminen* (tulkinta) ja niiden ajateltu soveltaminen.”

Määritelmän mukaan lainoppi tarkoittaaakin oikeussäännösten systematisointia ja tulkintaa. (Aarnio 1978, s. 52.)

Tutkielman aihepiirin käsittely alkaa toisessa luvussa veroriskien määrittelyllä, luokittelulla ja tunnistamisella. Tämän jälkeen tutkielman kolmannessa luvussa käsitellään siirtohinnoittelua ja OECD:n BEPS-hanketta erityisesti kansainvälisestä ja EU:n näkökulmasta. Tutkielman neljännessä luvussa tarkastellaan BEPS-hankkeen tuomia muutoksia konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoitteluun Suomen sisäisessä lainsäädännössä. Viides luku kokoaa edellä esitetyt aihepiirit ja tunnistaa erityisesti muutosten tuomia vaikutuksia veroriskien esiintymiseen ja hallintaan konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelussa. Tutkielman viimeinen ja kuudes luku kokoaa yhteen tutkielman johtopäätökset.

2 VERORISKIT

2.1 Veroriskin määritelmä

Vaikka veroriskeistä näkee puhuttavan monessakin yhteydessä, jää itse käsitteen määrittely usein vajaaksi. Veroriskeillä ei ole virallista määritelmää eikä niiden määritelmästä ole tarkkaa yhteisymmärrystä, vaan määrittely riippuu aina kontekstista (Drake, Lusch & Stekelberg 2017, s. 2).

Riskit ylipäättään voidaan jakaa monella tavalla eri luokkiin. Yksi yleisesti käytetty tapa on jakaa ne neljään eri luokkaan: strategisiin, taloudellisiin, operatiivisiin ja vahinkoriskeihin. (Ilmonen, Kallio, Koskinen ja Rajamäki 2016, s. 77). Ilmosen ym. (2016, s.77) esittämän jaottelun mukaisesti veroriskit kuuluvat taloudellisiin riskeihin. Taloudelliset riskit ovat esimerkiksi yrityksen rahaliikenteeseen ja likviditeettiin liittyviä uhkatekijöitä, jotka realisoituessaan aiheuttavat yritykselle taloudellista vahinkoa. (Ilmonen ym. 2016, s. 81.)

Hutchens ja Rego (2015, s.1) määrittelevät artikkelissaan veroriskeiksi kaikki yrityksen toimintaan, investointeihin ja taloudellisiin päätöksiin liittyvät riskit ja epävarmuudet, joilla on yhteyksiä verotukseen. He mainitsevat esimerkiksi epävarmuuden verolain soveltamisessa yrityksen olosuhteisiin nähden, sekä esimerkiksi verotarkastuksen seurauksena maksettavaksi tulevat lisäverot ja rangaistukset. Yhteistä näillä kaikilla on se, että ne liittyvät yrityksen verotukselliseen asemaan ja niihin liittyy nykyhetkeen tai tulevaisuuteen liittyvä riski tai epävarmuus yritykselle kohdistuvasta merkittävästä kustannuserästä.

Guenther, Matsunaga ja Williams (2013, s.4) puolestaan näkevät veroriskit epävarmuutena yrityksen tulevaisuudessa maksettavien verojen määrästä, eli he näkevät veroriskien kuvaavan sitä, miten hyvin yritys pystyy säilyttämään veropositionsa tulevaisuudessa. He näkevätkin, että tällaiselle veroriskille voidaan antaa myös numeerinen arvo. Tutkimuksessaan he käyttävät veroriskin mittarina yrityksen efektiivisen veroasteen keskihajontaa. Myös Brealey ja Myers (1991, s. 114) näkevät veroriskin matemaattisena arvona ja nä-

kevät erityisesti sen suuren varianssin olevan riskiä kuvaava tekijä. Varianssi ja normaali jakauma nähtiin kuvaavan potentiaalisten lopputulosten hajontaa ja sitä kautta veroriskiä.

Edellä esitellyllä tavalla numeerisena arvona laskettuna matala veroriski ei siis tarkoita sitä, että yritys maksaisi mahdollisimman paljon tai vähän veroja vaan olennaista on maksettujen verojen määrän tasaisuus ja ennustettavuus, eli veroposition säilyttäminen. Veroriskien määrittelemisen ei ole yksiselitteistä, mutta yhteistä kaikille määritelmille on kuitenkin se, että ne liittyvät johonkin verotukseen liittyvään epävarmuuteen, jolla on taloudellisia vaikutuksia yrityksen toimintaan.

Jokainen yrityksen tekemä päätös tai toiminta aiheuttaa jonkinlaista epävarmuutta eri osa-alueilla (Elgood ym. 2004, s. 3). Erityisesti verotus on perinteisesti koettu riskienhallinnan kannalta haastavaksi osa-alueeksi. Ilmonen ym. mukaan verosuunnittelu ja siihen liittyvien veroriskien hallinta on tärkeässä roolissa etenkin silloin, kun yritys tekee yritysjärjestelyitä, merkittäviä kauppvoja tai kun se käy kansainvälistä kauppaa. Tehokkaan verosuunnittelun tavoitteena on minimoida yrityksen maksamia veroja, mutta onnistunut verosuunnittelu edellyttää eri maiden ja niiden keskinäisten verolakien ja sopimusten syvälistä tuntemista. Pääosin veroriskit realisoituvatkin yhtiöön tehtävän verotarkastuksen yhteydessä, ja tällöin riskien realisoituessa se voi pahimmillaan aiheuttaa yritykselle merkittäviä taloudellisia tappioita. (Ilmonen ym. 2016, s. 185–186.)

Tässä tutkielmassa veroriskiä käsitellään ainoastaan yrityksen näkökulmasta tarkasteltuna. Veroriskit voidaan nähdä kuitenkin lainsäätäjän ja lain toimeenpanijan näkökulmasta myös riskinä vajaaverotuksesta. Esimerkiksi Laaksonen (2013, s. 203–204) käsittelee artikkelissaan Verohallinnon vuonna 2012 aloittamaa siirtohinnoitteluhanketta riskienhallinnan näkökulmasta. Siinä päätavoitteena on nimenomaan riskienhallinnalla turvata Suomeen kuuluvien verotulojen säilyminen. Artikkelissaan hän kuvaa siirtohinnoitteluriskin tarkoittavan nimenomaan tilannetta, jossa etuyhteydessä toimiva liiketoimi poikkeaa markkinaehtoisesta hinnoittelusta ja johtaa sitä kautta vajaaverotukseen jossa veroriski realisoituu veroviranomaisen näkökulmasta.

2.2 Veroriskien osatekijöiden tunnistus

Itse veroriskejä voidaan myös jaotella erilaisilla tavoilla. Shtiller, Nazarova, Selezneva, Kogut, Bekenova, Jondelbayeva & Korvyakov (2016) ovat tutkineet tilinpäätöskäytännöihin liittyviä veroriskejä Kazakstanissa. Heidän mukaansa eri tahojen (esimerkiksi IFRS) määrittämät yleiset laskentaperiaatteet, säännökset ja standardit vähentävät epävarmuutta ja sitä kautta riskiä. Toisaalta tilinpäätösstandardit antavat yritykselle liikkumavaraa ja mahdollisuuden valita käyttämänsä laskentamenetelmät. Tämä nostaa veroriskiä, sillä riski tulkita lakia sen tarkoittamattomalla tavalla kasvaa. Käytännön sovellustushan riippuu aina siitä kuka lakia soveltaa. (Shtiller ym. 2016, s. 1791.)

Shtiller ym. esittelevät tutkimuksessaan mitä erityyppisiä riskejä ulkoiseen ja sisäiseen laskentatoimeen liittyy ja johtavat oman jaottelun erityyppisille veroriskeille. He jakavat veroriskiä esimerkiksi sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin taulukon 1 osoittamalla tavalla.

Taulukko 1: Veroriskien sisäiset ja ulkoiset tekijät (käännös, Shtiller 2016, s. 1794).

Ulkoiset tekijät	Sisäiset tekijät
Maan taloudellisen tilanteen epävakaus	Yrityksen tehoton veropolitiikka
Verolainsäädännön muutokset	Verolakien kaksinkertaisen tulkinnan mahdollisuus (kaksinkertainen verotus)
Lain sanamuotojen tulkinnanvaraisuus	Kirjanpito- ja verolainsäädännön eroavaisuudet

Tutkimuksessaan Shtiller ym. (2016, s. 1796–1797) päätyivät muun muassa siihen, että veroriskin määrään vaikuttaa joukko edellä mainittuja sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä. He näkevät ympäristön muutoksen ja erityisesti lainsäädännön muutoksien olevan suurimmat tekijät veroriskin määrän muuttumisessa. Toistuvien lakimuutosten koettiin kasvattavan riskiä eniten, koska silloin tilinpäätöksen laatijan riski olla toimimatta muutosten vaatimalla tavalla kasvaa.

Tämän tutkielman keskiössä ovat veroriskien osa-alueista erityisesti lainsäädäntöön, sekä sen muutoksiin ja soveltamiseen liittyvät riskit. Stillerin ym. (2016) jaottelusta tarkempan tarkasteluun on otettu erityisesti ulkoiset tekijät, ja niistä verolainsäädännön muutokset ja lainsäädännön sanamuotojen tulkinnanvaraisuus, sekä näihin liittyvä tietämys ja riskienhallinta. On kuitenkin huomattava, että veroriskin määrään vaikuttaa merkittävästi

myös joukko sisäisiä tekijöitä. Näistä erityisesti yrityksen tehoton tai tehokas veropoliitiikka sekä mahdollisuus verolakien väärään tai kahdenkertaiseen tulkintaan ovat myös tämän tutkielman kannalta keskiössä.

Yrityksen näkökulmasta veroriskit liittyvät ennen kaikkea epätavallisiin ja taloudellisesti merkittäviin päätöksiin. Ilmonen ym. (2016, s. 185) mainitsivat esimerkeiksi yritysjärjestelyt, merkittävät kaupat ja kansainvälisen kaupankäynnin. Näihin tilanteisiin liittyy aina normaalista poikkeavaa muun muassa veroihin liittyvää epävarmuutta. Elgood ym. (2004) listaavat veroihin liittyvän epävarmuuden liittyvän esimerkiksi seuraaviin tilanteisiin:

- Lain ja käytännön soveltaminen tiettyjen faktojen vallitessa
- Faktojen epävarmuus itsessään
- Miten yrityksen käyttämät järjestelmät vastaavat liiketoiminnan verotusta koskeviin vaatimuksiin

Veroriskit liittyvät siis epävarmuuden hallintaan ja niiden tulkinnanvaraisen luonteen vuoksi ne ovat usein riskejä, joihin ei ole ”oikeaa vastausta”. Veroriskien hallinta perustuu siihen, miten yritys päättää toimia tiettyjen havaittujen riskien olemassa ollessa (Elgood ym. 2004, s.3). Konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelu on riskienhallinnan kannalta erityisen ongelmallista aluetta, sillä ilmiön ongelmat liittyvät erityisesti rajat ylittäviin tilanteisiin, siihen liittyvä lainsäädäntö on tällä hetkellä suurien muutosten keskellä ja siihen liittyy myös paljon tulkinnallista epävarmuutta.

On tärkeää muistaa, että yritysten veroriskien hallinnan tavoitteena ei ole välttämättä minimoida riskiä, vaan löytää se riskin määrä jonka yritys on valmis ottamaan. Yrityksen kannalta on tärkeää tunnistaa, minkä tyyppistä riskiä ja miten paljon se on valmis ottamaan. Yrityksen veroriskien hallinnan strategian kannalta onkin tarpeellista pohtia: (Elgood ym. 2004, s.3)

1. Arvo, jonka yritys voi saavuttaa ottamalla riskin
2. Kustannus, joka voidaan säästää riskiä välttämällä

3. Resurssit, jotka vaaditaan mahdollisuuksien ja kustannusten hallitsemiseksi

Yrityksen maksettavien verojen vähentämiseksi tehdyt toimet sisältävät aina riskiä. Yrityksen tulee pohtia verosuunnittelun vaikutuksia yrityksen riskiin. Toisin sanoen, tilanne on vaihtokauppa sen välillä, minkä verran yritys haluaa verosuunnittelun avulla lisätä kassavirtojaan, mutta toisaalta sen hintana toimii yrityksen kokonaisriskin nousu. (Guenther, Matsunaga ja Williams 2013, s.4.) Tutkimuksessaan Guenther, Matsunaga ja Williams tutkivat, onko millään verosuunnitteluun liittyvällä tunnusluvulla yhteyttä yrityksen osakkeen arvon volatiliteettiin. Volatiliteetillä he mittasivat yrityksen kokonaisriskin määrää. Tarkoituksena oli siis selvittää, onko yrityksen veropolitiikalla vaikutusta yrityksen kokonaisriskiin. Veroriskien mittarina he käyttivät puolestaan yrityksen efektiivisen veroasteen keskihajontaa. Efektiivinen veroaste lasketaan suhteuttamalla veron määrä yrityksen tulokseen ennen veroja. Heidän tutkimuksensa mukaan veroriskien ja yrityksen kokonaisriskin välillä on vahva positiivinen korrelaatio, mutta toisaalta aggressiivisen verosuunnittelun ja yrityksen kokonaisriskin välillä ei todettu olevan merkittävää yhteyttä. Samoihin tuloksiin Guenther, Matsunaga ja Williams pääsivät myös vuoden 2017 tutkimuksessaan (Guenther, Matsunaga ja Williams 2017).

Guentherin, Matsunagan ja Williamsin tutkimustuloksia veroriskien ja yrityksen riskien välillä vahvistaa myös osaltaan Hutchensin ja Regon (2015) tutkimus. He tutkivat myös erilaisten veroriskien numeeristen mittareiden avulla veroriskien yhteyttä yrityksen neljään yritysrisikin mittariin. Myös he havaitsivat efektiivisen veroasteen volatiliteetin korreloivan positiivisesti kaikkien neljän yrityksen riskiä mittaavan tunnusluvun kanssa. Tutkimuksessaan Hutchens ja Rego esittivät myös lisäanalyysin syistä, jotka tähän mahdollisesti johtavat. Tämä voisi johtua yksinkertaisesti siitä, että efektiivisen veroasteen muutokset vaikeuttavat veronjälkeisen tuloksen arviointia, joka puolestaan johtaa korkeampaan arvioon yrityksen riskeistä.

Veroriskit vaikuttavat myös laajemmin yrityksen arvoon. Guentherin, Matsunagan ja Williamsin (2013, s. 4) mukaan veroriskit vaikuttavat nimittäin myös yrityksen arvostukseen sijoittajan näkökulmasta. Heidän tutkimuksensa mukaan verosuunnittelun nähtiin vaikuttavan yrityksen arvoon positiivisesti, mutta positiivisen arvon kanssa vastakkaiseen suuntaan vaikuttaa kasvava veroriski. Kasvava veroriski vähentää siis yrityksen arvoa sijoittajan näkökulmasta, joka taas ei ole yrityksen näkökulmasta toivottu asia. Yritykset

voivat saavuttaa tietyn verosuunnittelun tason tietyn tasoisella riskillä ja näin ollen veroriskin ja verosuunnittelun vaikutusta yrityksen arvoon tulee arvioida aina yhdessä ja kokonaisuutena. (Guenther, Matsunaga ja Williams 2013, s.4.) Yrityksen arvon kannalta verosuunnittelun kautta odotettu tuotto on siis haluttu asia, mutta sen varianssi ei (Markowitz 1952, s. 77). Varianssi lisää epävarmuutta ja sitä kautta odotetavissa olevien lopputulosten määrää. Tämä taas lisää tulevaisuuteen liittyvää epävarmuutta ja sitä kautta riskiä.

Elgood ym. (2004, s. 5) jakavat veroriskiä myös erityisiin osa-alueisiin. Tällaisia ovat liiketapahtumaan liittyvä riski, operationaalinen riski, lain noudattamiseen liittyvä riski sekä kirjanpitoon liittyvä riski. Liiketapahtumiin liittyvä riski liittyy yksittäisen transaktion erityispiirteisiin. Esimerkiksi hyvin rutiininomaiset tapahtumat kuten tavaroiden ja palveluiden myynti eivät sisällä suurta veroriskiä. Toisaalta yksittäiset ja suuret, erityisesti verotukseen liittyvillä motiiveilla tehdyt liiketoimen puolestaan aiheuttavat suurta veroriskiä. Missä tahansa liiketoimessa saattaa olla veroriskiä, esimerkiksi miten sovellettu verolaki todellisuudessa soveltuu tapahtumaan tai onko vaikeissa kysymyksissä tehty tulkintavirheitä. Veroriskin määrä luonnollisesti kasvaa transaktion ollessa erikoisempi ja vähemmän rutiininomainen. (Elgood ym. 2004, s. 5.) Konsernissa tehtävät rahoitusjärjestelyt voivat olla suuria yksittäisiä liiketoimia. Joskus koko konsernin rahoitus järjestellään kerralla uudelleen. Kyseiset transaktiot kuuluvatkin erityisen riskiherkälle alueelle liiketapahtumaan liittyvän riskin osa-alueella.

Operationaalinen riski liittyy Elgood ym. (2004, s. 5) mukaan siihen, miten verolakeja ja lainsäädäntöä noudatetaan ja sovelletaan käytännössä yrityksen jokapäiväisissä liiketoimissa. Heidän mukaansa esimerkiksi yrityksen sisällä tapahtuviin liiketoimiin sisältyy suurempaa veroriskiä kuin yrityksen ja kolmansien osapuolten välillä. Operationaalinen riski liittyy erittäin läheisesti tämän tutkielman aihepiiriin, sillä erityisesti siirtohinnoittelu on osa-alue, johon sisältyy suurta operationaalista veroriskiä. Myös kirjanpidollisilla riskeillä on liittymäkohtia lain noudattamiseen operatiivisessa toiminnassa. Se liittyy dokumentointiin ja sisäisten kontrollien testaamiseen ja esimerkiksi laskennallisten verojen oikeanmääräiseen laskemiseen. (Elgood ym. 2004, s. 5.)

Lain noudattamisen riski liittyy siihen, täyttääkö yritys sille asetetut veronmaksuvelvoitteet. Riski liittyy erityisesti järjestelmissä ja prosesseissa piileviin riskeihin, esimerkiksi

siihen, laskeeko järjestelmä yrityksen maksettavia veroja oikein ja ajankohtaisen lainsäädännön mukaisesti. (Elgood ym. 2004, s. 5.)

Veroriskeihin liittyvien tekijöiden moninaistumisen johdosta veroasiantuntijat ovat siirtyneet perinteisestä lain noudattamiseen ja verosuunnitteluun keskittyneestä näkökulmasta kohti veroriskien hallintaa. Tämä on näkynyt myös siinä, että konsulttipalveluita tarjoavat yritykset tarjoavat yhä enemmän niiden hallintaan kohdistuvia palveluita ja julkaisevat enemmän veroriskien hallintaan liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä. (Hutchens ja Rego 2015.)

Kyseisten palveluiden kysynnän kasvu kuvaa yritysten kasvavaa kiinnostusta veroriskien hallintaa kohtaan. Veroriskien hallinnan merkitys kasvaa erityisesti kansainvälisissä tilanteissa. Tämän tutkielman tarkoituksena on tunnistaa nimenomaan siirtohinnoitteluun ja konsernien sisäiseen rahoitukseen liittyviä veroriskejä. Edellä lainsäädännön muutokset ja lain sanamuodon tulkinnanvaraisuus tunnistettiin merkittäviksi veroriskiä kasvattaviksi tekijöiksi. Myös siirtohinnoittelu itsessään todettiin olevan veroriskien kannalta merkittävä osa-alue. Seuraavassa tutkielma käykin läpi siirtohinnoittelua, konsernin sisäiseen rahoitukseen ja sen siirtohinnoitteluun liittyvää lainsäädäntöä sekä niiden muutospaineita. Kyseisten osa-alueiden tarkemman tuntemisen avulla myös niihin liittyviä veroriskejä voidaan helpommin tunnistaa ja hallita.

3 SIIRTOHINNOITTELU JA OECD:n BEPS-HANKE

3.1 Siirtohinnoittelu

Siirtohinnoittelu on ilmiönä sekä taloudellinen että vero-oikeudellinen. Taloudellisena ilmiönä siinä on kyse kahden toisiinsa etuyhteydessä olevan yrityksen välisen liiketoiminnan hinnoittelusta. Niinpä siirtohinnoitteluun kiinteästi liittyvän markkinaehtoisuuden arviointi ja hinnanmääritys vaativat paljon taloudellista osaamista. Toisaalta, liiketoiminnan sijoittuessa usean eri valtion alueelle, saa siirtohinnoittelu myös vahvan vero-oikeudellisen näkökulman. Usean valtion alueella toimiessaan yrityksen on maksettava veroja usealle eri valtiolle ja tunnettava niiden lainsäädännöt sekä kansainvälinen sääntely. Tällä on suuri merkitys yksittäisten yksiköiden lisäksi erityisesti koko konsernin veroasteeseen. (Isomaa-Myllymäki 2017, s. 100.) Siirtohinnoittelu liittyy siis vahvasti sekä verotukseen että yrityksen laskentatoimeen, joka toisaalta nostaa siihen tarvittavan tietämyksen ja resurssien määrää ja samalla kasvattaa siihen liittyviä riskejä.

Siirtohinnoittelussa on kyse toisiinsa etuyhteydessä olevien yritysten keskinäisten liiketoimien, esimerkiksi tavaroiden ja palveluiden hinnoittelusta (Myrsky ja Malmgren 2014, s. 515). Käytetty siirtohintaa määrittää yritysten välisen kaupankäynnin hinnat. Niinpä se vaikuttaa yrityksen tulojen ja vähennyskelpoisten menojen määrään ja sitä kautta verotettavaan tulokseen ja tappioon (Myrsky ja Linnakangas 2009, s. 268–269). Tämä siksi, että siirtohintaa määrittelee käytettävän hinnan, joka on suoritetta luovuttavalle osapuolelle tuloa ja vastaanottavalle osapuolelle kustannus (Neilimo ja Uusi-Rauva 2005, s. 261–262). Siirtohinnoittelu on kansainvälisille sisäistä kauppaa käyville konserneille pakollista toimintaa; kaikille sisäisille liiketoimille on määritettävä jokin hinta.

Koska markkinavoimat eivät vaikuta samalla tavalla kuin riippumattomien osapuolten välillä, toisiinsa etuyhteydessä olevien yritysten välillä hinnoittelu saattaa kuitenkin poiketa riippumattomien osapuolten välisestä hinnoittelusta eli hinnoista joita vapailla markkinoilla käytetään. Sisäisessä kaupassa voidaan käyttää yli -tai alihintoja tai periä yli- tai alikorkoa. Tämä taas johtaa siihen, että tulot ja menot kertyvät, tahattomasti tai tarkoituksella, eri tavalla kuin riippumattomien osapuolten tilanteessa. (Myrsky ja Linnakangas 2009, s. 268–269 ja Helminen 2013, s. 217.)

Siirtohinnoittelussa on olennaista nimenomaan riippumattomuuden puuttuminen liiketoimien osapuolten välillä, jolloin yritysten katsotaan olevan *etuyhteydessä* toisiinsa. Suomen lainsäädännössä etuyhteyden määritelmä tulee verotusmenettelylain 31 §:stä (Laki verotusmenettelystä 1558/1995, myöhemmin VML), ja sen mukaan etuyhteys syntyy määräysvallan kautta, jos ”*liiketoimen osapuolella on toisessa osapuolella määräysvalta tai kolmannella osapuolella on yksin tai yhdessä lähipiirinsä kanssa määräysvalta liiketoimen molemmissa osapuolissa* (VML 31.2 §).” Osapuolen määräysvalta toisesta osapuolesta (joka voi olla toinen yritys tai yrityksen kiinteä toimipaikka) puolestaan syntyy silloin, kun:

- 1) se välittömästi tai välillisesti omistaa yli puolet toisen osapuolen pääomasta;*
- 2) sillä välittömästi tai välillisesti on yli puolet toisen osapuolen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä;*
- 3) sillä välittömästi tai välillisesti on oikeus nimittää yli puolet jäsenistä toisen yhteisön hallitukseen tai siihen verrattavaan toimielimeen tai toimielimeen, jolla on tämä oikeus; tai*
- 4) sitä johdetaan yhteisesti toisen osapuolen kanssa tai se muutoin voi tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa toisessa osapuolella. (VML 31.3-4 §.)*

Käytännössä siirtohinnoittelu koskee siis saman konsernin eri yhtiöiden, sekä konsernin sisällä olevien yhtiöiden kiinteiden toimipaikkojen¹ välisen liiketoiminnan hinnoittelua. Liiketoiminta voi olla esimerkiksi perinteistä tavaroiden ja palveluiden kauppaa, rahoitusta, rojalteja tai muuta aineetonta omaisuutta. Keskeistä kaikessa konsernin siirtohinnoittelussa on markkinaehtoperiaatteen noudattaminen, eli markkinaehtoisin hinnan löytäminen ja sen dokumentointi.

Joissain tapauksissa siirtohinnoittelu toteutetaan yrityksissä käytännössä pitämällä kahta erillistä kirjanpitoa, joista toinen on olemassa verotuksen tarpeisiin ja toinen yrityksen

¹ Kiinteän toimipaikan määrittely on itsessään hyvin monimuotoinen kysymys, jonka arviointi erikseen jokaisen tapauksen kohdalla on rajattu tutkimuksen laajuuden ulkopuolelle. Lisää kiinteistä toimipaikoista mm. Lauri Finerin artikkelisarjassa ”Liiketulon kohdentaminen kiinteille toimipaikoille, osat 1–3, 2015 ja 2016”.

sisäiseen laskentatoimeen. Tämä saattaa näyttäytyä veroviranomaisten silmiin epäilyttävältä, sillä viranomaiset saattavat nähdä tämän merkinä siirtohintojen ja verotettavaksi tulevan tuloksen manipuloinnista. (Bhimani, Horngen, Datar ja Foster 2008, s. 633. toissijainen lähde Isomaa-Myllymäki 2014a, s. 304.) Yritysten onkin helpompi perustella siirtohinnoitteluratkaisunsa viranomaisille, jos sama menetelmä on käytössä sekä sisäisessä että ulkoisessa raportoinnissa (Drury 2012, s. 525).

3.2 Markkinaehtoperiaate

Olennaista siirtohinnoittelussa on siis markkinaehtoperiaatteen (*arm's length principle*) noudattaminen. Yksittäisistä yrityksistä poiketen, konsernien intresseissä on pääsääntöisesti yksittäisten yksiköiden sijasta ajatella koko konsernin etua ja riskejä. Koko konsernin menestys, ja sen kaikkien yhtiöiden veroaste (sekä sen minimointi) on yleensä koko konsernin edun mukaista. Niinpä markkinavoimat eivät ensisijaisesti ohjaa konsernin sisäisten liiketoimien hintoja ja ehtoja. Konsernin kannalta ei ole välttämättä edes selvää tai tarkoituksenmukaista tietää, mikä kulu kuuluu millekin yksikölle. (Helminen 2013, s. 217.)

Konsernin näkökulmasta huolimatta, etenkin kansainvälisissä tilanteissa, on verotuksen kannalta tärkeää määritellä mitkä kulut kuuluvat millekin yksikölle ja mikä tulo on tuotettu missäkin. Tulojen ja kulujen oikea allokointi vaikuttaa nimittäin merkittävästi osapuolina olevien maiden verotuloihin. (Helminen 2013, s. 257.) Verotuksen näkökulmasta keskeinen lähtökohta on se, että yrityksiä ja toisaalta konsernin eri yhtiöitä ja yksiköitä tulisi kohdella erillisinä entiteetteinä. Tätä edellä mainittua periaatetta kutsutaan erillis-yhtiöperiaatteeksi (*separate entity principle*). (Wittendorff 2010, s. 7.)

Kansainvälisessä kaupassa nämä kaksi periaatetta, markkinaehtoperiaate sekä erillis-yhtiöperiaate, ovat keskiössä, sillä niiden koetaan johtavan reiluun tulojen jakoon osallisina olevien valtioiden välillä (Wittendorff 2010, s. 7). Näiden periaatteiden keskeisyys on herättänyt myös kritiikkiä. Kyseisten periaatteiden voidaan nähdä myös mahdollistavan siirtohinnoittelun käyttö verosuunnittelussa, sillä arvioitaessa todellisuudessa samaan konserniin kuuluvia yksiköitä erillisinä entiteetteinä, voidaan luoda keinotekoisia arvo-
ketjuja eri maissa sijaitsevien yritysten ja niiden sivuliikkeiden välille (Finer ja Ylönen

2017; myös Sikka 2016). Myös Mehafdin (2000, s. 378) mukaan tämänhetkinen markkinaehtoisuuteen keskittyvä lainsäädäntö ei ole tehokasta ja se keskittyy pelkästään kansainväliseen verotuottojen turvaamiseen. Lisäksi valtioiden väliset eroavaisuudet markkinaehtoperiaatteen soveltamisessa johtavat siirtohinnoittelun kustannusten ja hallinnollisen taakan kasvuun (Äimä 2009, s. 455).

Markkinavoimien ohjailun puutuessa etuyhteydessä toisiinsa olevien osapuolten välinen hinnoittelu saattaa monista syistä poiketa riippumattomien osapuolten välisestä hinnoittelusta, eli ns. markkinahinnoista. Jotta yritys ei kohdistaisi liikaa tuloja tai vähennettäviä kuluja joillekin yksiköille, edellytetään osapuolten välillä käytettäväksi siirtohintaa, jota toisistaan riippumattomat yhtiöt olisivat käyttäneet vapailla markkinoilla vastaavassa tilanteessa. Tätä kutsutaan siis markkinaehtoperiaatteeksi. (Karjalainen & Raunio 2018, s. 46. ja Isomaa-Myllymäki 2014a, s. 302–303.)

Suomen tuloverolainsäädännössä markkinaehtoperiaate sisältyy muun muassa VML 31 §:än, joka koskee siirtohinnoitteluoikaisua. Pykälän sanamuoto on seuraava:

Jos verovelvollisen ja häneen etuyhteydessä olevan osapuolen välisessä liiketoimessa on sovittu ehdoista tai määrätty ehtoja, jotka poikkeavat siitä, mitä toisistaan riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu, ja verovelvollisen elinkeinotoiminnan tai muun toiminnan verotettava tulo on tämän johdosta jäänyt pienemmäksi tai tappio on muodostunut suuremmaksi kuin se muutoin olisi ollut, lisätään tuloon määrä, joka olisi kertynyt ehtojen vastatessa sitä, mitä toisistaan riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu. (VML 31 §)

Vaikka konserni siis tosiasiallisesti käyttäisikin sisäisessä laskennassa markkinaehtoisesta hinnoittelusta poikkeavaa hinnoittelua ja ehtoja, verotusta toimitettaessa nuo hinnat tulee oikaista markkinaehtoperiaatteen mukaisiksi. Jos meno ei ole syntynyt objektiivisesti arvioiden konserniyrityksen omassa tulonhankkimistarkoituksessa, ei se ole sille silloin myöskään verotuksessa vähennyskelpoinen kulu. Vastaavasti myöskään yhtiölle kuuluvista tuloista ei ole mahdollisuutta luopua, jos tulo olisi syntynyt yhtiölle riippumattomien osapuolten tilanteessa. (Helminen 2013, s. 217–218 ja 257). Yritysten tulee siis toimittaa viranomaisille yrityksen tulot, menot ja tulos, sillä tavalla kuvattuina, että konsernin sisäisessä kaupassa on käytetty markkinaehtoperiaatteen mukaista hinnoittelua.

Pyydettäessä konsernin on toimitettava myös siirtohinnoitteludokumentaatio, jossa käytettyjen hintojen markkinaehtoisuus on pystyttävä perustelemaan.

Jos viranomaiset silti kokevat yrityksen käyttämän siirtohinnoittelun poikkeavan markkinaehtoisesta hinnoittelusta, voivat he soveltaa edellä mainittua VML 31 §:ää ja oikaista hinnat oman arvionsa mukaan markkinaehtoperiaatteen mukaisiksi. Tällaiseen tilanteeseen liittyy yritysten näkökulmasta myös merkittävä veroriski, sillä siirtohinnoitteluoi- kaisuun liittyy riski kaksinkertaisesta verotuksesta. Tämä johtuu siitä, että kansainväli- sessä tilanteessa toisen valtion viranomaiset voivat oikaista siirtohintoja esimerkiksi epä- ämällä vähennyksen, kun samaan aikaan sama tulo lasketaan verotettavaksi tuloksi toi- sessa maassa, jossa yrityksen määrittämiä siirtohintoja on pidetty markkinaehtoperiaat- teen mukaisina. Tällöin eri maissa verotettavan tuloksen määrittämiseen käytetään ikään kuin eri verotettavaa tulosta, toisessa alkuperäistä ja toisessa oikaistua, joka johtaa tulojen kaksinkertaiseen verotukseen tai tietyn vähennyksen menettämiseen. Lisäksi mahdolli- nen veroriita eri maiden veroviranomaisten kanssa aiheuttaa yritykselle merkittäviä hal- linnollisia kuluja, sekä usein vuosia kestävää oikeudellista epävarmuutta (Isomaa-Mylly- mäki 2016, s. 5–6).

Vaikka markkinaehtoisuuden periaate vaikuttaa yksinkertaiselta, liittyy siihen myös mo- nia ongelmia. Ei ole yhtä ja ainoaa varmaa keinoa määritellä yritysten väliselle kaupalle oikeaa siirtohintaa; eri tyyppisille liiketoimille on erilaisia sääntöjä ja standardeja, joilla siirtohintaa voidaan laskea (Holzman ja Nagel 2014, s. 59). Siirtohinnoitteluun liittyvän lainsäädännön ja muun sitä ohjaavan aineiston soveltaminen edellyttää aina tulkintaa ja niinpä markkinaehtoperiaatettakin on mahdollista tulkita monella eri tavalla (Isomaa- Myllymäki 2016, s. 5). Koska konsernien hinnoittelu todellisuudessa usein poikkeaa markkinahinnoista, joudutaan markkinaehtoista hintaa etsittäessä etsimään hintaa, jota ei todellisuudessa ole olemassa (Penttilä 2015, s.121). Näkemyserot eivät aina ole pelkäs- tään yrityksen ja yksittäisen maan viranomaisten välisiä, vaan joskus eri maiden viran- omaiset saattavat olla keskenäänkin eri mieltä tulkinnasta. Lisäksi Sikka ja Willmott (2010, s. 353) nostavat esille myös sen seikan, että markkinat ovat usein todellisuudessa vain muutaman toimijan hallinnassa, ja niinpä riippumattomien keskihintojen määrittä- minen on jo senkin takia haastavaa.

Helpottaakseen siirtohinnoitteluun liittyvien kysymysten tulkintaa, OECD julkaisee yleisiä ohjeita ja soveltamisehdotuksia. Suomessa VML 31 §:n siirtohinnoitteluoikaisun tulkintalähteenä markkinaehtoisuuden periaatteen toteutumisessa käytetään OECD:n siirtohinnoitteluohjetta, joka on OECD:n malliverosopimuksen 9. artiklan kommentaariteos (Verohallinto 2015). Käytännön tilanteessa markkinaehtoperiaatteen soveltamisessa on lähes aina kyse yhden tai useamman valtion välisen verosopimuksen tulkinnasta (Isomaa-Myllymäki 2016, s. 73). Käytännössä tämä tarkoittaa siis sitä, että koska Suomen ja monen muun maan solmimat kahden- ja monenkeskiset verosopimukset perustuvat hyvin pitkälti OECD:n malliverosopimukseen, on OECD myös säätänyt ohjeita, joilla sitä tulkita. Tuon malliverosopimuksen 9. artikla koskee nimenomaan markkinaehtoperiaatetta ja tulonoikaisua, ja siirtohinnoitteluohje on erityisesti siihen liittyvä tulkintaohje (Jaakkola ym. 2012, s. 24–28).

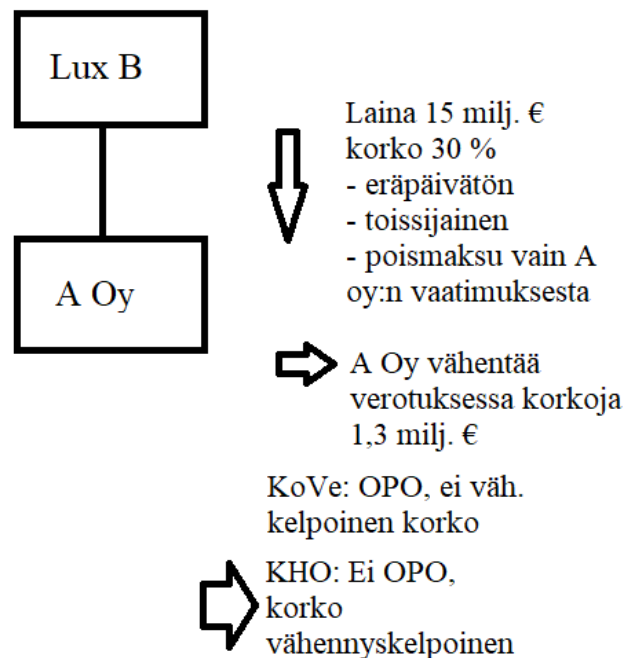
3.2.1 Markkinaehtoperiaatteen tulkintakysymykset – KHO 2014:119

Markkinaehtoperiaatteen käytännön soveltamiseen liittyy siis paljon tulkinnanvaraisuutta. Suomessa kyseisen periaatteen tulkintalähteiden ja käytännön sovellutuksen kannalta tilanne on ollut jo pitkään epäselvä. Markkinaehtoperiaatteen tulkintakysymysten kannalta merkittävä oikeustapaus onkin melko tuore KHO:n päätös KHO 2014:119. Kyseinen tapaus on merkittävä erityisesti siksi, että siinä korkein hallinto-oikeus teki päätöksen lainarahoitukseen liittyvässä tulkinta-asiassa, jonka osalta oikeustila oli Suomessa hieman epäselvä ja jota koskien monilla yrityksillä oli eri oikeusasteissa tapauksia kesken. Tapaus selkeytti erityisesti VML 28 ja 31 pykälien soveltamislaajuutta ja eroavaisuuksia, sekä OECD:n siirtohinnoitteluohjeen asemaa tulkintalähteenä.

Anita Isomaa-Myllymäki on tutkinut väitöskirjassaan (Isomaa-Myllymäki 2016) laajasti markkinaehtoperiaatteen tulkintakysymyksiä. Tutkimuksen keskiössä oli erityisesti KHO:n ratkaisu KHO 2014:119. Tutkimuksessa tehtyjen johtopäätösten ymmärtämiseksi on syytä hieman kartoittaa, mistä tapauksessa KHO 2014:119 oikein oli kysymys.

Tapauksessa oli kyseessä konsernin sisäinen rahoitusjärjestely ja siihen liittyvien korkojen vähennyskelpoisuus (kuvio 1). Tapauksessa oli osallisena luxemburgilainen yhtiö B, joka oli pääomistajana suomalaisessa yhtiössä A. A Oy oli saanut B:ltä vuonna 2009 15

miljoonan euron lainan. Vuoden 2009 verotuksessaan A ilmoitti vähennettäviksi reilut 1,3 miljoonaa euroa kertyneitä korkoja kyseisestä lainasta. Kyseinen laina oli otettu muiden A:ta rahoittaneiden pankkien vaatimuksesta, jolla oli vaadittu yritykselle lisärahoitusta. Rahoituksen tuli velkojien vaatimuksesta olla maksujärjestyksessään toissijaista pankkilainoihin nähden ja IFRS-tilinpäätöksessä ns. IFRS-hybridilaina eli luonteeltaan oman pääoman ehtoinen sijoitus, jolla vahvistettaisiin yrityksen pääomarakennetta. Lisäksi laina oli eräpäivätön ja vakuudeton, ja se voitiin maksaa vain A Oy:n vaatimuksesta takaisin. Lainalla oli kiinteä 30 % korko. Korkoa ei maksettu vuosittain, vaan se lisättiin lainan pääomaan. (KHO 2014:119.)

Kuvio 1: KHO 2014:119

Toimittaessaan vuoden 2009 verotusta, Konserniverokeskus (kuviossa KoVe) poikkesi yhtiön veroilmoituksesta lisäämällä yhtiön tuloon yhtiö B:lle maksettavaksi tulevan suorituksen määrän, reilut 1,3 miljoonaa euroa. Perusteluissaan Konserniverokeskus viittasi VML 31 §:n, sekä Suomen ja Luxemburgin välisen verosopimuksen 9. artiklaan ja sitä kautta myös OECD:n siirtohinnoitteluohjeeseen, ja niiden perusteella esitti muun muassa katsovansa rahoitusjärjestelyn olevan markkinaehtoperiaatteen mukaisesti luonteeltaan tosiasiaissa oman pääoman ehtoinen sijoitus. Tästä syystä myöskään sille maksettava

korko ei olisi verotuksessa maksajalle vähennyskelpoinen. Markkinaehtoperiaatteesta poikkeavaksi Konserniverokeskus katsoi lainan sillä perusteella, että kokonaisuutena, ottaen huomioon lainan takasijaisuuden, eräpäivättömyyden, purkuehdot ja yhtiön taloudellinen tilanne, ei kyseisistä ehdoista olisi sovittu kahden toisistaan riippumattoman yhtiön välillä. (KHO 2014:119.)

Hallinto-oikeudessa Konserniverokeskuksen toimittama verotus kuitenkin kumottiin, ja tapaus palautettiin vain lainan markkinaehtoisuuden selvittämiseksi uudestaan Konserniverokeskuksen käsiteltäväksi. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö pyysi asiasta valituslupaa ja vaati korkeinta hallinto-oikeutta kumoamaan hallinto-oikeuden päätöksen. Korkein hallinto-oikeus myönsi valituslupan ja tutki asian. Se hylkäsi Veronsaajien oikeudenvallontayksikön valituksen ja ei muuttanut hallinto-oikeuden päätöksen lopputulosta vaan ainoastaan perusteluita. (KHO 2014:119.) Asia on kuitenkin palautettu Verohallinnolle arviointiin maksetun 30 % koron markkinaehtoisuuden osalta (Penttilä 2015, s. 131).

Kyseessä on ollut siis pitkä, monisyinen ja lain soveltamisen kannalta merkittävä oikeusprosessi. Ratkaisusta tekee merkittävän erityisesti se, että KHO teki päätöksen nimenomaan konsernien lainarahoitukseen liittyvässä tulkinta-asiassa. Tapaus selkeytti KHO:n linjaa erityisesti siirtohinnoittelua koskevan VML 31 §:n tulkinnasta, sekä OECD:n ohjeiden (erityisesti OECD:n siirtohinnoitteluohjeen) markkinaehtoisuuden tulkintaa ohjaavasta vaikutuksesta. Tapauksessa oli pohjimmiltaan kyse siitä, oliko Konserniverokeskuksen mahdollista VML 31 §:n nojalla sivuuttaa yrityksen oma tulkinta rahoituksen luonteesta ja tulkita rahoituksen olevan oman pääoman ehtoinen sijoitus lainarahoituksen sijasta. Tällöin lainasta maksetut korot eivät olisi olleet vähennyskelpoisia. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin katsoi, ettei uudelleenluonnehdinta ollut mahdollista VML 31 §:n nojalla. (Surakka 2014.)

Korkeimmalla hallinto-oikeudella oli tähän selkeät perustelut, joita asian ymmärtämiseksi on syytä hieman selvittää. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun perusteella, liiketoimen uudelleenluonnehdinta edellyttäisi selkeää ja eksaktia siihen oikeuttavaa säännöstä. Tässä tapauksessa VML 31.1 § ei sanamuodollaan eikä esivalmistelutyölläänkään antanut viitteitä siihen, että sen perusteella liiketoimen luonnehdintaa voitaisiin muuttaa. Korkeimman hallinto-oikeuden päätös olikin ehdoton ja sen mukaan VML 31

§:n nojalla liiketoimen uudelleenluonnehdinta ei ole mahdollista. (KHO 2014:119 ja Penttilä 2014.)

Kuten jo aikaisemminkin on todettu, Suomen solmimat verosopimukset perustuvat pääosin OECD:n malliverosopimukseen. Niiden tulonoikaisuartiklan (artikla 9.) sanamuoto muistuttaa pääosin läheisesti Suomen sisäisen lainsäädännön siirtohinnoitteluokaisupöytäkirjan VML 31 §:n sanamuotoa. Näin ollen KHO:n oli päätöksessään otettava kantaa myös siihen, onko verosopimuksen tulonoikaisuartiklalla tai OECD:n siirtohinnoitteluohjeella merkitystä asiaan, ja jos on niin millaista. KHO totesi päätöksessään, että tässä tapauksessa verosopimuksella ei ole asiassa mitään merkitystä, koska verosopimuksilla ei voida laajentaa verotusvaltaa kansallisen lainsäädännön ylittäväksi², ja koska VML 31 § soveltamisala ei riittänyt kyseessä olevassa tapauksessa sovellettavaksi. Näin ollen myöskään OECD:n siirtohinnoitteluohjeilla ei katsottu olevan merkitystä. (Penttilä 2014.)

Ratkaisun merkittävyttä lisää se, että monella yrityksellä oli vastaavia tapauksia vireillä Verohallinnossa ja oikeusasteissa. Vuosien 2013 ja 2014 vaihteessa eräät pörssiyhtiöt tiedottivat niille maksuunpannuista veroista siirtohinnoitteluverotarkastusten perusteella ja monet näistä saivat mediassakin laajaa näkyvyyttä. Monella yrityksellä oli vastaavalla tavalla konserniverotarkastuksessa sivuutettu yrityksen oma luonnehdinta ja evätty korkeiden vähennysoikeus. Ratkaisun myötä kaikki tutkinnassa olleet tapaukset raukesivat. (Penttilä 2014.)

KHO:n ratkaisu selkeytti joitakin KHO:n tulkintoja, mutta joitakin asioita jäi vielä epävarmoiksi. Isomaa-Myllymäki on tutkinut tapauksen vaikutuksia markkinaehtoperiaatteen soveltumiseen muun muassa VML 31 ja 28 §: ien osalta. Tapauksen kannalta olennaista onkin se, että siinä perusteena oli käytetty vain VML 31 §, verosopimuksen 9. artiklaa ja OECD:n siirtohinnoitteluohjetta.

Mitkä asiat ovat sitten ratkaisun perusteella selviä? Ainakin se, että markkinaehtoperiaatteella tarkoitetaan sananmukaisesti edellisessä kappaleessa esitettyä, eli etuyhteydessä olevien yritysten on käytettävä sellaisia ehtoja ja hinnoittelua, joita myös toisistaan riippumattomat osapuolet olisivat käyttäneet. Markkinaehtoperiaatteen tulkinnassa OECD:n

² Tässä on kysymyksessä verosopimusoikeuden kultainen sääntö (Helminen 2017, jatkuvatyöväyhteinen, kappale ”Verosopimusten ja sisäisen lainsäädännön suhde”).

ohjeistusta voidaan käyttää ainoastaan siinä tapauksessa, että se vain täsmentää pykälän antamaa harkintamarginaalia. Ohjeistuksen käyttö on sallittua vain silloin, kun sovelletun pykälän, tässä tapauksessa VML 31 §:n soveltamisala kattaa ohjeistuksen antamat suositukset. (Isomaa-Myllymäki 2017, s. 105.) Suomen sisäisen lainsäädännön tulee siis ensisijaisesti itsessään riittää sovellettavaksi, vasta sitten sen tulkintaan voidaan hakea apua OECD:n siirtohinnoitteluohjeistuksesta.

Isomaa-Myllymäen väitöskirjan tutkimuksen pohdinnan perusteella havaitaan myös, että VML 31.1 § mahdollistaa ainoastaan rahoituksen ehtojen, ei rahoitusrakenteen markkinaehtoisuuden arvioinnin. Se mahdollistaa siis ensisijaisesti koron (hinnan) markkinaehtoisuuden arvioimisen lainan saajan näkökulmasta, sekä maksetun korvauksen arvioimisen lainan antajan näkökulmasta. Liiketoimen tunnistaminen on puolestaan pykälää sovellettaessa tosiseikkojen tunnistamista, ei markkinaehtoperiaatteen soveltamista. (Isomaa-Myllymäki 2017, s. 105.) Tästä syystä VML 31 § ei sovellu rahoituksen muodon uudelleenluokitteluun, koska se lasketaan tosiseikkojen arvioinniksi.

VML 28 § ja 31 § eroavatkin toisistaan muutaman merkittävän seikan takia ja juurikin se tekee näiden kahden pykälän välisen suhteen mielenkiintoiseksi. Yleinen veronkiertopykälä VML 28 § on luonteeltaan ns. tosiasianormi, eli se mahdollistaa verotuksen tosiasiallisten olosuhteiden mukaan. Markkinaehtoperiaatteen soveltamisessa ei kuitenkaan ole kyse tosiseikkojen arvioinnista ja näin ollen KHO on oikeuskäytännössä katsonut ettei vuoden 2010 siirtohinnoitteluohjeen sisältämä uudelleenluonnehdinta kuulu VML 31.1 § katealueeseen, eivätkä siirtohinnoitteluohjeen suositukset siltä osin sovellu VML 31.1 §:ää tulkitessa. (Isomaa-Myllymäki 2017, s. 104–105.)

Tapaukseen liittyy todellista tulkinnallista epäselvyyttä. Tapaus ratkesi KHO:ssa tiukan 3–2 äänestystuloksen päätteeksi, jonka myötä VML 31.1 §:n ei katsota soveltuvan uudelleenluokitteluun. VML 31.1 § perusteella voidaan arvioida vain hinnoitteluun liittyviä ehtoja ja niiden markkinaehtoisuutta. Isomaa-Myllymäen mukaan lainan hintaan vaikuttaa kuitenkin joukko muitakin tekijöitä. Liiketoimen muoto ja hinta muodostuukin muiden ehtojen summana. Niinpä rajanveto sille, koska on kyse perinteisestä hinnoitteluratkaisusta ja koska lainan uudelleenluokittelusta, on keskeistä rahoitusliiketoimen markkinaehtoisuuden arvioinnissa. (Isomaa-Myllymäki 2014c, s. 480–481.)

3.3 OECD:n siirtohinnoitteluohjeet

Edellä esitellyssä oikeustapauksessa KHO otti siis kantaa myös siihen, millä tasolla OECD:n siirtohinnoitteluohjetta voidaan käyttää apuna markkinaehtoperiaatteen tulkintakysymysten ratkaisemisessa. KHO:n tulkinnan mukaan Suomen sisäisen lainsäädännön laajuuden riittäessä, voidaan myös siirtohinnoitteluohjetta käyttää tulkintalähteenä.

Kansainvälisille yrityksille OECD:n siirtohinnoitteluohje onkin siirtohinnoittelukysymyksissä yksi merkittävimmistä oikeus- ja tulkintalähteistä. Suomen lisäksi OECD:n siirtohinnoitteluperiaatteet vaikuttavat laajasti myös muissa maissa ja useissa maissa OECD:n periaatteet on otettu lakiin sellaisenaan tai pienin muutoksin. Niinpä myös Suomessa OECD:n markkinaehtoperiaatteen määritelmää on käytetty pohjana sisäisen lainsäädännön määritelmälle. (Jaakkola ym. 2012, s. 23 ja 46). OECD:n siirtohinnoitteluohjeen asema tulkintalähteenä markkinaehtoperiaatteen osalta on vakiintunut Suomessa KHO:n tapauksissa. Sen käyttö on vakiintunut sitä kautta, että sitä on käytetty ja siihen on viitattu korkeimman hallinto-oikeuden tapauksissa, kuten myös edellä mainitussa KHO 2014:119 tapauksessa. On kuitenkin huomattava, että se ei ole lain tasoista sääntelyä, vaan ainoastaan lain soveltamisessa käytettävä tulkintalähde. (Verohallinto 2015.)

OECD:n ohjeita ja suosituksia sivutaan tässä tutkielmassa useaan otteeseen ja niinpä onkin tarpeen taustoittaa, mikä OECD ja erityisesti siirtohinnoitteluohje on. OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) on taloudellisen yhteistyön järjestö, joka perustettiin vuonna 1960, kun 18 Euroopan maata sekä USA ja Kanada yhdistivät voimansa kehittääkseen taloudelliseen kehitykseen keskittyvän organisaation. Nykyään organisaatiossa on 35 jäsenmaata ympäri maailmaa. OECD julkaisi ensimmäisen siirtohinnoitteluohjeen vuonna 1995, josta se on sittemmin julkaissut useita päivitettyjä versioita. (www.oecd.org/about, viitattu 5.9.2018). Organisaation ohjeet eivät ole pelkästään suuntaa-antavia, vaan niiden konkreettisesta merkityksestä tulkintalähteenä eri maiden lainsäädännössä kertoo jo sekin, että monessa maassa sen periaatteet on otettu lähes sellaisinaan maan sisäiseen lainsäädäntöön.

OECD:n siirtohinnoitteluohje koostuu useasta luvusta, joissa käsitellään muun muassa markkinaehtoperiaatetta, siirtohinnoittelumenetelmiä sekä siirtohinnoitteludokumentoin-

tia. Siirtohinnoitteluohjeissa selvennetään muun muassa sitä, miten markkinaehtoperiaatetta tulisi soveltaa erilaisissa konsernin sisällä tapahtuvissa liiketoimissa. (Jaakkola ym. 2012, s. 46–47.)

OECD:n BEPS projektilla on kiinteät liittymäkohdat myös siirtohinnoitteluohjeeseen. BEPS-hankkeen toimenpiteet 8.–10. on tarkoitettu nimenomaan päivittämään siirtohinnoitteluohjetta ja erityisesti markkinaehtoperiaatteen soveltamista. (Valtiovarainministeriö 2017, s. 43.)

3.4 Konsernin siirtohinnoitteluun liittyvät BEPS-toimenpiteet

OECD:n BEPS-hanke veropohjan rapauttamisen estämiseksi tuo suuria muutoksia lainsäädäntöön siirtohinnoittelun osalta niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Toimenpidesuunnitelmasta konsernin sisäiseen rahoitukseen ja sen siirtohinnoitteluun liittyvät erityisesti toimenpiteet 4. ja 8.–10. Toimenpide 4. koskee lainoja ja korkomaksuja, sekä niiden käyttöä verosuunnittelussa. Toimenpiteen tarkoituksena on tarjota maiden hallituksille suosituksia, jotka sisällytetään omaan lainsäädäntöön veropohjan rapauttamisen estämiseksi. (Deloitte 2015.) Kyseinen toimenpide on luonut muutospaineita myös Suomen sisäiseen lainsäädäntöön. Euroopan Unionin jäsenenä Suomeen vaikuttaa erityisesti BEPS:in osaltaan 4. toimenpiteen seurauksena säädetty uusi ATA-direktiivi (*The Anti Tax Avoidance Directive*) (EU 2016/1164).

Toimenpiteet 8.–10. koskevat puolestaan erityisesti siirtohinnoittelua ja niiden tavoitteena on saada tulot verotettaviksi siinä valtiossa, jossa arvonnäkö on tuotettu. Hinnanmäärittelyn edellytetään olevan samassa suhteessa sen taloudellisen toiminnan kanssa, jolla arvo tuotetaan. (OECD 2015, s. 27) Toisin sanoen, jos maassa ei ole taloudellista arvoa tuottavaa toimintaa, ei sinne pitäisi kertyä myöskään verotettavaa tuloa.

Edellä mainittuja kolmea toimenpidettä (8.–10.) tulee käsitellä siirtohinnoitteluun liittyvänä kokonaisuutena, jolla on siis tarkoitus päivittää myös siirtohinnoitteluohjetta. Toimenpide 8. koskee aineettomia oikeuksia, toimenpide 9. riskien ja pääoman siirtoa ja toimenpide 10. muita korkean riskin siirtohinnoitteluasioita (Malmgren 2015, s. 42). Toimenpiteen avulla OECD pyrkii estämään sellaisten konsernin sisäisten transaktioiden

käyttöä verosuunnittelussa, joita ei olisi, tai olisi vain hyvin harvoin riippumattomien osapuolten välillä. (OECD 2015, s.28.)

Lisäksi siirtohinnoitteluun liittyy kiinteästi siirtohinnoitteludokumentaatiota muuttava BEPS:in 13. toimenpide. Kyseinen toimenpide on tutkimuksen kannalta merkittävä, sillä oikeanlainen dokumentointi on tärkeä osa yritysten veroriskeihin liittyvää riskienhallintaa. Dokumentointivaatimusten muuttuessa myös riski lain noudattamatta jättämisestä kasvaa.

3.5 ATA-direktiivi

OECD:n BEPS-projektin tuomia muutoksia on lähdetty toteuttamaan käytännössä jo monessa maassa. Suomen kannalta ovat merkittäviä erityisesti Euroopan Unionin toimet veropohjan rapauttamisen estämiseksi. Nämä toimet tulevat aiheuttamaan konkreettisen muutospaineen myös Suomen sisäiseen lainsäädäntöön. Tämä johtuu siitä, että Suomi on Euroopan Unionin jäsen ja EU:n antamien direktiivien johdosta Suomen tulee muokata omaa lainsäädäntöään direktiivejä vastaaviksi. Joissain tilanteissa Suomen lainsäädäntö on jo direktiivien mukainen, mutta joissain asioissa Suomen tulee tehdä muutoksia omaan lainsäädäntöönsä. Seuraavassa käydään läpi ATA-direktiivin EU-tasolla annetut raamit, myöhemmin tässä tutkielmassa palataan selvittämään tarkemmin muutokset nimenomaan Suomen sisäiseen lainsäädäntöön.

Heinäkuussa 2016 Euroopan Unionin Neuvosto antoi direktiivin ”Neuvoston direktiivi (EU) 2016/1164 sisämarkkinoiden toimintaan suoraan vaikuttavien veron kiertämisen käytäntöjen torjuntaa koskevien sääntöjen vahvistamisesta”. Tämä ns. ATAD 1 -direktiivi sisältää viisi eri sitovaa lakiesitystä, jotka jäsenmaiden on omassa lainsäädännössään hyväksyttävä ja julkaistava viimeistään 31.12.2018, ja niiden on tultava sovellettaviksi 1.1.2019 alkaen. Direktiivi luo minimitason jokaisen EU-maan lainsäädännölle veron kiertämisen ehkäisemiseksi EU:n sisämarkkinoilla. (Euroopan Komissio 2017). Direktiivin tarkoituksena on keskitetysti koordinoita BEPS-hankkeen suositukset osaksi EU-maiden kansallisia verolainsäädäntöjä (Viitala 2016a, s.336).

Alkuperäisen direktiivin ei kaikilta osiltaan koettu olevan vielä tarpeeksi tehokas täyttämään tarkoitustaan. Niinpä toukokuussa 2017 Euroopan Unionin Neuvosto hyväksyi ATAD 1 -direktiiviä muuttavan ns. ATAD 2 -direktiivin (”Neuvoston direktiivi (EU) 2017/952 direktiivin (EU) 2016/1164 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse verokohtelun eroavuuksista kolmansien maiden kanssa”), jonka tuomat muutokset tulee puolestaan sisällyttää jäsenvaltioiden sisäiseen lainsäädäntöön vuoden 2020 alkuun mennessä. Direktiivien suhde on se, että ATAD 1 pyrkii torjumaan veronkiertoa EU:n sisämarkkinoilla, mutta ATAD 2 laajentaa sitä koskemaan myös ns. kolmansia valtioita, eli EU:n ulkopuolisia valtioita. (EY 2017.) ATAD 2 -direktiiviin sisältyy lisäksi muutoksia liittyen erityisesti hybridijärjestelyihin³, sillä direktiivillä tarkennettiin ja lisättiin laajemmat säännökset sen soveltamisesta kyseisiin järjestelyihin (Valtiovarainministeriö 2017, s. 40).

Jatkossa direktiiviin viitataan ATA-direktiivinä, mutta jos muutokset liittyvät ATAD 2-tuomiin laajennuksiin, siitä on maininta erikseen.

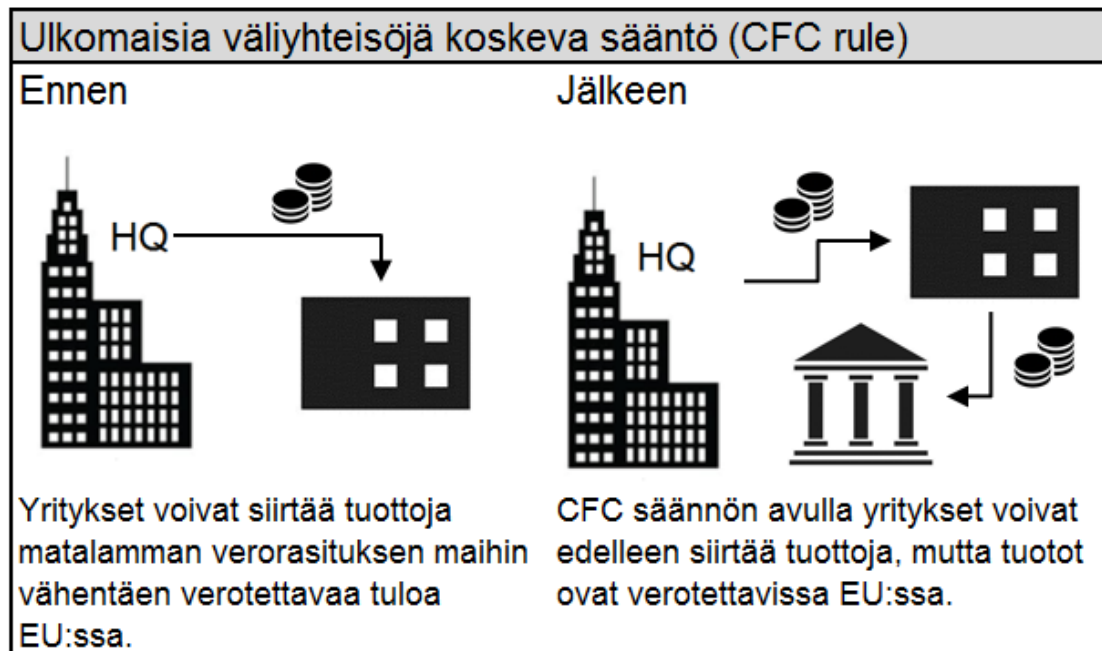
Direktiivin viisi lakiesitystä ovat seuraavat: (Euroopan Komissio 2017 ja EU 2016/1164)

- Ulkomaisia väliyhteisöjä koskeva sääntö, II luku 7 artikla (*CFC, Controlled Foreign Company rule*)
- Verokohtelun eroavuudet -sääntö, II luku artikla 9 (*Hybrid mismatches*)
- Maastapoistumisvero, II luku 5 artikla (*Exit taxation*)
- Koron vähennyskelpoisuutta rajoittava sääntö, II luku 4 artikla (*Interest limitation*)
- Yleinen veronkierron vastainen sääntö, II luku, 6 artikla (*GAAR, General anti-abuse rule*)

³ Direktiivissä hybridijärjestelyillä tarkoitetaan tilanteita, joissa käytetään hyväksi eri maiden erilaista luonnehdintaa erilaisille instrumenteille. Se voi koskea rahoitusvälineitä, maksuja, yksiköitä ja kiinteitä toimipaikkoja yms. Se ei siis tarkoita samaa kuin tutkielmassa myöhemmin käsiteltävän hybridilainan käsite. Direktiivissä niistä puhutaan hybridirahoitusvälineen käsitteellä. (Valtiovarainministeriö 2017, s. 80).

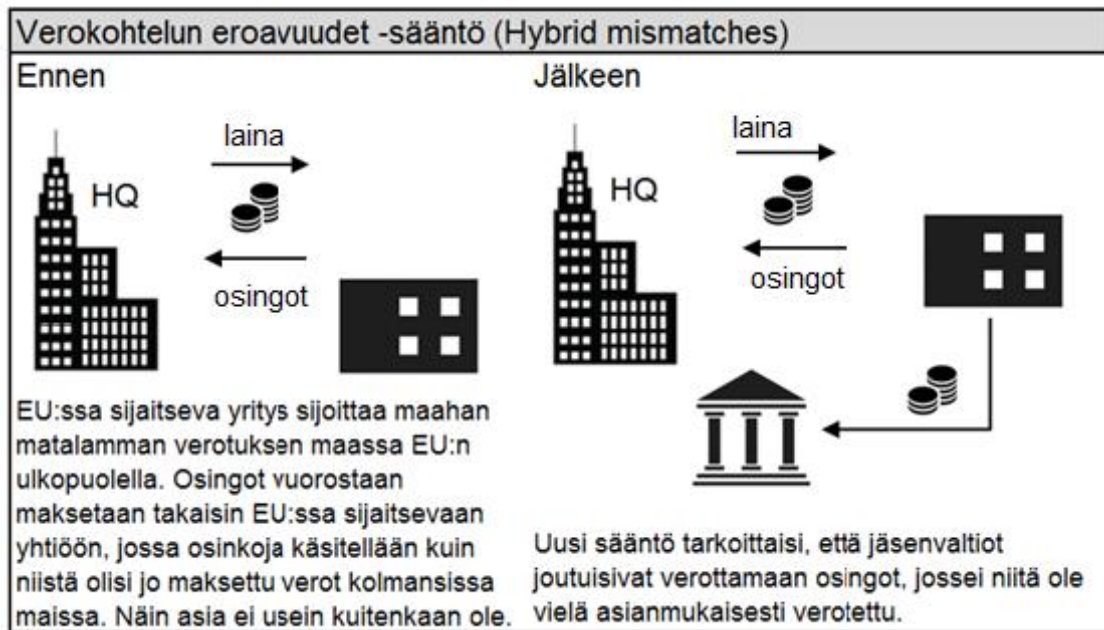
Direktiivin on tarkoituksena estää keinotekoisien järjestelyiden käyttöä, joilla pyritään joko hyväksikäyttämään kansallisesti eroavia lainsäädäntöjä tai toimimaan lain alkupe-
räistä tarkoitusta vastaan (Viitala 2016a, s. 336-337). Euroopan Komissio on esittänyt jokaisesta esityksestä tarkentavan esimerkin, millaisia järjestelyitä sääntelyllä erityisesti pyritään estämään:

Ulkomaisia väliyhteisöjä koskevan säännön on tarkoitus ehkäistä voittojen siirtämistä al-
haisen tai nollaverotuksen maihin EU:n ulkopuolella (kuvio 2). Kyseinen sääntö ja siihen
liittyvät järjestelyt eivät kuitenkaan suoranaisesti liity siirtohinnoitteluun tai konsernien
sisäiseen rahoitukseen, joten sen tuomien muutosten laajempi läpikäynti ei ole tämän tut-
kielman kannalta tarpeellista.

Kuvio 2: Ulkomaisia väliyhteisöjä koskeva sääntö (mukaihen, Euroopan Komissio 2017)

Verokohtelun eroavaisuutta koskevan säännön on puolestaan tarkoitus estää tiettyjen tu-
lojen kaksinkertaista nollaverotusta ja tilanteet, joissa toisessa maassa verovapaa tulo on
toisessa valtiossa vähennyskelpoinen kulu. Esimerkkinä tilanne, jossa käytetään hyväksi
maiden erilaista verokohtelua korkojen ja osinkojen osalta (kuvio 3). Direktiivin tarkoi-
tuksena on yhdenmukaistaa verojärjestelmiä, jotta hybriditilanteita ja niihin perustuvia
verotuja ei enää syntyisi (Valtiovarainministeriö 2017, s. 79).

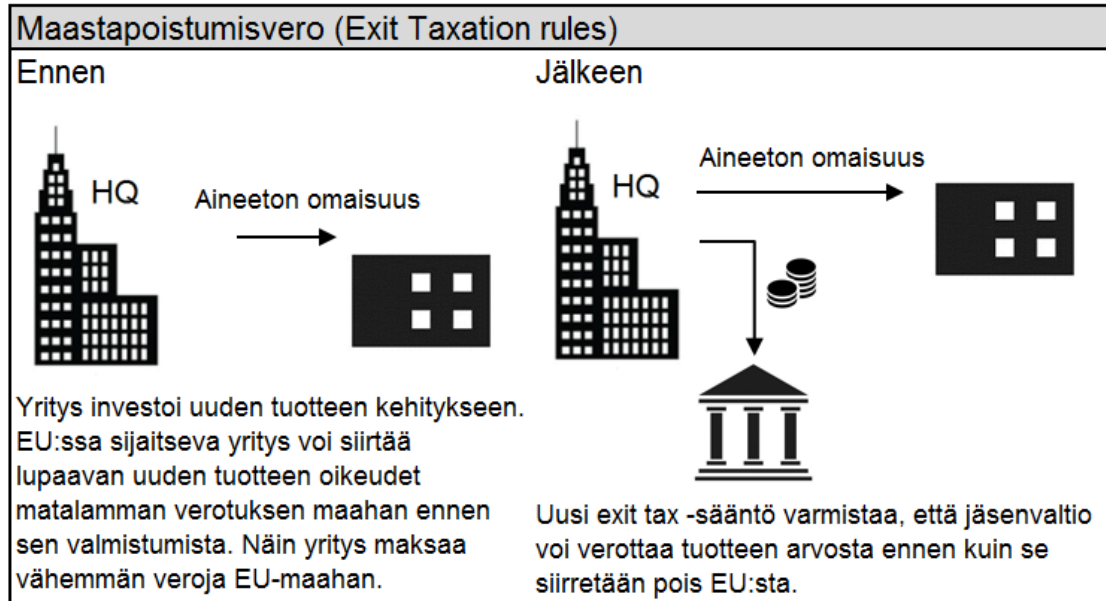

Kuvio 3: Verokohtelun eroavuudet -sääntö, eli hybriditilanteet (mukaillen, Euroopan Komissio 2017)

Hybriditilanteisiin liittyvät molemmat direktiivit sekä alkuperäinen ATAD 1 että sitä muuttava ATAD 2. ATAD 1 -direktiivissä hybriditilanteet kuvataan direktiivin 9. artiklassa. Se sisältää vain lyhyen kuvauksen hybriditilanteiden estämisestä. Sen mukaan verokohtelun johtaessa kaksinkertaiseen vähennykseen, vähennys on annettava vain siinä valtiossa, jossa maksun lähde sijaitsee. Toisaalta, jos verokohtelun eroavaisuus johtaa vähennykseen ilman, että tulo sisältyy veropohjaan, maksajan jäsenvaltion on evättävä tämänkaltaisen maksun vähennyskelpoisuus. (EU 2016/1164 9. artikla.) Verokohtelun eroavaisuudet (eli ns. hybriditilanteet) on kuitenkin osa-alue, johon ATAD 2 -direktiivin johdosta tuli merkittäviä tarkennuksia. Direktiivin tarkempia vaikutuksia Suomen sisäiseen lainsäädäntöön tarkastellaan myöhemmin tässä tutkielmassa.

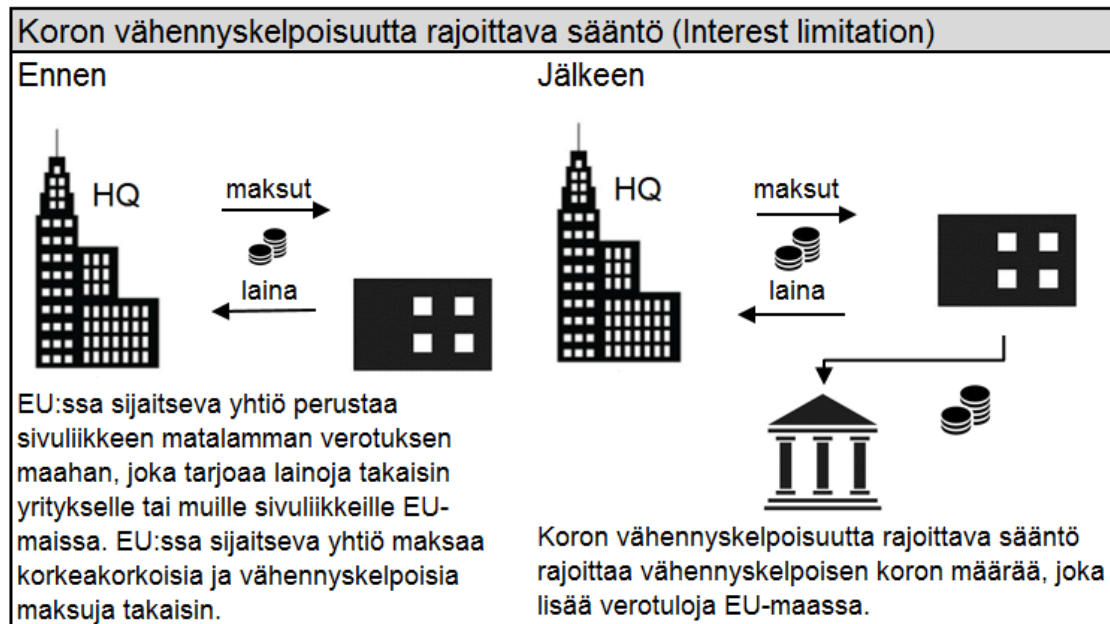
Maastapoistumisveron (Exit tax) on tarkoitus estää yritysten mahdollisuus välttää veroja uudelleen sijoittaessaan omaisuutta eri maahan. Esimerkkinä tilanne, jossa siirretään EU-maassa kehitetyn tuotteen aineettomat oikeudet (IP=intangible property) matalan verotuksen maahan ennen tuotteen lopullista valmistumista (kuvio 4). Suomen sisäisestä lainsäädännöstä ehdotetut maastapoistumisverotussäännökset pääosin puuttuvat (Viitala 2016a, s. 343). Koska säännös ei kuitenkaan varsinaisesti liity konsernin sisäiseen rahoitukseen tai siirtohinnoitteluun, direktiivin säännöksen tarkempi läpikäynti ei ole tämän

tutkielman kannalta tarpeellista. Se kuitenkin osaltaan korostaa BEPS:in erityisesti aineettomaan omaisuuteen kohdistuvaa painopistettä, jonka tulemme huomaamaan myöhemmin myös siirtohinnoitteludokumentointia koskevassa luvussa.

Kuvio 4: Maastapoistumisvero (mukaillen, Euroopan Komissio 2017)

Koron vähennyskelpoisuutta rajoittava sääntö puolestaan liittyy erittäin läheisesti konsernien sisäiseen rahoitukseen ja sen siirtohinnoitteluun. Säännön tarkoituksena on rajoittaa verojen minimoimistarkoituksessa tehtyjen keinoitekoisten lainajärjestelyiden käyttöä (KPMG 2017, s.6). Direktiiviehdotuksessa esitelty koron vähennyskelpoisuutta rajoittava ehdotus on rakenteeltaan sama kuin Suomen sisäisessä lainsäädännössä jo nyt oleva elinkeinoverolain 18 a § korkorajoitussäännös (Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968, myöhemmin EVL). Direktiivin mukainen säännös rajoittaa rahamääräisesti vähennyskelpoisen koron määrää (kuvio 5). Tuo määrä määritellään yrityksen tuloslaskelman tunnuslukujen perusteella. Direktiivin säännös koskee nettokorkomenoja, kuten Suomen lainsäädännön EVL 18 a §:kin. Yksityiskohdissaan Suomen säännös eroaa kuitenkin direktiivissä ehdotetusta säännöksestä. (Viitala 2016a, s. 340.)

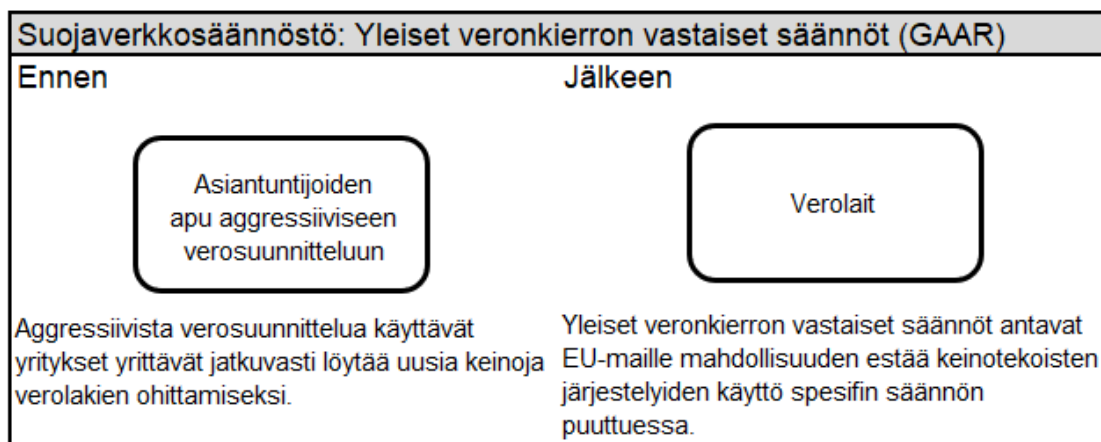
Kuvio 5: Koron vähennyskelpoisuutta rajoittava sääntö (mukaillen, Euroopan Komissio 2017)

Suomen EVL 18 a § rajoittaa nettokorkomenojen rajoitukset koskemaan ainoastaan etuyhteydessä tapahtuvaa lainanantoa, kun direktiivissä sitä on laajennettu koskemaan myös muuta kuin etuyhteys-lainanantoa, kuten esimerkiksi pankkilainojen korkoja. Koska direktiivissä on kyse minimitasoisesta lainsäädännöstä, tulevaisuudessa Suomen lainsäädäntöä tulee laajentaa koskemaan myös muita kuin etuyhteydessä tapahtuvia lainoja. Toisaalta direktiivin mukaisessa säännöksessä nettokorkomenojen vähennysoikeus on asetettu kolmeen miljoonaan euroon, kun taas EVL 18 a §:n mukaan vähennyskelpoisia ovat nettokorkomenot 500 000 euroon asti. Siinä mielessä direktiivissä esitetty säännös on siis yritysten kannalta edullisempi. Direktiivi mahdollistaa myös Suomen lainsäädännön korjauksen nostamisen. (Viitala 2016a, s. 340.)

Suomessa veronkierron riski on aikaisemmin nähty liittyvän lähinnä vain etuyhteydessä tapahtuvaan lainanantoon. Direktiivin tuoma laajennus myös muihin lainoihin ja niiden korkomenoihin on kuitenkin perusteltua. OECD:n mukaan 20 % voitonsiirrosta tapahtuu nimittäin ulkopuolisten lainajärjestelyiden kautta. Tähän lukuun ei ole laskettu sisäisiä lainoja. (Valtiovarainministeriö 2017, s.29). Kyse on siis erittäin merkittävästä verosuunnittelukeinosta, jossa voidaan esimerkiksi ottaa laina (kolmannelta osapuolelta) korkeamman verotuksen maassa ja siirtää varat korko -tai osinkomaksuina matalan verotuksen

maahan. Toisaalta laajennus tuo myös yritysten kannalta epävarmuutta, sillä ulkopuoliselta taholta otetun lainan pääsääntöinen tarkoitus on pääosin jokin muu, kuin verosuunnittelu. Suuri vieraan pääoman määrä saattaa riippua yrityksen toimialasta, investoinneista yms. joihin ei liity verosuunnittelumotiivia. Sääntö siis ehdottomasti vaikeuttaa velkapainotteisten yritysten toimintaympäristöä verotuksen ennustettavuuden näkökulmasta.

Viimeisimpänä *yleisen veronkierron vastaisen säännön (eli ns. suojaverkkosäännös)* tarkoitus on olla käytettävissä silloin, kun muut lait eivät ole sovellettavissa (kuvio 6). Yleisen veronkierron vastainen säännös ei sisällä tarkkoja kriteerejä siitä, koska se tulee sovellettavaksi, vaan sen soveltamista arvioidaan aina jokaisen tapauksen kohdalla erikseen ottaen huomioon siihen liittyvät tosiseikat ja olosuhteet. Soveltamisen edellytykset liittyvät direktiivin mukaan yleensä siihen, että järjestely on keinotekoinen, sillä ei ole selkeitä liiketaloudellisia perusteita ja että sillä saavutetaan veroetu, jollaista ei kyseisessä tilanteessa ole tarkoitettu saavutettavaksi. (Valtiovarainministeriö 2017, s. 142.)

Kuvio 6: Yleinen veronkierron vastainen sääntö (mukaillen, Euroopan Komissio 2017)

Direktiivin suojaverkkosäännöksen on tarkoituksena luoda minimitaso maiden sisäiseen lainsäädäntöön. Monella maalla, kuten Suomellakin, on jo käytössä yleinen veronkiertämistä koskeva laki. Direktiivi jättää monia asioita valtioiden itsensä päätettäväksi, siinä ei esimerkiksi määritellä minkälaisia seurauksia jäsenvaltion on veronkierrosta määrättävä. (Viitala 2016a, s. 344–345.) Direktiivin suojaverkkosäännöksen tarkoitus onkin turvata tilanne, että kaikilla jäsenmailla on käytössään yleinen veronkiertoa koskeva säännös, joilla voidaan puuttua verolainsäädäntöön mahdollisesti jääneisiin aukkoihin.

Edellä esitellyt ATAD 1 -ja ATAD 2 -direktiivit muodostavat raamit sille, miten jäsenmaiden on tulevaisuudessa muokattava omaa lainsäädäntöään. Myös Suomi joutuu muuttamaan omaa lainsäädäntöään direktiivien johdosta. Tiettyt asiat on direktiivissä tarkasti määritelty, kun taas joissain asioissa maille on jätetty omaa harkintavaltaa. Direktiivin tarkoituksena on yhtenäistää EU-maiden lainsäädäntöä, mutta jättää samalla maille mahdollisuus omalla harkinnalla sopeuttaa lainsäädäntö parhaiten omaan lainsäädäntöönsä sopivaksi. Niinpä vaihtelua direktiivin sääntelyn sisällyttämisessä kansallisiin lainsäädäntöihin tullaan varmasti myös näkemään. Maiden oma harkintavalta saattaa johtaa myös siihen, että lopulta eri maiden direktiivin sovellutukset eroavat toisistaan suuresti, joka osaltaan kasvattaa yrityksiin kohdistuvaa veroriskiä. Suomen nykyisen lainsäädännön suhdetta direktiiviin ja siihen direktiivin myötä aiheutuvia muutoksia arvioidaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

4 KONSERNIN SISÄISEN RAHOITUKSEN SIIRTOHINNOITTELU SUOMEN LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ

Tässä luvussa käydään läpi konsernin sisäisen rahoituksen luonnetta, hinnoittelua ja dokumentointi, sekä BEPS:in ja erityisesti sen johdosta annettujen ATA-direktiivien aiheuttamia muutoksia lainsäädäntöön Suomessa. Sisäiseen rahoitukseen liittyvien erityispiirteiden tunteminen on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää myös edellisessä luvussa pohjustetun ATA-direktiivin tuomia muutoksia, sekä pohtia tämänhetkiseen ja tulevaan lainsäädäntöön liittyviä veroriskejä yritysten kannalta. Etuyhteysyritysten välisillä kansainvälisillä transaktioilla (tavaroilla, palveluilla, rahoituksella yms.) on omia tyypillisiä erityispiirteitä, jotka eroavat vain kansallista kauppaa käyvien yritysten vastaavista. Kansainvälisyys siis monimutkaistaa merkittävästi yritysten verotuksellista toimintaympäristöä sisäisessä kaupankäynnissä, kuten esimerkiksi rahoituksessa.

Konsernien sisällä sisäinen rahoitus on paljon käytetty rahoitusmuoto. Usein rahoitus keskitetään yhteen konsernin yhtiöön siten, että yksi yhtiö lainaa varoja ulkopuolisilta ja välittää sitä eteenpäin muihin konsernin yhtiöihin. Tämä on yritysten kannalta perusteltua ja kannattavaa, sillä siten rahoituskustannuksia voidaan seurata ja rahoitus voidaan järjestää koko konsernin kannalta kustannustehokkaasti. Keskittämisen edut liittyvät muun muassa siihen, että siten luottoneuvotteluihin voidaan keskittää enemmän osaamista ja keskitettynä prosessiin kuluu vähemmän hallinnollisia resursseja. Lisäksi konsernin riskienhallinta helpottuu esimerkiksi valuuttariskien osalta. (Isomaa-Myllymäki 2017, s. 101.) Erityisesti monimutkaiset ja lainsäädännön kannalta tuoreet instrumentit aiheuttavat kuitenkin tulkinnallista epävarmuutta niin yrityksen kuin toisaalta lainsäätäjänkin kannalta.

4.1 Rahoituksen hinnoittelu ja luonne

Erityisesti konsernin sisäisen rahoituksen siirtohinnoittelukysymykset ovat tällä hetkellä yksi kiistellyimmistä aiheista siirtohinnoittelun saralla ja ne ovat olleet viime vuosina syynä monelle siirtohinnoitteluoikaisuille. Yrityksille riski VML 31 §:n soveltamisesta on siis konkreettinen. Eri maiden veroviranomaisilla on erilaisia mielipiteitä rahoituksen

markkinaehtoisesta hinnoittelusta ja luonteesta, eivätkä OECD:n siirtohinnoitteluohjeetkaan tarjoa selvää ratkaisua, sillä ne eivät sisällä kovin paljoa konkreettista ohjeistusta aiheesta. (Jaakkola ym. 2012, s. 183). Kuten aikaisemmin on todettu, BEPS:in myötä OECD:n siirtohinnoitteluohjeeseen on kuitenkin tulossa muutoksia, joka osaltaan saattaa parantaa tilannetta.

Konsernien yksiköiden välillä tehtyjen rahoitusjärjestelyjen kohdalla keskeisimpiä tulkintaongelmia ovat rahoituksen luonne ja hinnoittelu. Rahoituksen luonteeseen liittyvillä ongelmilla tarkoitetaan pääoman todellista luonnetta ja muotoa, eli onko kyseessä tosiasiallisesti laina vai esimerkiksi oman pääoman ehtoinen sijoitus. Etuyhteystilanteessa pääasiallisesti vain rahoituksen todellinen taloudellinen luonne on merkityksellinen, eikä rahoitukselle annettu muodollinen luonne ole ratkaiseva. (Helminen 2013, s. 231.) Toisaalta, kuten aikaisemmin esitellystä oikeustapauksesta (KHO 2014:119) voimme huomata, tähän liittyen lähtökohtaisesti kuitenkin yrityksen oman rahoituksen luonteen määrittäminen on merkitsevä, eikä veroviranomaiset voi luonnehtia sitä uudelleen ainakaan VML 31 §:n eli siirtohinnoitteluvoimassa olevan pykälän nojalla.

Rahoituksen luonteen määrittämisen lisäksi ongelmallista on myös rahoituksen hinnoittelu. Jos kyse on tosiasiallisesti lainasta, joudutaan seuraavaksi pohtimaan, onko siitä maksettu tai peritty korko markkinaehtoinen. Markkinaehtoinen korko on maksajalle vähennyskelpoinen kulu ja vastaanottajalle veronalaista tuloa. Jos kyseessä ei ole laina, ei myöskään vähennyskelpoisen koron maksaminen ole mahdollista. (Helminen 2013, s. 231–232.) Jos Verohallinto ei katso koron olevan markkinaehtoinen, se voi oikaista maksettua tai perittyä korkoa VML 31 §:n siirtohinnoitteluvoimassa olevan nojalla. Markkinaehtoisen koron suuruuteen on osaltaan ottanut kantaa myös korkein hallinto-oikeus ratkaisussaan KHO 2010:73, mutta hinnan määrittämiseen liittyy kuitenkin monia ongelmia, kuten myöhemmin tulemme huomaamaan.

Markkinaehtoisuuden määrittelyssä voidaan lähtökohtaisesti käyttää vertailukohtana riippumattomien osapuolten välisten lainasopimusten ehtoja ja niistä maksettuja korkoja. Markkinakorkojen lisäksi yksittäisissä lainasuhteissa vaikuttavat myös esimerkiksi lainan tarkoitus, määrä ja takaisinmaksuaika sekä luottokelpoisuus, vakuudet ja valuuttakurssi-

riskit. Muuttujia on siis monia, mikä asettaakin haasteita markkinaehtoisuuden määrittelyyn. Koron markkinaehtoista tasoa on tarkasteltava erikseen jokaisen konserniyhtiön osalta. (Helminen 2013, s. 232; Karjalainen ja Raunio 2018, s. 145.)

Hinnoittelun vaikeudesta huolimatta on olemassa muutamia yleisesti käytössä olevia keinoja, joilla koron hinta voidaan määrittää markkinaehtoisuuden periaatetta noudattaen. Merkittävimpinä näistä konsernien sisäisen rahoituksen markkinaehtoisessa hinnoittelussa voidaan pitää CUP- ja cost plus -menetelmiä (Penttilä 2011).

CUP-menetelmä, eli markkinahintavertailumenetelmä (*Comparable uncontrolled price method*), on menetelmä, jossa etuyhteydessä olevien osapuolten välillä käytettyä hintaa verrataan riippumattomien osapuolten välillä käytettyyn hinnoitteluun. OECD:n ohjeiden mukaan vertailukelpoisen hinnoittelukohteen ollessa käytettävissä, tämä menetelmä on suoriin ja ensisijainen tapa selvittää markkinaehtoisuus. Ongelmallista menetelmässä on kuitenkin se, että jotta hinta olisi vertailukelpoinen, vertailtavan liiketoimen olosuhteet tulisi olla samanlaiset etuyhteydessä suoritettavan liiketoimen kanssa. Jos olosuhteiden vaikutus on laskelmallisesti korjattavissa, myös tällöin markkinahintavertailumenetelmää voidaan käyttää, kunhan oikaisut pystytään luotettavasti perustelemaan. (Mehtonen 2005, s. 112–113, 115; Karjalainen ja Raunio 2018, s. 110–112.) Liiketoimen ollessa rahoitus, lainan ehdot vaihtelevat kuitenkin suuresti ja olosuhteiltaan sopivan verrokin löytäminen voi olla haastavaa. Usein tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että hinnoittelun perusteena käytettävät ehdot ja hinnoittelu itsessään ovat liikesalaisuuksia, jotka eivät ole yleisesti markkinoilta otettavissa (Mehtonen 2005, s. 114). Kyseistä ongelmista johtuen menetelmää ei aina pystytä käyttämään.

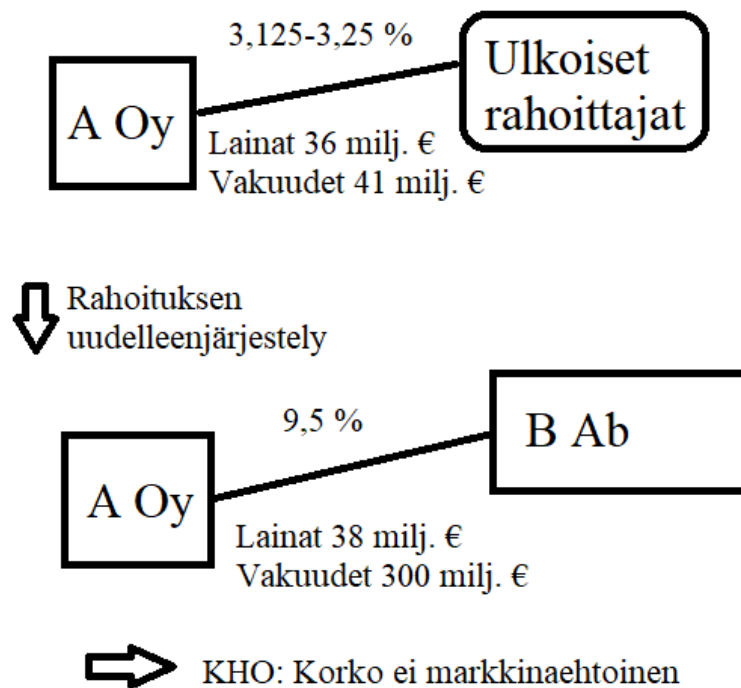
Toisena yleisesti käytettynä menetelmänä erityisesti konsernin sisäisen rahoituksen hinnoittelussa toimii cost plus -menetelmä, eli kustannusvoittolisämenetelmä. Menetelmässä otetaan huomioon etuyhteydessä toimivalle yritykselle syntyvät todelliset kustannukset, joihin lisätään sopiva määrä kustannusvoittolisää. Kyseisen määrän määrittäminen tulee tehdä riippumattoman liiketoimen kustannusvoittolisän avulla. Olennaista menetelmässä on sopivan kustannusvoittolisän määrittely ja todellisen oikean kustannuspohjan määrittäminen. (Mehtonen 2005, s. 121.) Kun kyseessä on rahoitus, menetelmässä kustannuspohjana toimii konserniyhtiön omat vieraan pääoman kustannukset ja voittolisänä riippumattomien osapuolten välillä oleva kate (Penttilä 2011).

Koron hinnoitteluun vaikuttavat monet seikat. Suomessa markkinaehtoisien koron määrittämiselle ei ole vakiintunutta ja julkaistua oikeuskäytäntöä, mutta seuraavaksi käsiteltävä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu KHO 2010:73 antaa siihen kuitenkin yleisiä suuntaviivoja. (Isomaa-Myllymäki 2014b, s. 396.)

4.1.1 Rahoitustransaktioiden hinnoittelu – KHO 2010:73

Edellä havaitut menetelmiin sisältyvät ongelmat ja tulkinannanvaraisuus tekevät korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisusta (KHO 2010:73) entistäkin merkittävämmän, sillä konsernin sisäiset rahoitustransaktiot ovat hyvin yleisiä ja tapaus antaa vastauksia niihin liittyvään verotuskäytäntöön (Raunio ja Svernas 2011, s. 190). Lisäksi ratkaisu korostaa erillisyyhtiöperiaatteen merkitystä hinnoittelussa, eli jokaista yhtiötä on arvioitava hinnoittelun kannalta erillisinä entiteetteinä.

Tapauksessa oli kyseessä tilanne (Kuvio 7), jossa suomalaisella yhtiöllä A Oy oli ennen lainojen uudelleenjärjestelyitä kaksi erillistä lainaa ulkopuolisilta rahoittajilta. Yhtiön pitkäaikaiset velat olivat yhteensä n. 36 miljoonaa euroa ja yhtiön omasta puolestaan annetut vakuudet arvoltaan 41 miljoonaa euroa. Lainojen korot ulkopuolisilta rahoittajilta olivat 3,125 – 3,25 prosentin välillä. (KHO 2010:73.)

Kuvio 7: KHO 2010:73

Konsernin koko rahoitus järjestettiin kuitenkin uudelleen. Uudelleenjärjestelyn seurauksena A Oy maksoi vanhat velat pois ja otti tilalle uuden lainan ruotsalaiselta konserniyhtiöltä B Ab. Yhtiön pitkäaikaisten velkojen määrä oli järjestelyn jälkeen n. 38 miljoonaa euroa ja koko konserniin kuuluvien yritysten puolesta annettujen vakuuksien määrä 300 miljoonaa euroa. A Oy ei saanut B Ab:lta muita rahoituspalveluita, joiden olisi katsottu vaikuttavan lainan hintaan. Näin ollen korkojen määrän katsottiin ylittävän selkeästi määrän joka riippumattomien osapuolten välillä olisi maksettu. Niinpä kyseiseltä verovuodelta (2005) A Oy:n verotettavaan tuloon lisättiin korkojen 3,25 ja 9,5 erotusta vastaava määrä. Yrityksen verotettavaan tuloon lisättiin näin ollen 845 354 euroa. (KHO 2010:73.)

A Oy:n perusteluiden mukaan korko oli käypä, sillä A Oy:llä ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa koko konsernia koskevaan rahoituksen uudelleenjärjestelypäätökseen. Lisäksi päätöksen taustalla eivät olleet verotukselliset syyt. Lainan korko oli laskettu konsernin yhtiöiden saamien lainojen keskikorkojen perusteella, eikä konsernilla yhtiön perustelujen

mukaan ollut mahdollisuutta saada lainaa alhaisemmalla korolla. Yhtiö vetosi siis vahvasti konserninäkökulmaan. Tapauksessa itse asiassa ennen KHO:n käsittelyä Konserni-verokeskus sekä hallinto-oikeus hyväksyivät markkinaehtoiseksi koroksi 7,04 %, joka oli B Ab:n ulkopuolisilta rahoittajilta ottamien lainojen keskimääräinen hinta. (Raunio ja Svernas 2011, s. 191–192.)

Tapauksesta tekee merkittävän erityisesti päätökseen johtaneet korkeimman hallinto-oikeuden perustelut. Korkein hallinto-oikeus katsoi markkinaehtoisen koron määräksi 3,25 %. Keskeisimpänä ja merkittävimpana linjanvetona KHO linjasi, että yksittäisen yhtiön kohdalla markkinaehtoisen koron määrittelyssä ei voitu käyttää perusteluna konsernin ulkopuolisesta rahoituksesta aiheutuvia keskikustannuksia (7,04%), vaan markkinaehtoisuutta tuli arvioida ennen kaikkea ennen uudelleenjärjestelyä olleiden pankkilainojen avulla. Tämä siksi, että tilanteessa katsottiin yrityksen oman luottokelpoisuuden ja vakuuksien mahdollistavan huomattavasti edullisemman rahoituksen saannin. (Raunio ja Svernas 2011, s.192 ja KHO 2010:73.) Konserninäkökulma aiheuttaakin selkeän eron yritysten siirtohinnoittelun käytännöissä ja OECD:n sekä muun lainsäädännön tulkinnassa asiasta. Yritysten laskentatoimessa arvioidaan perinteisesti koko konsernin ja etuyhteyspiirin näkökulmia, kun taas lainsäädännössä lähtökohtana on erillisyyhtiöperiaate ja yksittäisten yhtiöiden arviointi erillisinä entiteetteinä (Isomaa-Myllymäki 2014a, s. 313).

Konserninäkökulmaa käsiteltiin hyvin laajasti myös korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Tapauksessa voidaan selkeästi havaita sekä konserniin kuulumisen haittoja että hyötyjä. Veronsaajien oikeudenvallontayksikön perusteluissa vedotaan erityisesti OECD:n siirtohinnoitteluohjeeseen, jonka ei koeta mahdollistavan tulkintaa, jonka mukaan konsernissa paremmin menestyviltä yrityksiltä perittäisiin markkinaehtoisen koron ylittävää korkoa, kun taas huonosti menestyviltä perittäisiin sen alittavaa korkoa. (KHO 2010:73.) Toisin sanoen, huonommin menestyvän konserniyhtiön saadessa etua halvemmasta rahoituksesta konsernilta, kuin mitä se saisi ulkoisilta rahoittajilta, ei erotusta katsota konsernin sisäiseksi palveluksi (ns. konsernietu). Näin ollen myöskään konserniin kuulumisen haittoja ei voida katsoa kuuluvan sisäiseksi palveluksi. (Raunio ja Svernas 2011, s.192; Karjalainen ja Raunio 2018, s. 155.) Penttilän (2015, s. 127) mukaan tapaus osoittaaakin sen, että markkinaehtoisuuden arviointi on aina punnitsemista konserninäkökulman ja erillisyyhtiönäkökulman välillä, eikä ole olemassa yksiselitteistä rajaa sille, missä määrin kumpaakin tulisi painottaa.

4.1.2 Rahoitustransaktioiden luonne - ATA-direktiivin tuomat muutokset hybridinstrumentteihin

Rahoituksen luonne ja hinnoittelu liittyvät keskeisesti lainan käsittelyyn eri maiden lain-säädännössä. Edellisessä alaluvussa käsiteltiin tarkemmin rahoituksen hinnoitteluun liittyviä seikkoja, tässä luvussa keskitytään puolestaan rahoituksen luonteeseen liittyviin kysymyksiin. Rahoituksen luonnetta on käsitelty osaltaan myös aikaisemmin tässä tutkielmassa KHO 2014:119 tapauksen käsittelyn yhteydessä.

Tilanne, jossa liiketoimi tai instrumentti saa erilaisen oikeudellisen muodon tai luonteen eri maissa kutsutaan hybriditilanteeksi⁴ tai hybridi-instrumentiksi. Hybriditilanteisiin liittyvät molemmat direktiivit sekä alkuperäinen ATAD 1 että sitä muuttava ATAD 2. ATAD 1 -direktiivissä hybriditilanteet kuvataan direktiivin 9. artiklassa. Se sisältää vain lyhyen kuvauksen hybriditilanteiden estämisestä. Sen mukaan verokohtelun johtaessa kaksinkertaiseen vähennykseen, vähennys on annettava vain siinä valtiossa, jossa maksun lähdevaltiossa. Toisaalta, jos verokohtelun eroavaisuus johtaa vähennykseen ilman, että tulo sisältyy veropohjaan, maksajan jäsenvaltion on evättävä tämänkaltaisen maksun vähennyskelpoisuus. (EU 2016/1164 9. artikla.) Verokohtelun eroavaisuudet (eli ns. hybriditilanteet) on kuitenkin osa-alue, johon ATAD 2 -direktiivin johdosta tuli merkittäviä tarkennuksia. ATAD 2 -direktiivillä muutetaan direktiivin 9. artiklaa ja lisätään siihen monia tarkennuksia sekä laajennuksia:

Direktiiviä sovelletaan tilanteisiin, joissa:

- a) syntyy vähennyksiä maksajalle ilman, että sitä vastaava tulo sisältyisi maksun saajan veropohjaan,*
- b) syntyy kaksinkertaisia vähennyksiä.*

⁴ Huomaa ero hybridirahoitusinstrumenttiin, joka on hybriditilanteiden yksi erityismuoto ja jota käsitellään tarkemmin myöhemmin tässä tutkielmassa.

Direktiivi soveltuu vain tilanteisiin, joihin sisältyy merkittävä riski veronkierrosta. Tällaisiksi on katsottu vain etuyhteydessä tapahtuvat järjestelyt, eli vaaditaan suoraan tai välillisesti ainakin 50 % omistusosuutta pääomasta tai äänioikeudesta tai oikeutta vähintään 50%:n yritysten voitoista. (Valtiovarainministeriö 2017, s. 80.)

Direktiivin tullessa sovellettavaksi oikaisu tapahtuu joko epäämällä vähennys tai lisäämällä tulo verotettavaan tulokseen. Ensisijaisesti käytetään vähennyksen epäämistä ja toissijaisesti lisäämistä verotettavaan tulokseen. Se, millä valtiolla on ensisijainen oikeus oikaisuun, määräytyy sen mukaan, onko kyse kummasta hybriditilanteesta, eli kaksinkertaisesta vähennyksestä vai vähennyksestä ilman veropohjaan sisällyttämistä. (Valtiovarainministeriö 2017, s. 80–81.) Esimerkiksi hybridi-rahoitusinstrumenttien kohdalla oikaisu tehdään ensisijaisesti siten, että maksajan valtio epää vähennyksen (Valtiovarainministeriö 2017, s. 82).

Hybridi-rahoitusinstrumentit ovat ikään kuin hybridi-instrumenttien alaluokka, eli hybridi-rahoitusinstrumentti on hybridi-instrumentti, jossa on kyse nimenomaan rahoituserän epäsymmetriasta eri maiden lainsäädännöissä. Kyseiset instrumentit ovat tutkielman kannalta keskeisiä, sillä hybridirahoitus on konsernein sisäisessä rahoituksessa yleisesti käytetty rahoitusmuoto. Epäsymmetriset rahoitusinstrumentit kuuluvat direktiivin soveltamisalaan, koska niissä on kyseessä tilanne, jossa rahoitusvälineen perusteella suoritetusta maksusta syntyy vähennyskelpoisia kuluja ilman että ne on sisällytetty veropohjaan (direktiivin 2 artiklan kohta 9a). Rahoitusinstrumenttien osalta direktiivissä on säädetty erityissääntely niiden jaksotusta, eli niiden kohdalla oikaisusta poiketaan, jos maksusta aiheutuva tulo sisällytetään kohtuullisessa ajassa veropohjaan (kohtuullisena aikana pidetään direktiivin mukaan 12 kuukauden kuluessa maksajan verokauden päättymisestä). (Valtiovarainministeriö 2017, s. 82–83.) Toisin sanoen hybridi-rahoitusinstrumentit ovat hybriditapausten erityismuoto, jota koskien direktiivissä on säädetty erityissääntelyä sen jaksotuksen osalta, joka ei siis koske muita hybriditapauksia.

Suomessa yleisesti hybridejä koskevia sääntelyitä ei tällä hetkellä ole olemassa, lukuun ottamatta emo-tytäryhtiödirektiivin hybridisääntöä⁵. Uuden hybridisääntelyn osalta Suomen lainsäädäntöön tulee siis tehdä muutoksia. Lainsäädäntöömme tulee tehdä esimer-

⁵ Sisältyy EVL 6a §:n 9 momenttiin, katso luku 4.2.1

kiksi yleissäännökset menoja ja tuloja koskien, joilla mahdollistetaan muutoin vähennyskelpoisen kulun epääminen silloin, kun on kyse direktiivin tarkoittamista tilanteista, eli vähennyksestä ilman sisällyttämistä saajan veropohjaan tai kaksinkertainen vähennys (Viitala 2016b, s. 132). Kyseessä olisi siis samantyyppinen lisäys, kuin aikaisemmin emo-tytäryhtiödirektiivin muutoksista johtuneet uudet 9 ja 10 momentit EVL 6a pykälään, joita käsitellään myöhemmin tässä luvussa emo-tytäryhtiödirektiivin käsittelyn yhteydessä.

4.2 Konsernin sisäiset rahoitusinstrumentit – hybridi-lainat

Konsernien sisäisessä rahoituksessa yksi käytetty rahoituksen muoto ovat siis hybridirahoitusinstrumentit, jotka sijoittuvat oman- ja vieraan pääoman välimaastoon. Hybridirahoitusinstrumenttien tunnuspiirteitä ovat muun muassa velan pitkäaikaisuus, eräpäivättömyys ja viimesijaisuus, yhtiön tulokseen sidottu korko sekä mahdollisuus velkakirjan vaihtamisesta oman pääoman sijoitukseksi (Verohallinto 2016). Kaikki näistä piirteistä muistuttavat oman pääoman ehtoisen sijoituksen luonnetta, mutta koska yrityksen omalla määrittelyllä on (ainakin Suomessa) myös suurta painoarvoa, on instrumenttien yhdenmukainen luonnehdinta haastavaa, etenkin kansainvälisissä tilanteissa. Suomessa kyseisiä instrumentteja ei siis niiden oman pääoman ehtoista rahoitusta muistuttavista piirteistä huolimatta yleensä luokitella omaksi pääomaksi (Viitala 2016b ja KHO 2014:119).

Tällaisessa tilanteessa on mahdollista, että toisen maan veroviranomaiset tulkitsevat lainasta/sijoituksesta maksettavan suorituksen koroksi/osingoksi, tai toisin päin. Tällöin voi syntyä tilanne, jossa sijoituksesta saatu tuotto on saajalleen osinkoa, eli yritysten välillä verovapaata tuloa⁶. Samaan aikaan tuoton maksajan asuinvaltiossa määrä voidaan tulkita korkomaksuiksi ja sitä kautta vähennyskelpoiseksi kuluksi. Tilanne voi toisaalta aiheuttaa myös kaksinkertaista verotusta silloin, kun saajayrityksen asuinvaltio katsoo suorituksen olevan veronalaista korkotuloa, ja jakajayrityksen asuinvaltio katsoo sen olevan vähennyskeltvotonta osingonjakoa.

⁶ Yritysten välillä maksettu osinko on pääsääntöisesti verovapaata tuloa emo-tytäryhtiödirektiivin johdosta, katso luku 4.2.1

Vaikka hybridi-instrumentteja käytetään usein verosuunnittelussa, se ei välttämättä ole niiden pääasiallinen tarkoitus. Hybridi-instrumentteihin sisältyy myös yrityksen kannalta epävarmuutta, sillä hybridi-instrumenttien käyttö saattaa johtaa alikapitalisointisäännösten soveltamiseen tai kaksinkertaiseen verotukseen. Toisaalta juuri hybridi-instrumenttien luonnehtimisen epävarmuus tekee siitä houkuttelevan keinon siirtää varallisuutta konsernin sisällä ja instrumenttien käyttö onkin yleistynyt. (Morris 2014.) Kyseiset järjestelyt ovat verotuksen kannalta melko uusia ja siksi lainsäädäntö niiden osalta on vielä epäselvää. Kyse on ennen kaikkea kansainväliseen verotukseen liittyvästä epäsymmetriasta, sillä kyseisten instrumenttien yhteensopimattomuus verotukseen näkyy esimerkiksi siten, että niitä käsitellään eri tavoin suorituksen maksajan ja saajan verotuksessa. (Rajamäki 2015, s. 265.)

Rahoituksen vapaan liikkuvuuden ja sen tuomien ongelmien rajoittaminen on haastavaa. Euroopan Unionissa tärkeä lähtökohta ovat yhtenäiset sisämarkkinat, erityisesti henkilöiden, tavaroiden ja palveluiden sekä pääoman vapaa liikkuvuus, ja näiden vapauksien loukkaamattomuudesta on haluttu pitää tiukasti kiinni⁷. Näin ollen pääomat liikkuvat vapaasti jäsenmaiden välillä. Tämä aiheuttaa kuitenkin tulkintaongelmia verotuksessa. Euroopan Unionin sisällä verokohteluun vaikuttavat suuresti direktiivit (erityisesti emoyhtiödirektiivi ja korko-rojaltidirektiivi), sekä kahdenkeskiset verosopimukset. (Morris 2014.) Verosopimuksilla pyritään kuitenkin erityisesti poistamaan kahdenkertaista verotusta, eikä niillä voida laajentaa verotusoikeutta.

Kahdenkertaisen verotuksen tilanteen varalle EU:n sisällä on sovittu ns. arbitraatiosopimuksesta (90/436/ETY). Sopimuksen tarkoituksena on poistaa kahdenkertainen verotus siirtohinnoitteluoikaisun tilanteessa, eli tilanteessa, jossa toinen valtio kokee siirtohinnoittelussa käytettäneen markkinahinnoista poikkeavia hintoja ja tekee niihin oikaisun (esimerkiksi Suomessa, jos VML 31 § tulee sovellettavaksi) (Collin ym. 2017, s. 644). Tämä johtaa usein kahdenkertaiseen verotukseen, koska vastaavasti toisessa valtiossa käytetään alkuperäisesti käytettyjä hintoja tai sama tulo on jo verotettu toisessa valtiossa.

⁷ EU:ssa vapaaseen liikkuvuuteen liittyy keskeisesti SEUT-syrjintäkieltoartikla, jonka mukaan eri maissa sijaitsevia yrityksiä ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan asuinvaltion perusteella. SEUT- artikla sisältää jokaista perusvapautta koskien omat artiklansa. (Holkeri ja Rajala 2015, s. 46–47.)

Tätä varten on olemassa oleva arbitraatiosopimus, joka pakottaa verovelvollisen sitä vaatiessa valtiot sopimaan yhtenäisestä käsittelystä kahdenkertaisen verotuksen tilanteessa.

Arbitraatiosopimukseen liittyy läheisesti keskinäinen sopimusmenettely siirtohinnoitteluasioissa, eli MAP (*Mutual Agreement Procedure*). MAP tarkoittaa verosopimusvaltioiden välistä neuvottelumenettelyä, joka soveltuu nimenomaan tapauksissa, joissa etuyhteysliiketoimen osapuolet haluavat poistaa siirtohinnoitteluoikaisusta johtuvan kahdenkertaisen verotuksen. Arbitraatiosopimuksen johdosta kahdenkertaista verotusta ei siis poisteta automaattisesti, vaan osallisina olevien yritysten on tehtävä MAP-hakemus. Jos MAP-hakemuksessa vedotaan nimenomaan arbitraatiosopimukseen, tulee viranomaisten päästä sopuun kahdenkertaisen verotuksen poistamisesta hakemuksen vireille tulosta alkaen kahden vuoden kuluessa. MAP-hakemuksen voi tehdä myös muulla perusteella, mutta tällöin aikarajat eivät päde. (Verohallinto 2016.) Kyseisistä aikarajoista voimme päätellä, että arbitraatiosopimuksesta huolimatta siirtohinnoitteluoikaisu aiheuttaa toteutuessaan monia vuosia kestävästä verotuksellista epävarmuutta.

4.2.1 Emo-tytäryhtiödirektiivi

Euroopan Unionin sisällä hybridirahoituksen houkuttelevuutta lisää erityisesti emo-tytäryhtiödirektiivi. Kyseessä on direktiivi, jolla jäsenvaltiossa sijaitsevien emojen ja tyttärien välillä maksetut osingot on lähtökohtaisesti säädetty verovapaiksi (2011/96/EU, myöhemmin viitataan nimellä emo-tytäryhtiödirektiivi). Direktiivi säädettiin alun perin vuonna 1990 siinä tarkoituksessa, ettei jäsenmaiden toimesta jäsenmaassa sijaitsevien yhtiöiden välisiä liiketoimia asetettaisi edullisempaan asemaan suhteessa liiketoimiin, jotka tapahtuvat jäsenmaan ulkopuolelle. Lisäksi vapauttamalla tytäryhtiö asuinvaltiossaan lähdeverosta on ollut tarkoitus helpottaa konserniyhtiöiden voitonjaon verotuksellisia esteitä. (Helminen 2016, s. 145). Direktiiviin on kuitenkin tehty useita muutoksia, joilla muun muassa osinkojen verovapautta on rajoitettu. Rajoituksia on tehty juurikin siksi, että direktiivi on tarjonnut mahdollisuuden aggressiiviseen verosuunnitteluun hybridirahoituksen avulla ja sen käyttöä on haluttu rajoittaa muutoksilla. (Verohallinto 2016.)

Pääsääntöisesti Suomessa rajoitetusti verovelvolliset yhteisöt maksavat osingoistaan veroa Suomeen, jos osinko on saatu Suomesta tai jos osinko liittyy Suomessa sijaitsevaan

kiinteään toimipaikkaan. Yleisesti verovelvollisille yhteisöille osingot ovat EVL 6a § nojalla puolestaan pääsääntöisesti verovapaita. Säädetty EVL 6a § pohjautuu ja soveltaa nimenomaan emo-tytäryhtiödirektiivin sääntelyä Suomen sisäisessä lainsäädännössä. (Verohallinto 2016 ja Helminen 2013, s. 262 ja s. 279–280.)

Direktiiviin ja Suomen sisäisen lainsäädännön EVL 6a § :n verovapaus koskee vain suorasijoitusosinkoja, eli osingonsaajan on omistettava osingonjakohetkellä osingonjakajan pääomasta välittömästi vähintään 10 %. EVL 6a §:n mukaan osingot ovat verovapaita saajalleen silloin, kun osingot on saatu kotimaisesta yhteisöstä tai emo-tytäryhtiödirektiivissä mainitusta yhteisöstä⁸. Muilta kuin direktiivissä mainituilta yhtiöiltä saadut osingot ovat verovapaita, jos ne on maksettu EU- tai ETA-alueella sijaitsevasta yhtiöstä, ja osingon maksaja on vailla valintamahdollisuutta veronmaksusta, sekä jakaja on maksanut osingon perustana olevasta tulosta veroa vähintään 10 %. (Verohallinto 2016.)

Käytännössä tämä tarkoittaa siis sitä, että osingon ollessa verovapaata halutaan varmistua siitä, että sen perusteena olevasta tulosta on maksettu tulon syntymismaassa kohtuullinen määrä yhteisöveroa, eikä tulonsaajalla ole omalla päätöksellään mahdollisuutta vapautua veron maksamisesta. Tällaisena kohtuullisena määränä veroa on pidetty jonkun EU-maan lakien mukaista veroa tai vähintään 10 % suuruista veroa.

Koska Suomessa hybridirahoitusinstrumentit luetaan yleensä vieraaksi pääomaksi, Suomi on ollut kyseisten instrumenttien käytön osalta otollista aluetta. Tämä johtuu siitä, että vieraaksi pääomaksi luokittelun johdosta pääomalle on voitu suorittaa vähennyskelpoista korkoa, joka on lisännyt järjestelyn houkuttelevuutta konsernin sisäisessä rahoituksessa. (Viitala 2016b, s. 111–112.) Osana BEPS-hanketta ja EU:n aggressiivisen verosuunnittelun ja veronkierron vastaisten toimien johdosta emo-tytäryhtiödirektiiviin tehtiin muutoksia (EU 2015/121 ja EU 2014/86), joilla pyrittiin ehkäisemään erityisesti hybriditilanteita (Viitala 2016b, s. 109).

Emo-tytäryhtiödirektiiviin aggressiivisen verosuunnittelun ehkäisemiseksi tehtyjen muutosten johdosta Suomen sisäisen lainsäädännön EVL 6a § lisättiin vuoden 2016 alusta noudatettavaksi uudet 9 ja 10 momentit, jotka kuuluvat seuraavasti:

⁸ osakeyhtiö, osuuskunta, säästöpankki tai vakuutusyhtiö, sekä eurooppayhtiö ja eurooppaosuuskunta.

Poiketen siitä, mitä edellä tässä pykälässä yhteisön saamasta osingosta säädetään, osinko on veronalaista tuloa siltä osin kuin:

1) se on osinkoa jakavan yhteisön verotuksessa vähennyskelpoinen; tai

2) kyse on sellaisesta järjestelystä tai järjestelyjen sarjasta, jonka päätarkoituksena tai yhtenä keskeisenä tarkoituksena on pykälän tavoitteen tai tarkoituksen vastaisen veroedun saavuttaminen ja joka ei ole aito kaikki asiaan liittyvät tosiseikat ja olosuhteet huomioon ottaen.

Edellä 9 momentin 2 kohdassa tarkoitettua järjestelyä tai järjestelyjen sarjaa pidetään epäaitona siltä osin kuin se ei perustu päteviin liiketaloudellisiin syihin, jotka vastaavat asian todellista taloudellista luonnetta. Mitä mainitussa lainkohdassa säädetään, ei estä sellaisten muiden säännösten tai sopimusmääräysten soveltamista, joiden tavoitteena on veron välttämisen, veropetosten tai väärinkäytösten estäminen.

Pykälään lisättiin siis ns. rajoitussäännös, jolla pyritään ehkäisemään tilannetta, jossa saajalleen verovapaa tulo, on antajalle vähennyskelpoinen kulu. Niinpä osinkojen on määrätty poikkeavan verovapaudesta siltä osin, kun se on jakavan yhteisön verotuksessa vähennyskelpoinen kulu (esimerkiksi luetaan jakajan verotuksessa vähennyskelpoiseksi korkomaksuksi). Uuden rajoitusehdon myötä hybridirahoitusjärjestelyiden käyttö vaikeutuu huomattavasti tilanteissa, joihin rajoitussääntö soveltuu (Viitala 2016b, s. 112).

Rajoitusehdon soveltaminen ei edellytä näyttöä veron välttämismotiivista, vaan rajoituksen toimeenpanemiseksi riittää se seikka, että osinko olisi maksajalle vähennyskelpoinen kulu. Merkitystä ei ole myöskään sillä, pystyykö maksaja todellisuudessa käyttämään mahdollisuuttaan kulun vähentämiseen, vaan suorituksen ollessa maksajan sijaintivaltion lainsäädännössä vähennyskelpoinen, tulee rajoitussääntö sovellettavaksi. (Verohallinto 2016.) Tämä lisää osaltaan yritysten kohtaamaa epävarmuutta hybridirahoitusinstrumenttien osalta. Hybridirahoitusinstrumentteja käsitellään Verohallinnon (2016) mukaan kuitenkin kunkin tapauksen kohdalla erikseen ottaen huomioon siihen liittyvät olosuhteet. Niiden käyttö ei siis yksinään ja automaattisesti johda rajoitusehdon käyttämiseen. Lähtökohtaisesti Verohallinnon kannan mukaan arvioissa on otettu huomioon tapaukseen liittyvän instrumentin todellinen taloudellinen luonne, ei niinkään instrumentin muodollinen luonne. Rajoitussäännön kannalta on siis olennaista se, että instrumentilla saavutetaan säännösten tarkoituksen vastaisia veroetuja, eli esimerkiksi kaksinkertaista verottamatta jättämistä. Toisaalta yrityksen antamalla muodollisella luonteella on myös merkitystä,

sillä tapauksessa KHO 2014:119 vakuudettoman ja eräpäivättömän vieraan pääoman uudelleenluonnehdinta omaksi pääomaksi ei ollut VML 31.1 §:n nojalla mahdollista. (Verohallinto 2016.)

4.2.2 Korko-rojaltidirektiivi

Osinkojen lisäksi myös korkomaksujen käsittelyyn on konserniyhtiöiden välillä säädetty direktiivi. Emo-tytäryhtiödirektiivistä poiketen korkoja ei kuitenkaan ole säädetty verovapaiksi, vaan direktiivillä on haluttu varmistaa, ettei maksuihin kohdisteta kahdenkertaista verotusta EU jäsenmaissa. Korko-rojaltidirektiivi (2003/49/EY) tuli voimaan vuoden 2004 alusta alkaen, ja sen soveltamisalaan kuuluvat kaikki tuon jälkeen maksetut korot ja rojalit riippumatta siitä, miltä ajalta ne ovat kertyneet. Emo-tytäryhtiödirektiivin tavoin korko-rojaltidirektiivi säädettiin siinä tarkoituksessa, etteivät maan rajojen sisällä maksetut korkomaksut asetu lainsäädännössä edullisempaan asemaan rajojen ulkopuolelle maksettuihin maksuihin verrattuna. (Helminen 2016, s. 164.)

Direktiivin tarkoituksena on ollut luoda minimisäännöstö, josta kansalliset lainsäädännöt voivat kuitenkin poiketa, jos ne turvaavat laajemman verovapauden kuin mitä direktiivi edellyttää. Käytännössä direktiivin ydin koostuu siitä, että se estää korkojen ja rojalit kahdenkertaisen verotuksen epäämällä lähdevaltiolta oikeuden periä veroa lähiyhtiöiden välillä rajojen ulkopuolelle maksetuista korko- ja rojalimaksuista. Näin ollen maksut jäävät verotettaviksi ainoastaan saajaosapuolen asuinvaltiossa. Lähiyhteydessä yritysten katsotaan olevan silloin, kun yhtiö omistaa välillisesti tai välittömästi yli 25% toisen yhtiön pääomasta. (Helminen 2016, s. 164–165, 177–178.) Korko- ja rojaltidirektiivi toimii siis erityisesti lähiyhteydessä olevien yhtiöiden eduksi helpottaen kahdenkertaisen verotuksen poistamista maksetuista korko- ja rojalimaksuista.

Yritysten kannalta ongelmalliseksi tilanne muuttuu silloin, kun kyse ei ole enää kahden EU-jäsenvaltion välillä sijaitsevan yhtiön alueella maksetuista maksuista. Esimerkiksi silloin, kun maksu kohdistuu tosiasiallisesti EU:n ulkopuolisessa valtiossa sijaitsevaan kiinteään toimipaikkaan, ei direktiivi tule sovellettavaksi. Näin myös tilanteessa, jossa maksu maksetaan kahden EU:n sisäpuolella sijaitsevan yhtiön välillä. (Helminen 2016, s. 172). Näin ollen korko- ja rojaltidirektiivin osalta yhtiöiden tulee ottaa huomioon erityisesti

kiinteän toimipaikan käsite ja sen muodostumisen aiheuttamat verotukselliset seuraamukset.

Myös korko- ja rojaltidirektiiviin sisältyy veronkiertoa koskeva poikkeussääntö, jonka mukaan jäsenmaa voi evätä direktiivin tarkoittaman verovapauden, jos kyse on täysin keinotekoisesta järjestelystä tai jos liiketoimen pääasiallisena tarkoituksena on veronkierto (Helminen 2016, s. 182–183). Tätä kautta direktiivin mukaisen verovapauden ulkopuolelle voivat jäädä esimerkiksi etuyhteysyritysten välillä maksettujen lainojen korkojen markkinaehtoisesta hinnan ylittävä määrä (Helminen 2013, s. 296).

4.3 Alikapitalisointi

Alikapitalisointi (*thin capitalization*) tarkoittaa tilannetta, jossa yritysten välinen rahoitus järjestetään juridisesti sellaiseen muotoon, että se katsottaisiin vieraaksi pääomaksi. Tosiasiallisesti rahoitus voi olla oman pääoman ehtoinen sijoitus, mutta korkojen ja osinkojen erilaisen verokohtelun vuoksi yrityksillä voi olla intresseissä tehdä edellä mainittuja järjestelyitä. (Myrsky ja Linnakangas 2009, s. 294–296.) Usein lainan antaja on konsernin emoyhtiö, mutta joskus järjestely saatetaan tehdä myös siten, että lainan antaja ei ole emoyhtiö, vaan samaan konserniin kuuluva toinen yhtiö. Molemmissa tilanteissa alikapitalisoinnin seurauksena lainaa ottavan yhtiön asuinvaltio menettää verotuloja, jonka seurauksena valtiot ovat ottaneet käyttöön normeja, joilla alikapitalisoinnin houkuttelevuutta on pyritty rajoittamaan. Vaikka alikapitalisointiin on EU-jäsenmaissa olemassa lainsäädäntöä, useassa maassa, mukaan lukien Suomessa, ei ole käytössä alikapitalisointia koskevaa lakia (Morris 2014). Suomessa erityisiä alikapitalisointinormeja ei ole käytössä, vaan ainoastaan lainan luonteeseen ja koron markkinaehtoisuuteen voidaan puuttua. (Helminen 2013, s. 305–306.) Suomessa vähennyskelpoisen koron määrää on kuitenkin rajoitettu elinkeinoverolain 18a §:n nojalla, jota käsittelemme tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Alikapitalisointi on Suomessa paljon käytetty verosuunnittelukeino. Alikapitalisointia ja sisäisiä lainoja voidaan perinteisten keinojen lisäksi käyttää muun muassa investointien rahoittamiseen Suomessa ja ulkomailla, esimerkiksi konserniin kuuluvien (tai ulkopuolisten) yhtiöiden osakkeiden ostamiseen ja sitä kautta osinko ja korkomaksujen maksamiseen konsernin yhtiöiden välillä. (Finer ja Ylönen 2017, s. 9).

4.3.1 EVL 18a § - korkovähennysoikeuden rajoitus

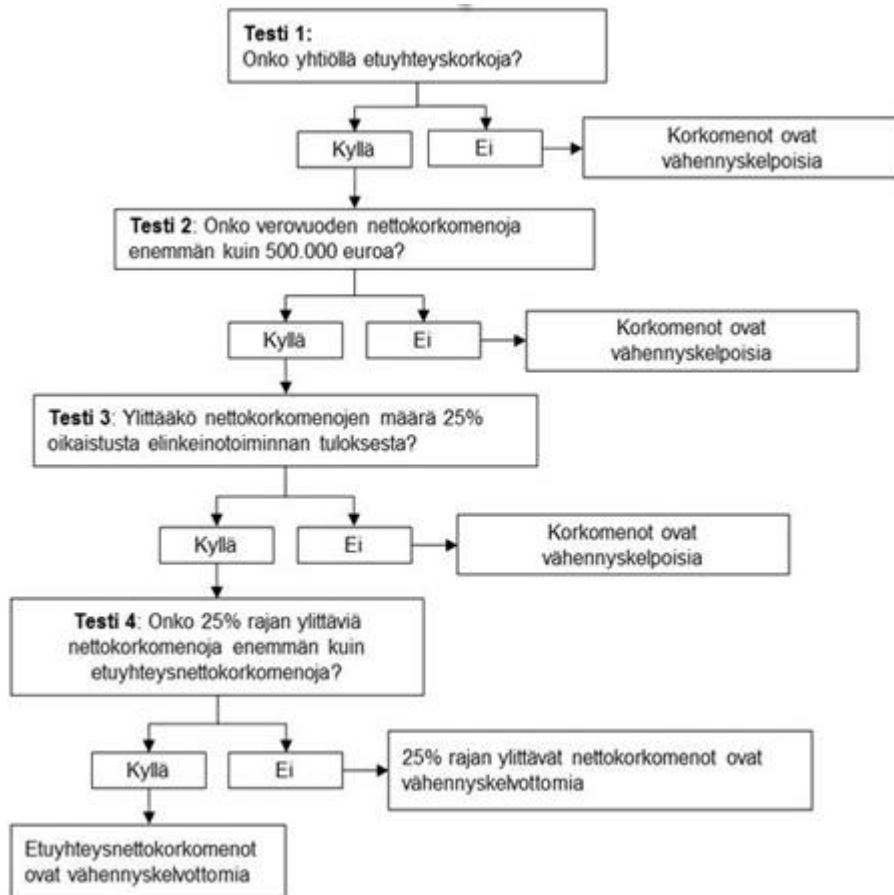
Vuonna 2012 säädetty EVL 18a § koskee etuyhteisyriyten välillä maksettujen korkojen vähennyskelpoisuutta ja siihen tehtyjä rajoituksia. Pykälää sovellettiin ensimmäisen ker-
ran vuoden 2014 verotuksessa ja se asettaa rajoituksia vain etuyhteydessä olevien yri-
ten välillä maksettujen korkojen vähennyskelpoisuuteen, pykälä ei ota siis minkäänlaista
kantaa koron markkinaehtoisuuteen tai mahdolliseen veronkiertomotiiviin, vaan tiettyjen
ehtojen täytyessä korot on katsottu vähennyskeltvottomiksi. (Helminen 2013, s. 306). Py-
kälään on tulossa muutoksia EU:n ATA-direktiivin johdosta. Nuo rajoitukset eivät kui-
tenkaan tule koskemaan ennen 17.6.2016 otettuja lainoja ja niiden korkoja, joten myös
tämänhetkisen lainsäädännön läpikäynti on ajankohtaista. (Lindgren 2017, s. 543.)

EVL 18 a §:n mukaan vähennyskelpoisia ovat yrityksen korkomenot korkotuloihin
saakka. Lisäksi yrityksen korkotulot ylittävä määrä korkomenoista (nettokorkomenot)
ovat vähennyskelpoisia 500 000 euroon asti. Tämän määrän ylittävä osa korkomenoista
ei ole vähennyskelpoista siltä osin kun:

*1) ne ylittävät 25 prosenttia tämän lain 3 §:ssä tarkoitettusta elinkeinotoiminnan
tuloksesta, johon on lisätty korkomenot ja verotuksessa vähennettävät poistot sekä
konserniavustuksesta verotuksessa annetussa laissa tarkoitettu saatu konserniavus-
tus ja josta on vähennetty annettu konserniavustus; ja*

*2) 25 prosentin rajan ylittävien nettokorkomenojen määrä on enintään yhtä suuri
kuin etuyhteydessä olevien velkasuhteen osapuolten väliset nettokorkomenot. (EVL
18 a § 2. momentti kohdat 1–2)*

Pykälän sanamuoto on sen verran hankala, että Verohallinto on ohjeessaan (Verohallinto
2018a) esittänyt sen hahmottamista helpottavan kuvion (kuvio 8):

Kuvio 8: Korkorajoituspykälän soveltuminen (Verohallinto 2018a)

Vähennyskelpoisen koron määrää laskettaessa korkorajoitussäännön osalta on syytä huomioida, että se koskee vain muutenkin vähennyskelpoisen koron vähennyskelpoisuutta. Vähennyskelpoisen koron täytyy siis täyttää myös muut ehdot vähennyskelpoiselle korolle (EVL 7 § ja 18.1 § 2 k), eli siihen liittyvän velan on johduttava elinkeinotoiminnasta ja vähennettävien korkojen (menojen) tulee kuulua niitä vähentävälle yhtiölle. Jos korot eivät täytä edellä mainittuja ehtoja, eivät ne ole vähennyskelpoisia, vaikka korkorajoitusehdon rajoitukset eivät ylittyisikään. Lisäksi korkojen määrän tulee olla markkinaehtoinen, jos näin ei ole, niiden vähennyskelpoisuutta rajoittaa siirtohinnoitteluoikaisua koskeva VML 31 §. (Verohallinto 2018a.)

Toisin sanoen, ensin tulevat sovellettaviksi EVL 7 § ja 18.2 § 2 kohdan säännökset, joilla arvioidaan koron liittyminen elinkeinotoimintaan ja sitä kautta sen vähennyskelpoisuus, sitten VML 31 §, jolla arvioidaan, onko maksettu korko markkinaehtoinen, ja vasta sitten kun korot on todettu muuten vähennyskelpoiksi, tulee sovellettavaksi vähennyskelpoisen koron määrää rajoittava EVL 18 a §. (Verohallinto 2018a.)

Korkorajoitusehtojen täytyessä yritys voi vielä vapautua pykälän koskemista rajoituksista ns. tasetestin avulla, joka koskee ainoastaan konserniin kuuluvia yhtiöitä. Kyseinen ns. konsernitasevapautus tulee sovellettavaksi silloin, jos yritys vaatii vapautusta esittämällä selvityksen siitä, että yrityksen oman pääoman osuus taseen loppusummasta on suurempi tai yhtä suuri kuin konsernitaseen vastaava suhde. (EVL 18 a § 3. momentti ja Valtiovarainministeriö 2017, s. 67.)

4.3.2 ATA-direktiivin tuomat muutoksen Suomen EVL 18 a §:aan

Kuten aikaisemmin on todettu, ATA-direktiivi tulee muuttamaan Suomen lainsäädännön korkovähennysten rajoitusta koskevaa pykälää. ATA-direktiivi tulee asettamaan minimitasen, joka jokaisen jäsenmaan tulee täyttää, mutta jonka jäsenmaa saa halutessaan myös ylittää sisäisessä lainsäädännössään (Lindgren 2017, s. 542). Direktiivin mukainen säännös muistuttaa pääpiirteiltään Suomen EVL 18 a §:ää, mutta eroaa siitä kuitenkin joissakin yksityiskohdissa. Direktiivin mukaan vähennyskelpoinen korko määrittyisi seuraavassa esitellyllä tavalla.

Direktiivin mukainen nettokorkomenot ylittävä vähennyskelpoinen määrä on 3 miljoonaa euroa. Se on siis vähennyskelpoista huolimatta siitä, miten suuret yrityksen nettokorkomenot ovat kokonaisuudessaan. Suomen tämänhetkiseen lainsäädäntöön suurin eroavaisuus on kuitenkin se, että direktiivin mukainen rajoitus koskee kaikkia nettokorkomenoja, eikä ainoastaan etuyhteydessä tapahtuvaa rahoitusta. Direktiivin mukaan 3 miljoonaa ylittävän vähennyskelpoisen koron määrä lasketaan yrityksen EBITDA (earning before interest, taxes, depreciation and amortisation) -tunnusluvun perusteella. Tuo tunnusluku saadaan, kun veronalaiseen tulokseen lisätään vieraan pääoman nettomenot, poistot ja arvonalentumiset. Vähennyskelpoisen koron määrä on enintään 30 % EBITDA:sta. (Lindgren 2017, s. 543 ja Viitala 2016a, s. 340–341).

Koska direktiivi tulee muuttamaan Suomen lainsäädäntöä, Valtiovarainministeriö julkaisi kesäkuussa 2017 raportin BEPS-toimenpiteiden taloudellisista vaikutuksista Suomessa. Direktiivin korkovähennysrajoitukseen tehtävistä muutoksista ministeriö teki kolme laskentaehdotusta. Yhteistä niillä kaikilla Suomen vanhaan lainsäädäntöön on

muun muassa se, että ne kohdistuvat vain nettokorkomenoihin, sitä sovelletaan konsernitason tasolla, prosentti EBITDA:sta pysyy 25 prosenttina, ja että rajoituksesta voi vapautua vaatimalla konsernitasevapautusta ja täyttämällä sen ehdot. Direktiivi siis sallii myös tasevapautuksen, mutta erona on se, että direktiivin mukaan verovelvollisen ja konsernin suhdeluku saavat poiketa toisistaan enintään kahden prosenttiyksikön verran, Suomen nykyisessä lainsäädännössä tällaista poikkeamasaännöstä ei ole. Erona kaikilla laskentaehdotuksilla Suomen nykyiseen lainsäädäntöön on puolestaan se, että etuyhteysedellytys poistetaan, eli myös kolmansille osapuolille maksetut nettokorkomenot otetaan huomioon. (Valtionvarainministeriö 2017, s. 67 ja 69.)

Kolme laskentaehdotusta eroavat toisistaan siinä, minkä verran nettokorkomenoista on euromääräisesti vähennyskelpoista. Laskentavaihtoehdot ovat seuraavat (Valtiovarainministeriö 2017, s. 69–70):

Vaihtoehto 1: *”Vähennyskelpoisten korkomenojen enimmäismäärä on 500 000 euroa, ja nettokorkomenot ovat kokonaan rajoituksen piirissä, jos niiden määrä ylittää tämän 500 000 euron rajan.”* (Valtiovarainministeriö 2017, s. 69)

Vaihtoehto 2: *”Vähennyskelpoisten korkomenojen enimmäismäärä on 3 000 000 euroa, ja nettokorkomenot ovat kokonaan rajoituksen piirissä, jos niiden määrä ylittää tämän 3 000 000 euron rajan.”* (Valtiovarainministeriö 2017, s. 70)

Vaihtoehto 3: *”Vähennyskelpoisten korkomenojen enimmäismäärä on 3 000 000 euroa, ja nettokorkomenot ovat rajoituksen piirissä vain tämän 3 000 000 euron rajan ylittävältä osalta.”* (Valtiovarainministeriö 2017, s. 70)

Näistä laskentaehdotuksista voimme huomata, että vaihteluväli jolla liikutaan lopullisen lainsäädännön osalta, on todella suuri. Tämä tulee aiheuttamaan siis epävarmuutta myös yritysten kannalta. Valtiovarainministeriön raportin arvioiden (s.78) mukaan muutosten vaikutukset yrityksille, oli sitten kyseessä mikä tahansa edellä mainituista vaihtoehdoista, eivät tämän hetkessä matalien korkojen tilanteessa ole kovinkaan merkittäviä. Muutosten ei siis nähdä vaikuttavan suuresti yritysten investointihalukkuuteen ja sitä kautta rahoituksen käyttöön.

Tilanne kuitenkin muuttuu merkittävästi yrityslainojen korkojen noustessa. Yritysten lainojen korkotasojen noustessa vaikutukset investointeihin ja sitä kautta rahoituksen määrään voivat muuttua merkittävästikin. Korkojen noustessa yrityksille syntyisi suurempi määrä nettokorkomenoja, jolloin korot olisivat luonnollisesti myös herkemmin vähennyskelvottomia. Tästä seuraisi riski konsernien tekemistä merkittävistä sopeuttamistoimista, korkomenojen nousemisen välttämiseksi. Valtiovarainministeriö mainitsee raportissaan mahdollisuudeksi esimerkiksi emoyhtiön siirtämisen ulkomaille, sillä suomalaisilla konserneilla konsernin rahoitus on usein keskitetty suomalaisiin konserniemoyhtiöihin. (Valtiovarainministeriö 2017, s. 78.)

Suomi on siis direktiivin korkorajoitusten kannalta monisyisessä tilanteessa. Pienenä ja yritysrahoituksessa keskimääräistä velkavetoisempaa taloutena Suomi ja Suomessa sijaitsevat yhtiöt kärsivät uusista rajoituksista ainakin lyhyellä aikavälillä. Toisaalta Suomen nykyinen korkorajoitus-sääntö on jo tällä hetkellä monilta osiltaan saman sisältöinen uuden lainsäädännön kanssa, joka toisaalta helpottaa yritysten sopeutumista uuteen lainsäädäntöön. Suuri merkitys on myös sillä, miten muut EU-maat päättävät soveltaa uuden direktiivin tuomia muutoksia omaan lainsäädäntöönsä. Tämä vaikuttanee myös siihen, miten Suomi tulee omaa lainsäädäntöään valmistelemaan. (Valtiovarainministeriö 2017, s. 78.)

4.4 Siirtohinnoittelun dokumentointi

Kansainvälistä konsernin sisäistä kauppaa käyvän yhtiön/yhteisön ja ulkomaisen yhteisön sivuliikkeen on Suomessa sijaitessaan dokumentoitava ulkomaisen etuyhteisyhteisön kanssa käydyt liiketoimet. Dokumentoitaviin liiketoimiin kuuluu perinteisten tavaroiden ja palveluiden lisäksi myös kaikki muut liiketoimet, kuten rahoitus, rojaltit, immateriaalioikeuksien ja käyttöoikeuksien luovutukset. (Collin ym. 2017, s. 635.) Lista on vain esimerkinomainen eikä siksi tyhjentävä, mutta se kuvaa omalta osaltaan hyvin sisäisesti kansainvälistä kauppaa käyvien konsernien laajaa dokumentaatiovelvollisuutta. Suomen sisäisessä lainsäädännössä dokumentaatiovelvollisuudet on kuvattu verotusmenettelylain 14 §:n a–e kohdissa. VML 14a §:ssä kuvataan dokumentointivelvollisuus, eli sen mukaan dokumentaatio on laadittava VML 31 §:ssä kuvatun etuyhteydessä olevan osapuolen kanssa tehdyistä liiketoimista. Dokumentaatiovelvollisuus koskee vain suuria konserneja,

eli pieniltä ja keskisuurilta yrityksiltä⁹ dokumentaatiota ei velvoiteta. (VML 14a§.) VML 14d §:ssä kuvataan puolestaan siirtohinnoitteludokumentoinnin esittäminen ja täydentäminen. Siirtohinnoitteludokumentaatio on esitettävä 60 päivän kuluessa veroviranmaisen kehotuksesta, mutta kuitenkin aikaisintaan kuusi kuukautta tilikauden päättymiskuukauden lopusta (VML 14d §). Kyseisen lain edellä mainitut VML 14 pykälän a ja d kohdat ovat sellaisia, joihin OECD:n BEPS toimenpiteet eivät tuoneet muutoksia.

VML 14b §:ssä kuvataan puolestaan siirtohinnoitteludokumentoinnin sisältö. OECD:n BEPS-toimenpiteiden johdosta siirtohinnoitteludokumentaation sisältöön tuli merkittäviä lisäyksiä. Suomessa laajempaa sisältöä edellytetään 2017 alkavilta tilikausilta eteenpäin. Aikaisemmin siirtohinnoitteludokumentoinnin sisältöön kuului seuraavat osa-alueet (VML 14b §, 1.12.2006/1041): *1) kuvaus liiketoiminnasta; 2) kuvaus etuyhteyssuhteista; 3) tiedot etuyhteyssuhteessa tehdyistä liiketoimista sekä yrityksen ja sen kiinteän toimipaikan välisistä toimista; 4) toimintoarviointi etuyhteyssuhteessa tehdyistä liiketoimista sekä yrityksen ja sen kiinteän toimipaikan välisistä toimista; 5) vertailuarviointi käytettävissä oleva tieto vertailukohteista mukaan lukien; 6) kuvaus siirtohinnoittelumenetelmästä ja sen soveltamisesta.* Kyseiset dokumentaatiovaatimukset on säädetty vuonna 2006, joten ne ovat olleet jo kohtuullisen kauan yritysten sovellettavissa ja siksi tuttuja. OECD:n BEPS:in tuomien muutosten myötä tilikaudelta 2017 alkaen dokumentaatiovaatimukset on Suomen lainsäädännössä jaettu erikseen konsernista annettaviin tietoihin ja erikseen verovelvollisesta annettaviin tietoihin. Lisäksi uutena lisäyksenä on 14e §:n edellyttämä täysin uusi maakohtainen raportti.

4.5 BEPS:in tuomat muutokset siirtohinnoitteludokumentaatioon

OECD:n BEPS-hankkeen myötä siirtohinnoittelun dokumentaatioon on tullut muutoksia ja dokumentaation osalta lainsäädännön muutokset ovat sellaisia, että ne ovat jo astuneet voimaan ja uusi lainsäädäntö on lainvoimaista. Uutta lainsäädäntöä dokumentaation laajuuden osalta sovelletaan 2017 alkaneilta tilikausilta eteenpäin, eli on olemassa monia

⁹ Pieni ja keskisuuri yritys VML 14a §:n mukaan:

- vähemmän kuin 250 henkilöä palveluksessa
 - liikevaihto enintään 50 miljoonaa tai taseen loppusumma enintään 43 miljoonaa; ja
 - joka täyttää Euroopan Komission mikroyritysten sekä pienten ja keksisuurten yritysten tunnusmerkit
- (VML 14 a § kohdat 1-3)

yhtiöitä, joilla uusia dokumentointikäytäntöjä on jo sovellettu. Maakohtainen raportti on koskenut puolestaan jo 1.1.2016 tai sen jälkeen alkavia tilikausia, joten sen osalta kaikki konsernit joita uusi raportti koskee, ovat joutuneet raportin vähintään kertaalleen laatimaan. (VML 14a-e§.)

Dokumentaation osalta muutokset liittyvät BEPS:in 13. toimenpiteeseen, jonka suositusten mukaan siirtohinnoitteludokumentointiin kuuluu kolme eri osaa: koko konsernia koskeva Master file, yksittäistä verovelvollista koskeva Local file sekä maakohtaisesti raportoitavat tiedot sisältävä osa (country-by-country file). Suomen sisäisessä lainsäädännössä muutokset on tuotu direktiivin mukaisina verotusmenettelylain 14 pykälän b, d ja e kohtiin, joissa aikaisempaa VML 14b §:n vaatimaa raportointia on muutettu ja laajennettu, sekä lisätty VML 14 d ja e §, jotka vaativat uuden maakohtaisen raportin esittämistä. (Karjalainen ja Raunio 2018, s. 308 ja 313.)

Siirtohinnoitteludokumentaation ja uuden maakohtaisen raportin välillä on myös selkeä esitystapainen ero, joka on syytä huomata: perinteinen siirtohinnoitteludokumentaatio esitetään vain veroviranomaisen pyynnöstä kuten aikaisemminkin, kun taas uusi maakohtainen raportti esitetään veroviranomaisille joka vuosi tiettyjen ehtojen täytyessä. (Verohallinto 2018b.) Molemmat raportit tulee toki laatia vuosittain, mutta siirtohinnoitteludokumentaatio Suomessa esittää siis vain pyydettyä. Uusi maakohtainen raportointi lisääkin yritysten vuosittain raportoitavan tiedon määrää.

BEPS:in myötä raportointikäytännöt muuttuvat käytännössä siten, että jatkossa siirtohinnoitteludokumentaatio (joka viranomaisten pyynnöstä on esitettävä) on jaettu kahteen eri osaan: koko konsernia koskevaan raporttiin (”Master file”) sekä yksittäisiä maakohtaisia verovelvollisia koskevaan raporttiin (”Local file”).

Suomen sisäisen lainsäädännön mukaan ns. Master file koostuu seuraavista osista:

- 1) *organisaatorakenne;*
- 2) *kuvaus liiketoiminnasta;*
- 3) *kuvaus aineettomaan omaisuuteen liittyvästä toiminnasta;*

- 4) *kuvaus rahoitustoiminnasta;*
- 5) *tilinpäätös tai sen puuttuessa vastaavat olemassa olevat tiedot;*
- 6) *tiedot rajat ylittävää tulon allokointia koskevista verotuksen ennakollisista kannanotoista ja sopimuksista (VML 14b §.)*

Yksittäistä verovelvollista koskeva ”Local file” koostuu puolestaan seuraavista tiedoista:

- 1) *Organisaatio- ja hallintorakenteen kuvaus;*
- 2) *tiedot liiketoiminnasta;*
- 3) *kuvaus etuyhteyssuhteista;*
- 4) *tiedot etuyhteyssuhteissa tehdyistä liiketoimista sekä yrityksen ja sen kiinteän toimipaikan välisistä toimista;*
- 5) *toimintoarviointi etuyhteyssuhteessa tehdyistä liiketoimista sekä yrityksen ja sen kiinteän toimipaikan välisistä toimista;*
- 6) *vertailuarviointi käytettävissä oleva tieto vertailukohteista;*
- 7) *kuvaus siirtohinnoittelumenetelmästä ja sen soveltamisesta;*
- 8) *tilinpäätös tai sen puuttuessa vastaavat olemassa olevat tiedot;*
- 9) *verovelvollisen etuyhteyssuhteissa tekemiä liiketoimia koskevat verotuksen ennakolliset kannanotot ja sopimukset, joita Suomi ei ole antanut tai joissa Suomi ei ole sopimusosapuolena. (VML 14b §.)*

4.5.1 Koko konsernia koskeva ”Master file”

Konsernitason kuvauksen eli Master filen avulla on tarkoitus mahdollistaa raportin lukijalle kokonaiskuvan hahmottaminen; kuva siitä minkälaista kansainvälistä liiketoimintaa

konserni harjoittaa ja kuvaus konsernin käyttämistä siirtohinnoittelumenetelmistä. Dokumentaatiolle ei ole annettu muotoa koskevia määräyksiä, vaan dokumentointia arvioidaan sisällön mukaan. Niinpä ainakaan Verohallinnon mukaan dokumentoinnin määrä ei ole oleellista, vaan tärkeämpää on raportin laatu. Raportin pitäisi sisältää riittävät perustelut käytettyjen menetelmien markkinaehtoisuudelle sekä kuvaus niihin vaikuttavista toiseikoista. (Verohallinto 2018b.)

Uudenmuotoisessa siirtohinnoitteludokumentaatiossa monia tietoja vaaditaan esitettäväksi sekä Master että Local filessa. Merkittävä ero näiden raporttien välillä on kuitenkin se, että koko konsernin laajuudessa kuvauksessa on tarkoitus antaa vain yleiskuva, kun taas yksittäistä verovelvollista koskevissa tiedoissa vaaditaan yksityiskohtaista selvitystä verovelvollisen kustakin dokumentoinnin osa-alueesta. (Verohallinto 2018b.) Raporttien tiedot ovatkin monelta osaltaan päällekkäisiä. Niinpä annettujen muotovaatimusten puuttuminen antaa yrityksille vapaammat kädet lopullisten raporttien esitysmuodon laatimisessa. Yleensä raportti laaditaan kuitenkin konsernin emoyhtiössä, sillä siinä vaadittavat tiedot ovat usein vain emoyhtiön saatavilla (Karjalainen ja Raunio 2018, s. 317).

Vaikka Suomen sisäisen lainsäädännön pykälä ei vaikuta kovin vaativalta eikä varsinaisia sisällön muotovelvoitteita ole, vaadittavan raportoinnin tekee laajaksi kuitenkin se, että hallituksen esityksessä (HE 142/2016) viitataan OECD:n uudistuneeseen siirtohinnoitteluoheeseen ja siinä vaadittuihin sisältövaatimuksiin. Master filessa pelkästään liiketoiminnan kuvaus sisältää esimerkiksi kuvauksen konsernin tärkeimmistä tulosta ja arvoa tuottavista tekijöistä, sekä selostuksen konsernin sisällä toimivista arvoketjuista. (PwC 2016, Verohallinto 2018b ja Collin ym. 2017, s. 641.) Uusilla raportointivaatimuksilla viranomaiset haluavat saada selkeämmän kuvan kokonaisuudesta ja konsernin sisällä toimivista arvoketjuista. Tämä ei ole yllättävää, sillä kuten aikaisemmin on todettu, keino-tekkoisia arvoketjuja on yleisesti hyväksikäytetty verosuunnittelussa.

Edellä mainittujen lisäksi kuvauksessa vaaditaan selostus yrityksen merkittävimpien tuotteiden ja palveluiden tuotanto- ja toimitusketjusta, sekä kyseisten tuotteiden pääasialliset maantieteelliset markkinat. Tällaisina merkittävinä tuotteina ja palveluina pidetään liikevaihdosta viittä suurinta, tai yli 5 % liikevaihdosta olevaa tavaraa tai palvelua. (Collin ym. 2017, s. 641.) Kyseisillä tiedoilla halutaan saada selkeämpi kuva siitä, missä konser-

nissa syntyvä arvonlisä tuotetaan ja minne liiketoiminnan riski keskittyy. Kuten aikaisemmin todettu, uusissa raportointivaatimuksissa arvonlisä on haluttu saada verotettavaksi siellä missä arvonlisä on todellisuudessa tuotettu (OECD 2015, s. 27).

Master fileen kuuluu myös lyhyt toimintoarviointi ja tiedot yrityksen liiketoiminnan uudelleenjärjestelyistä ja yrityskaupoista. Toimintoarvioinnin esittämistä edellytetään myös Local filessa, mutta Master filen toimintoarviointi on lyhyempi kuvaus merkittävistä konserniyhtiöiden tekemistä panostuksista, kuten merkittävistä riskeistä ja omaisuuseristä. Liiketoiminnan uudelleenjärjestelyihin ja yrityskauppoihin liittyen tarkoitetaan erityisesti konsernin sisällä tapahtuneita merkittäviä uudelleenjärjestelyitä. Järjestelyt voivat liittyä esim. riskitasojen muuttumiseen ja erilaiseen jakautumiseen konsernin sisällä, vaikkapa sopimusjärjestelyn kautta. (Verohallinto 2018b.) Kyseisestä uudesta raportointivaatimuksesta voimme havaita myös uuden painopisteen, jossa uusilla raportointivaatimuksilla on haluttu saada selville erityisesti riskin todellinen kantaja selville. Aikaisemmin kyseiset tiedot on voitu naamioida monimutkaisen sopimusviidakon taakse.

Aiempaa tarkemmat dokumentaatiovaatimukset liittyvät ennen kaikkea aineettomiin omaisuuseriin ja rahoitukseen, sekä konsernin sisäisiin palveluihin (Collin 2017, s. 641). Aineettoman omaisuuden arvoa on aineelliseen omaisuuteen verrattuna vaikeampi arvioida ja niinpä aineettoman omaisuuden hinnoittelua voidaan helpommin käyttää myös verosuunnittelussa. BEPS:in toimenpiteet keskittyvätkin osaltaan kyseisiin omaisuuseriin ja niihin liittyviin väärinkäytöksiin siirtohinnoittelussa konsernien sisällä.

Rahoituksen keskittäminen on konserneissa yleistä. Joskus keskittäminen saatetaan tehdä ulkopuolisten rahoittajien vaatimuksesta, mutta myös keskittäminen konsernin omasta aloitteesta on yleistä. Rahoituksen keskittäminen ja siitä seuraavat konsernin sisäiset lainat ja maksut ovat kuitenkin olleet yksi muoto veropohjan rapauttamiseen ja voitonsiirtoihin. Vailla selkeää muuta tarkoitusta rahoitusyhtiöitä on perustettu kevyemmän verotuksen maihin. (Karjalainen ja Raunio 2018, s. 322–323.)

Näin ollen yrityksen tulee antaa kuvaus niin konsernin ulkoisesta kuin sisäisestäkin rahoituksesta. Jos rahoitus on keskitetty esimerkiksi yhteen konserniyhtiöön, tulee tuon yhtiön merkittävistä ulkoisista lainoista ja niiden ehdoista antaa lyhyt kuvaus dokumentaatiossa. Lisäksi on annettava yleiskuvaus konsernin ulkoisesta rahoituksesta ja miten tämä

laina sijoittuu suhteessa kokonaisrahoitukseen. Sisäisestä rahoituksesta tulee puolestaan kuvata rahoitusyhtiöiden tosiasialliset johtopaikat, riskin ottajat sekä tosiasialliset päätöksentekijät. Näistä konsernin sisäisistä rahoitustapahtumista on annettava myös yleiskuvauksia niissä käytetyistä siirtohinnoitteluperiaatteista. (Verohallinto 2018b; Karjalainen ja Raunio 2018, s. 323.)

Lisäksi Master filessa edellytetään kuvausta aineettomaan omaisuuteen liittyvästä toiminnasta ja rahoituksesta, sekä kyseisten erien siirtohinnoitteluperiaatteista. Aineettoman omaisuuden kuvaukseen sisältyy kuvaus konsernin strategiasta koskien aineettoman omaisuuden kehittämistä, omistamista ja sijaintia. Erityisesti konsernin tutkimus- ja kehitystoiminnasta on annettava tietoja sen maantieteellisestä sijainnista sekä sen johdosta ja kontrollista. Myös muut merkittävät aineettoman omaisuuden erät on listattava ja kuvattava niiden juridiset omistajat. (Verohallinto 2018b.) Kuten aikaisemmin ATA-direktiivin kuvauksessa¹⁰ huomasimme, aineettoman omaisuuden eristä myös muut kuin rahoitus kuuluvat riskiryhmään. Esimerkiksi tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan on havaittu olevan merkittävä verosuunnittelukeino, jota BEPS-projektilla on haluttu estää. Esimerkkinä luvussa 3.5 esitelty maastapoistumisvero, jolla tuotteen kehitystoiminnan siirtyessä matalan verotuksen maahan tuote olisi verotettavissa sen hetkisen edistysasteensa mukaan, jolloin kyseisen verosuunnittelukeinon käyttö muuttuisi ainakin vähemmän houkuttelevaksi.

Edellä esitettyjen kohtien lisäksi dokumentaatioon vaaditaan liitettäväksi vielä lyhyt organisaatiokuvaus, yhtiön tilinpäätös, sekä ennakkolliset kannanotot ja sopimukset (muiden, kuin Suomen kanssa tehdyt). Suomessa ennakkokannanotoilla tarkoitetaan ennakkoratkaisuja, muistioita ja muita kirjallisia kannanottoja, joissa Suomen Verohallinto on ottanut kantaa ja esittänyt näkemyksen jostakin vaikuttavasta asiasta konserniin kuululle yhtiölle. Muista maista halutaan saada siis vastaavia dokumentteja, jotka ovat muiden maiden viranomaisten antamia, jotka vaikuttavat kansainvälisessä tilanteessa ja joilla on vaikutusta tulojen allokointumiseen maiden välillä. (Verohallinto 2018b.) Usein paikallisesta sopimisesta ovat päävastuussa kansalliset maassa sijaitsevat yksiköt ja yritykset.

¹⁰ luku 3.5. ATA-direktiivi

Näin ollen pääkonttorissa ei välttämättä ole tietoja kansallisten yksiköiden saamista paikallisten veroviranomaisten kannanotoista. Tällaisissa tilanteissa tiedot on kerättävä erikseen jokaiselta paikalliselta yhtiöltä. (Karjalainen ja Raunio 2018, s. 323–324.)

4.5.2 Yksittäistä verovelvollista koskeva ”Local file”

Aikaisemman lainsäädännön tapaan uudessakin muodossa dokumentoinnin tulee sisältää Local filessa kuvaus yrityksen liiketoiminnasta ja strategiasta sekä kuvaus etuyhteyssuhteista ja niissä tehdyistä liiketoimista. Tätä tarkoitusta ajaa esimerkiksi kaaviokuva konsernin juridisesta rakenteesta, sekä taulukko tai listaus etuyhteydessä tehdyistä liiketoimista esimerkiksi tapahtumatyypeittäin. Merkittävimmistä etuyhteyssopimuksista dokumentointiin pitää liittää myös sopimukset, sekä sopimukset muiden kuin Suomen viranomaisten kanssa tehdyistä sopimuksista/ennakkotiedoista. Etuyhteyслиiketoimiin liittyen dokumentointiin on sisällytettävä myös käytetyt siirtohinnoittelumenetelmät ja niiden käyttöön johtaneet perustelut. (Collin ym. 2017, s. 637–638 ja Verohallinto 2018b.) Local filessa vaadittavat tiedot ovat hyvin yksityiskohtaisia ja niinpä siinä esitettävien tietojen esittäminen ja perusteleminen vaatii yrityksessä hyvin tehtyä operatiivista siirtohinnoittelun dokumentointia. Jos tietoja ei ole kerätty ja dokumentoitu jo transaktioiden tekovaiheessa riittävällä tasolla, on riittävän dokumentaation kerääminen vasta viranomaisten sitä pyytäessä erittäin haastavaa.

Dokumnetaatiossa yrityksen käyttämistä menetelmistä on kuvattava niiden tarkoituksenmukaisuus kyseisissä olosuhteissa ja varmistuttava kyseisen menetelmän markkinaehtoisuudesta. Tähän liittyen markkinaehtoperiaatteen soveltamiseksi yrityksen on esitettävä käytetyt vertailutiedot, eli etuyhteydessä tehtyjä liiketoimia verrataan kahden riippumattoman yhtiön välillä suoritettuihin liiketoimiin. Jos verrattavaa kauppaa ei käydä konserniyhtiöiden toimesta, on vertailukohta hankittava konsernin ulkopuolelta. Vertailutietojen hankkimisen suhteen OECD:n siirtohinnoitteluperiaatteiden mukaan viranomaisten tulisi kuitenkin ottaa huomioon yritykselle vertailutietojen keräämisestä aiheutunut vaiva ja kustannukset. Jos yhtiö osoittaa, että vertailutietoja ei ole saatavissa, tai niiden hankkiminen vaatisi suhteettoman suurta vaivaa, ei vertailutietojen hankkimista sellaisessa tilanteessa voida yritykseltä edellyttää. (Collin ym. 2017, s. 637–638 ja Verohallinto 2018b.)

Toimintoarviointi liittyy yksittäistä verovelvollista koskevaan raporttiin ja sen tarkoituksena on kuvata ja verrata toimialoittain konserniyhtiöiden välillä ja ulkopuolisten osapuolten välillä tapahtuneita liiketoimia toisiinsa. Edellisestä tämä eroaa nimenomaan siten, että siinä verrataan konsernin tekemiä erilaisissa suhteissa tehtyjä liiketoimia keskenään. Lisäksi verovelvollisen tulee selvittää mitä riskejä toimintaan liittyy ja mitä riskejä yhtiö joutuu kantamaan. Arvioinnin tavoitteena on selvittää mistä koostuvat liiketoiminnassa käytetyt arvokkaat, etenkin aineettomat omaisuuserät. (Collin ym. 2017, s. 638–639 ja Verohallinto 2018b.) Master filen tapaan myös yksittäisten raportointivelvollisten tapauksessa viranomaiset ovat kiinnostuneita erityisesti aineettoman omaisuuden arvostuksesta. Juurikin sen arvostuksen luonteen takia aineettomaan omaisuuteen liittyy suurempi riski verosuunnittelun käytöstä kuin aineelliseen omaisuuteen.

Master filen tapaan myös Local filen tulee sisältää selvitys kuluneen vuoden aikana tapahtuneista uudelleenjärjestelyistä ja aineettoman omaisuuden siirroista sekä liitteet muiden maiden viranomaisten ennakkollisista kannanotoista. Myös näissä osa-alueissa noudatetaan samaa logiikkaa kuin muuallakin, eli yksittäistä verovelvollista koskevilta tiedoilta vaaditaan laajempaa ja yksityiskohtaisempaa dokumentointia. (Verohallinto 2018b.)

Käytännössä monet yritykset ovat jo aikaisemmin laatineet siirtohinnoitteludokumentaatiansa jakamalla sen koko konsernia koskevaan ns. ”Master fileen” ja yksittäisiä yhtiöitä koskeviin ”Local fileihin”. Myös tietoja tuotanto- ja toimitusketjuista on sisällytetty hyvään dokumentaatioon aikaisemminkin. Näin ollen käytännössä uudet BEPS toimenpiteiden johdosta tulleet laajennukset siirtohinnoitteludokumentaatioon eivät välttämättä tuo suuria muutoksia aikaisemmin hyvin ja laajasti tehtyyn dokumentaatioon siirtohinnoitteludokumentaatiossa. Merkittävän muutoksen suurille konserneille tuo kuitenkin kokonaan uusi maakohtainen raportti. (Collin ym 2017, s. 643.)

4.5.3 Maakohtainen raportti (country-by-country)

Uusi maakohtainen raportti on OECD:n BEPS 13. toimenpiteen johdosta säädetty uusi raportointivelvoite. Muista uudistuksista poiketen maakohtaisen raportin osalta säännökset tulivat noudatettaviksi jo 2016 vuoden alusta tai sen jälkeen alkavalta tilikaudelta.

(Karjalainen ja Raunio 2018, s. 350.) Maakohtainen raportti koskee vain suuria konserneja, joiden liikevaihto on vähintään 750 miljoonaa euroa. Suomessa maakohtaisesta raportista ja sen antamisesta on säädetty VML 14 pykälän d ja e kohdissa. (Verohallinto 2018b.)

Uuden raportin tarkoituksena on antaa veroviranomaisille parempaa tietoa konsernin tuloksen jakautumisesta eri maiden kesken ja sitä kautta antaa kattavammat taustatiedot konserniyrityksistä arvioidakseen niiden siirtohinnoitteluun liittyvää riskiä ja sitä kautta helpottaa arviointia verotarkastuksen tarpeelle. Sen tarkoituksena ei ole kertoa mitään yksittäisen tapahtuman siirtohinnoittelun markkinaehtoisuudesta vaan se tarjoaa erilaisia tunnuslukuja ja veronmaksuun liittyviä jakaumalukuja yrityksen veronmaksusta eri maissa. (Collin ym. 2017, s. 641–642.)

Verotusmenettelylain 14e §:n mukaan maakohtaisen raportin tulee sisältää seuraavat tiedot konserniin tai yritykseen kuuluvista osapuolista:

- 1) *tulot;*
- 2) *voitto tai tappio ennen veroja;*
- 3) *maksetut ja kertyneet tuloverot sekä lähdeverot;*
- 4) *oman pääoman kirjanpidollinen arvo;*
- 5) *kertyneet voittovarot;*
- 6) *työntekijöiden lukumäärä;*
- 7) *muu aineellinen omaisuus kuin käteinen tai muut rahavarat.*

Maakohtaiseen raporttiin on sisällytettävä myös tiedot konserniin tai yritykseen kuuluvista osapuolista, niiden toiminnan luonteesta, käytetyistä tietolähteistä ja valuutasta. (VML 14e §.)

Yritys saa itse valita mistä lähteistä se raportoitavat tiedot kerää; se voi esimerkiksi käyttää lähteenä konsernitilinpäätöstä tai sitten yksittäisten yritysten erillistilinpäätöksiä tai johdon raportteja. Näin ollen lukujen ei välttämättä tarvitse täsmätä konsernitilinpäätöksen lukuihin. Tärkeintä on johdonmukaisuus raporttien luomisessa, eli valittua metodia tulee käyttää vuodesta toiseen. Raportin luvut tulee kuvata konsernitilinpäätöksen tilikautta, eli luvut on kuvattava tuota aikaa vaikka yksittäisen yrityksen tilikausi olisi siitä poikkeava. (Collin ym. 2017, s. 642 ja Verohallinto 2018b.)

Itse annettavat tiedot ovat melko yksiselitteisiä. *Tulot* tarkoittavat perinteisiä tuloeria, pienin poikkeuksin¹¹, tulot on raportoitaessa jaettava etuyhteydessä saatuihin ja riippumattomiin tuloihin. *Voitto tai tappio ennen veroja* tarkoittaa konsernin voittoa tai tappiota ennen veroja, eli siihen sisältyvät myös satunnaiset erät, mutta ei konserniavustus. *Maksetut ja kertyneet tuloverot sekä lähdeverot* tarkoittavat kyseisiä maksettuja veroja. Verot eritellään kunkin verotusalueen mukaan erikseen. Tuloveroilla tarkoitetaan maassa asuvan yhtiön tosiasiallisesti kyseiseen maahan ja muihin maihin maksamia veroja (siis myös lähdeverot muihin maihin). Maksetut verot raportoidaan lähtökohtaisesti siinä maassa, jossa verovelvollisen verotuksellinen kotipaikka sijaitsee. *Oman pääoman kirjanpidollinen arvo* tarkoittaa konsernin omaa pääomaa kertyneet voittovarot pois luettuina, *kertyneet voittovarot* ilmoitetaan erikseen omassa kohdassaan. Lisäksi raportin tulee sisältää *työntekijöiden lukumäärän*, sekä *muu aineellinen omaisuus kuin käteinen tai muut rahavarat* eli lainkäyttöalueella asuvien yhtiöiden henkilömäärä kokoaikaiseksi muutettuna sekä aineellisten omaisuuserien kirjanpitoarvojen summa (pois lukien käteinen, aineettomat hyödykkeet ja rahoitusvarat). (Verohallinto 2018b.)

Edellä esiteltyjen raporttien on tarkoituksena antaa veroviranomaisille mahdollisuus arvioida yrityksen käyttämien siirtohinnoitteluperiaatteiden markkinaehtoisuutta kokonaisuutena. Saamansa dokumentaation perusteella veroviranomaiset arvioivat muun muassa tarvetta verotarkastukselle. Käytännössä yrityksen verotuksen oikeellisuus arvioidaankin jälkikäteen tehtävässä verotarkastuksessa. Jos viranomaiset ottavat tarkemman arvioinnin alle nimenomaan yrityksen siirtohinnoittelun, puhutaan siirtohintatarkastuksesta, jota koskee kuitenkin samat säännöt kuin tavallista verotarkastusta. (Karjalainen ja Raunio

¹¹ Tulot eivät ole muilta samaan maakohtaiseen raporttiin kuuluvilta osapuolilta saadut maksut, joita kohdellaan osinkoina maksajan asuinvaltiossa. Myöskään konserniavustusta ei lasketa tuloksi. (Verohallinto 2018b.)

2018, s. 353.) Yrityksen näkökulmasta siirtohinnoitteluun liittyvät veroriskit konkretisoituvat nimenomaan verotarkastuksessa. Veroriskien hallinnalla yritykset pyrkivät välttämään verotarkastukset, mutta niiden tapahtuessa välttämään kahdenkertaista verotusta ja ennen kaikkea suojelemaan yrityksen mainetta. (EY 2016, s. 3). Seuraavassa luvussa käsitelläänkin yksityiskohtaisemmin siirtohinnoitteluun liittyviä veroriskejä ja niiden hallintaa.

5 VERORISKIT KONSERNIN SISÄISESSÄ RAHOITUKSESSA

Yritysten näkökulmasta suuret samanaikaiset muutokset aiheuttavat suurta epävarmuutta. (KPMG 2017, s.5). BEPS-projekti on aiheuttanut ja tulee jatkossakin aiheuttamaan suuria samanaikaisia muutoksia ympäri maailmaa. Lokakuussa 2016 jo 44 maata oli implementoinut kaikki tai joitain BEPS:in sen hetken edellyttämiä muutoksia ja kansainvälisesti yli 80 maata on sitoutunut tekemään vaaditut muutokset. (EY 2016, s. 4.) EU-maat ovat eturintamassa alkaneet implementoida BEPS-projektin osa-alueita omaan lainsäädäntöönsä. Tästä kertoo muun muassa ATA-direktiivi, joka aiheuttaa muutospaineita suurimmalle osalle EU-maista. Muilla alueilla tilanne on kuitenkin vielä epäselvä. Eri maiden sitoutumisen taso BEPS-projektiin on vaihtelevaa. Esimerkiksi G20- ja OECD-maihin kuuluvat Australia, Kanada, Japani, Meksiko ja USA ovat sitoutuneita projektiin, kun taas monet Karibian valtiot, kuten alhaisesta verotuksestaan tunnetut Barbados ja Cayman-saaret eivät ole juurikaan ottaneet kantaa projektiin ja odottelevat sivussa miten kansainvälisen verotuksen periaatteiden muutokset tulevat vaikuttamaan heidän verojärjestelmiinsä. (KPMG 2017, s.5)

Kansainvälisessä laajuudessa suurta epävarmuutta luo se, millä tavalla mikäkin maa aikoo OECD:n suositukset implementoida omaan lainsäädäntöönsä. Esimerkiksi Euroopan Komissio kokee, että EU:ssa tehdyt muutokset ovat hyvin linjassa OECD:n ohjeistuksen kanssa, mutta niitä on muokattu vastaamaan EU:n erityisiä haasteita ja tarpeita. (KPMG 2017, s. 5)

Mitä ovat sitten nämä jokaisen maan kokemat erityistarpeet? OECD:n BEPS-toimenpiteiden aiheuttaessa muutospaineita lainsäädäntöön, muutoksia tehdessä maiden tulee ajatella myös oman verojärjestelmän kilpailukykyisyyttä suhteessa muihin valtioihin. Omassa maassa olevien yhtiöiden toivotaan olevan verotuksellisesti vähintään yhtä hyvässä asemassa kuin muissa valtioissa, jottei tämä loisi yhtiöille kannustetta siirtää toimintaansa toisiin valtioihin. (Malmgren 2015, s. 39.) OECD:n toimenpideohjelman tarkoituksena oli poistaa epävarmuutta ja yhtenäistää kansainvälistä verojärjestelmää, mutta vaikuttaakin siltä, että siitä on tulossa sirpaleinen yhdistelmä eri maiden ja alueiden lainsäädäntöä. Vaikka täydellistä yhtenäistä verojärjestelmää ei tullakaan saavuttamaan, on

silti tärkeää, että projekti on herättänyt keskustelua ja johtanee valtioiden kannalta reilumpaan tulonjakoon ja läpinäkyvyyteen kansainvälisessä verotuksessa. (KPMG 2017, s 5-6).

Erityisesti kansainvälisesti toimivat yritykset tulevat kokemaan haasteita tulevaisuudessa. Monien yritysten täytyy arvioida uudelleen heidän verostrategioitaan ja rakenteita. Eri maiden veroviranomaiset tiukentavat valvontaansa ja moni ennen hyväksytty rakenne ei enää tule olemaan sallittu. Veroriskien hallinta tulee olemaan tärkeämpää kuin ikinä aiemmin. (KPMG 2017, s. 41).

EY:n (2016) suuren siirtohinnoitteluselvityksen mukaan 75 % vastaajista¹² näkee veroriskien hallinnan olevan yrityksen tärkein siirtohinnoitteluun liittyvä prioriteetti. Veroriskien hallinnalla pyritään välttämään verotarkastukset, mutta niiden tapahtuessa välttämään kahdenkertaista verotusta ja ennen kaikkea suojelemaan yrityksen mainetta. (EY 2016, s. 3). Siirtohinnoittelu ja verosuunnittelu ovat saaneet kansainvälisessä keskustelussa negatiivisen sävyn. Enää pelkkä lain noudattaminen ei yrityksen näkökulmasta ole riittävää, vaan maineriskin kasvu verotukseen liittyvissä ratkaisuissa on noussut entistä tärkeämpään rooliin.

Yritykset pystyvät itse valmistautumaan lainsäädännön muutoksiin. Nopealla reagoinnilla yritykset pystyvät merkittävästi hallitsemaan lainsäädännön muutoksista seuraavia veroriskejä. Yritysten tulisi välittömästi arvioida omat verostrategiansa ja rakenteet, ja tunnistaa mahdolliset heikkoudet OECD:n BEPS toimenpiteisiin verrattuna. Riittävällä valmistautumisella yritykset voivat sopeutua BEPS:in tuomiin muutoksiin. (KPMG 2017, s. 41).

5.1 Siirtohinnoittelu ja strategia

Siirtohinnoittelulla on vahva yhtymäkohta yrityksen strategiaan. Kansainvälisesti toimivilla yrityksillä, sen siirtohinnoittelulla ja strategialla on yleensä ainakin epäsuora yhteys. Strategia määrittää yrityksen liiketaloudelliset tavoitteet ja siirtohinnoittelu on yksi osa-

¹² Tutkimus tehtiin vuonna 2016, jossa vastaajina toimi 623 siirtohinnoitteluasiantuntijaa eri aloilta ympäri maailmaa

alue näiden käytännön toteuttamisessa. Yritys voi määrittää siirtohintansa ja siirtohinnoittelumenetelmänsä oman arvionsa mukaisesti kuinka haluaa, niin kauan kun ne ovat linjassa OECD:n määrittämien siirtohinnoittelun markkinaehtoisuuden vaatimusten kanssa. Konserni siis punnitsee käyttämänsä siirtohinnot jokaisen yksikön omaisuuseriä, riskejä ja toimintoja arvioiden. Kansainvälisessä siirtohinnoittelussa OECD:n linjausten lisäksi on otettava huomioon myös jokaisen maan sisäisen lainsäädännön vaatimukset. (Jaakkola ym. 2012, s. 123.) Avainasemassa kansallisten ja kansainvälisten säännösten noudattamisessa on se, miten hyvin tehtyjen siirtohinnoitteluratkaisujen lainmukaisuus pystytään dokumentaatiolla perustelemaan. Laajemman vaaditun datan ja uusien Master ja Local filen toimittaminen viranomaisille vaativat yrityksiltä entistä enemmän ajankohtaisempaa ja tarkempaa tietoa yrityksen toiminnoista ja toimitusketjuista, joiden tulee olla myös linjassa yrityksen viranomaisille ja julkisuuteen esittämän veroposition kanssa. (EY 2016, s. 4.)

Pekka Mehtonen (2005) on tutkinut väitöskirjassaan konsernistrategioiden merkitystä siirtohinnoittelussa. Hänen mukaansa erittäin olennainen ja yhä tärkeämpi osa yrityksen strategista suunnittelua on pitkäjänteisen ja johdonmukaisen verostrategian luominen. Mehtosen mukaan konserninäkökulmasta verot ovat kustannuksia joiden minimointi konsernitasolla on hyväksyttävillä keinoilla osa normaalia kustannustehokasta toimintaa, ja siksi tärkeä osa yrityksen strategista toimintaa. (Mehtonen 2005, s. 159.)

Mehtonen näkee konsernin sisäisen siirtohinnoittelun ja sen monien maakohtaisten variaatioiden ja laskentatapojen olevan yksi tärkeimmistä kansainvälisten konsernien strategiseen verosuunnitteluun liittyvistä yksittäisistä ongelmista. Erityisen haasteelliseksi siirtohinnoittelun tekee Mehtosen mukaan se seikka, että erityisesti rajat ylittävät transaktiot, sisäiset toiminnot ja riskien jakautuminen muuttuessaan muuttavat aina myös siirtohinnoittelun perustetta. Näin ollen ollakseen ajankohtaista kasvavassa ja muutoksia kohtavassa konsernissa siirtohinnoittelu vaatii muuhun strategiseen suunnitteluun yhdistettyä siirtohinnoittelustrategiaa ja sen suunnittelun ja toteutuksen dokumentointia. (Mehtonen 2005, s. 162.)

Mehtosen mukaan vero-oikeudellisesta näkökulmasta konsernistrategioiden arviointi edellyttää, että yrityksessä tiedostetaan hyväksyttävät liiketaloudelliset perusteet nykyis-

ten arvonluontiperusteiden osalta. Samalla tulee myös tiedostaa näissä tapahtuvien muutosten vaikutukset konsernin strategioihin ja sitä kautta hinnoitteluun. Konsernin strategia määrittää nimittäin konserniyhtiöiden välisen työnjaon ja resurssien jaon, joiden muutokset puolestaan vaikuttavat sisäiseen hinnoitteluun ja sen perusteisiin. (Mehtonen 2005, s. 164.) Riskien ja omistuksen jakautuminen konsernin sisällä ja niiden muutokset ovatkin siirtohinnoittelussa ajankohtaisessa asemassa, sillä niitä koskien säädettiin BEPS:in myötä laajemmat dokumentaatiovaatimukset¹³.

Mehtosen (2005, s. 40) mukaan yritysten tulisi ottaa jo siirtohinnoittelustrategiaansa suunniteltaessa huomioon sen dokumentaatiovaatimukset. Erilaisia siirtohinnoitteluun liittyviä tilanteita tulisi jo suunniteltaessa pohtia siltä näkökannalta, miten yritys pystyy dokumentoimaan ja argumentoimaan käytetyn hinnoittelun liiketaloudelliset perusteet ja sitä kautta niiden markkinaehtoisuuden. Mehtosen mukaan dokumentaatiovaatimusten täyttämiseen vaikuttaa myös se, miten velvollisuudet on tuotu esille yrityksille lainsäädännössä. Silloin, kun yritysten eri siirtohinnoittelua koskevat selvittämis-, ilmoitus ja näyttövelvollisuudet on tuotu esiin selkeästi eri oikeuslähteissä, on niiden täyttämiseen myös konserneissa helpompi varautua. (Mehtonen 2005, s. 40.) Tällä hetkellä lainsäädännön tila on kuitenkin hyvin epävakaa. OECD:n siirtohinnoitteluohjeista huolimatta tarkka ohjeistus puuttuu ja eri maiden lainsäädännöt eroavat toisistaan suuresti. BEPS on tuonut muutoksia ja tuo muutoksia myös tulevaisuudessa, ja vaikka sen tarkoituksena on yhtenäistää maiden lainsäädäntöä, suuria eroja tulee olemaan tulevaisuudessakin.

Mehtosen mukaan (2005, s. 40) yritysten dokumentaatiovelvollisuudet ovatkin nousseet jo aikaisemmin monien maiden suunnittelun ja uudelleenarvioinnin kohteeksi. Hänen mukaansa valtiot ovat nähneet tämän myös mahdollisuutena, joka voi houkutella yrityksiä paremman oikeusvarmuuden ja selkeämmän normijärjestelmän avulla. Tähän liittyy erityisesti ajantasainen ja selkeä oikeuslähteaineisto, ratkaisujen perustelujen läpinäkyvyys, sekä ennustettava, johdonmukainen ja yhdenmukainen lain soveltaminen.

Olennaisena osana yritysten verosuunnittelua toimii yrityksen verosuunnittelu- tai siirtohinnoittelustrategia ja siirtohinnoittelupolitiikka. Tähän liittyy olennaisesti muun muassa edellä käsitelty veroriskiin liittyvä verostrategian negatiiviset ja positiiviset lopputulemat.

¹³ Kyseisiä tietoja vaaditaan esitettäväksi Master ja Local file:ssa. (Verohallinto 2018b)

Yrityksen strategian avulla yritys tunnistaa tiettyyn strategiaan liittyvät riskit ja mahdollisuudet ja päättää miten haluaa tiedossa olevien muuttujien olemassa ollessa toimia. Collin ym. (2017, s. 633) mukaan yrityksillä verosuunnittelustrategiaan tulisi kuulua olennaisena osana myös siirtohinnoittelustrategia, joka johdon tehokkaana työkaluna toimimisen lisäksi edistää myös yritysten veroriskien minimoimisessa. Muutosten johdosta yritysten tulisi kehittää entistä selkeämpi ja pitkántähtäimen siirtohinnoittelustrategia ja suunnitelma siitä, miten pysytään valmiudessa viranomaisten vaatimien tietojen esittämisessä. Lisäksi esimerkiksi uudet kiinteää toimipaikkaa koskevat säännökset tulisi ottaa huomioon. (EY 2016, s. 7.)

Pelkästään lain noudattamisen lisäksi yritysten tulisi ottaa huomioon myös mahdollinen maineriski. Aiheen oltua laajasti keskustelun aiheena, pelkästään lain noudattaminen ei välttämättä riitä, jos toimintaa ei mediassa tai julkisessa keskustelussa koeta eettisesti hyväksyttäväksi. (KPMG 2017, s. 41). On olemassa muutamia ristiriitaisia tutkimuksia siitä, kuinka sijoittajat reagoivat uutisiin yrityksen aggressiivisesta verosuunnittelusta. Esimerkiksi yritysten osakkeen arvon on todettu laskevan tullessa ilmi yrityksen yhteydestä veroparatiiseihin (Hanlon & Slemrod 2009). Toisaalta veroparatiiseissa toimivilla yrityksillä on suuremmat tulevaisuuden tuotto-odotukset (Wilson 2009).

Sijoittajat ja veroviranomaiset tarkastelevat yrityksiä eri raporteista. Sikka (2016) näkee kahden taloudellisen raportoinnin aiheuttavan osaltaan myös ongelmia. Raportit johdetaan eri tarkoitukseen, taloudellisen raportoinnin tarkoitus on tuottaa tietoa etenkin sijoittajille, kun taas veroraportoinnin tarkoituksena on laskea yrityksen lain mukaan realisoituneet voitot ja näistä maksettavat verot (Sikka 2016, s. 12). Yrityksissä halutaan näyttää mahdollisimman hyvää tulosta sijoittajille, mutta toisaalta halutaan näyttää mahdollisimmat vähän verotettavaa tulosta. Tässä kohtaan aggressiivisesti toimiva yritys käyttää tuloksenjärjestelykeinoja näyttääkseen vähemmän tulosta verottajalle ja saa hyödyt molemmista. Tämä saattaa kuitenkin näyttäytyä viranomaisille indikaattorina aggressiivisesta verosuunnittelusta ja saattaa johtaa järjestelyn tarkempaan tutkimiseen. (Hanlon & Heitzman 2010, s. 130–131.)

Elgood ym (2004, s. 4–5) mukaan suurin veroriskiä aiheuttaa aihealue on puutteellinen dokumentointi. Dokumentoinnin puutteellisuus liittyy niin itse transaktioiden huonoon

dokumentointiin, kuin myös yrityksessä tehtyjen päätösten puutteelliseen dokumentointiin. Yrityksessä ei ole välttämättä strategiatasolla dokumentoitu päätöksiä siitä, miten paljon ja millaista veroriskiä ollaan valmiita ottamaan. Tällöin ero sen välillä miten paljon riskiä yrityksen on tarkoitus ottaa ja miten paljon se todellisuudessa riskiä kohtaa, saattavat erota toisistaan merkittävästikin.

Käytännössä BEPS:in myötä uudet siirtohinnoitteluvaatimukset eivät välttämättä muuta yritysten siirtohinnoitteludokumentaatiota, sillä aikaisemmin hyvin ja laajasti tehty dokumentointi on käytännössä tehty uusien vaatimusten mukaisesti (Collin ym. 2017, s. 643). Näin ollen uudet vaatimukset eivät välttämättä lisää niiden yritysten veroriskiä, joissa dokumentointiprosessi on ennenkin ollut korkealla tasolla. Kuitenkin dokumentaation merkitystä korostettaessa uusien vaatimusten voidaan nähdä parantavan dokumentaation laatua myös muissa yrityksissä ja sitä kautta laskevan yritysten siirtohinnoitteluun kohdistuvaa veroriskiä.

Suuri merkitys on siis yrityksen ja konsernin operatiivisella siirtohinnoittelulla, siis sillä miten operatiivisessa toiminnassa yrityksen siirtohinnoittelukäytäntöjä noudatetaan. On syytä muistaa, että yrityksessä käytettävät menetelmät yrityksen operatiivisessa johtamisessa ja verotuksen siirtohinnoittelussa eroavat toisistaan. Näin ollen operatiivisessa toiminnassa käytettyjen siirtohinnoittelumenetelmien käyttäminen verotuksen siirtohinnoittelussa edellyttää verotuksellisesti hyväksytyn siirtohinnoittelumenetelmän käyttöä. Tästä syystä esimerkiksi rahoituksen siirtohinnoittelussa hyväksi katsottuja menetelmiä ovat aikaisemmin mainitut CUP- ja CPL (cost plus method) -menetelmät, sillä niille löytyy hyväksytty vastinpari OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden mukaisista menetelmistä. Esimerkiksi neuvotellut siirtohinnat saattavat olla yrityksen kannalta kaikkein markkinaehtoisin vaihtoehto, mutta se ei itsessään riitä perusteluksi markkinaehtoisuudesta, vaan markkinaehtoisuus pitää pystyä perustelemaan jollain OECD:n siirtohinnoitteluohjeissa kuvatulla menetelmällä. Tämä johtaa siis siihen, että yrityksen käyttäessä jotakin muuta kuin OECD:n kuvaamaa menetelmää, joutuu se joka tapauksessa verotuksellista siirtohinnoitteluaan dokumentoitaessa perustelemaan sen jollakin hyväksytyllä menetelmällä. Operatiivisessa siirtohinnoittelussa yrityksen pitää siis varmistua siitä, että verotuksellista siirtohinnoittelua tehdessä tarvittavat oikaisut on tehty ja että siirtohinta on markkinaehtoinen yksittäisiä juridisia yhtiöitä erikseen arvioitavissa, ei siis pelkästään konsernin näkökulmasta (huomaa esim. hinnoittelussa korostuva erillisyyhtiöperiaate).

Tämä johtaa usein siihen, että yrityksellä on käytössään erikseen ulkoinen ja sisäinen laskentajärjestelmä, sillä puutteellisen laskentajärjestelmän puuttuminen tai oikaisujen tekemisen työläys eivät ole markkinaehtoisuudesta poikkeamiselle verotuksen näkökulmasta riittäviä perusteita. Niinpä verotuksen tarpeisiin saattaa olla tarpeellista pitää omaa laskentajärjestelmäänsä. (Jaakkola ym. 2012, s. 133–136.)

Verotuksen tarpeisiin tehtävän dokumentaation operatiivisen tekemisen merkitystä korostaa myös se, että verohallinnon sitä pyydettyäessä, dokumentaatio ja sen tekemät oikaisut on pyydettyäessä esitettävä. Suomessa siirtohinnoitteludokumentaation esittämiseen on aikaa 60 päivää. Dokumentaatio tulee esittää kuitenkin aikaisintaan 6 kk tilikauden päättymisestä. Näin ollen Suomessa yrityksillä on aikaa tilinpäätöksen yhteydessä ja sen jälkeen viimeistellä myös siirtohinnoitteluun liittyvä dokumentaatio. Kansainvälisten konsernien on kuitenkin huomattava, että joissakin maissa siirtohinnoitteludokumentaatiota vaaditaan esitettäväksi veroilmoituksen jätön yhteydessä. Näin ollen joissain maissa yrityksen siirtohinnoittelu tulee olla lähes reaaliaikaista. (Verohallinto 2018b.)

Eri maiden erilaisiin dokumentaatiovelvoitteisiin muovautuminen onkin yrityksille käytännössä raskasta ja aiheuttaa kustannuksia. Näin ollen dokumentointi kannattaa mahdollisuuksien mukaan laatia samalla formaatilla koko konsernissa. Konsernin yhtenäisen dokumentoinnin laatimisformaatin on koettu lisäävän myös dokumentoinnin vakuuttavuutta eri valtioissa ja vähentävän sitä kautta konsernin kokonaisveroriskiä siirtohinnoitteluun liittyen. (Collin ym. 2017, s. 642.)

Dokumentaation lisäksi myös verolaskennan on arvioitu tulevaisuudessa olevan erityisesti onnistuneen verosuunnittelun edellytys. Veroriskien euromääräisen koon tuntemisen on arvioitu helpottavan veroriskin määrän arvioimista sekä niiden hallintaa. Uusimmissa keskusteluissa perinteisten veroriskien lisäksi myös verosuunnittelun aiheuttamat maineriskit ovat nousseet pinnalle, sillä pelkästään säännösten noudattaminen ei takaa sitä, etteikö käytettyjä keinoja pidettäisi ulkopuolisten näkökulmasta arveluttavina. (Ilmonen ym. 2016, s. 185–186.) Siirtohinnoitteluun liittyvät asiat ovat usein myös median mielenkiinnon kohteena ja nousevat helposti julkisuuteen aiheuttaen vahinkoa yrityksen maineelle (Isomaa-Myllymäki 2017, s. 100).

5.2 Ennakkoratkaisut ja APA-menettely

Ennakkoratkaisut ja ennakkohinnoittelusopimus (eli APA) ovat yrityksille keinoja vähentää siirtohinnoittelun epäselviin tilanteisiin liittyvää epävarmuutta. Ennakkoratkaisulla voidaan hakea varmuutta verotuksen toimittamisesta kotimaiselta viranomaiselta, kun taas APA-sopimuksella useamman valtion viranomaisten kanssa samanaikaisesti (Jaakkola ym. 2012, s.331.) Kansainvälisille konserneille APA-menettelyn odotetaan nousevan entistään suurempaan arvoon BEPS-toimenpiteiden johdosta. EY:n siirtohinnoittelukyselyn vastaajista 65 % arvioi kasvattavansa APA-sopimusten käyttöä BEPS-implementointien jälkeen. (EY 2016, s. 5.)

Suomessa ennakkoratkaisuja antavat sekä Verohallinto että Keskusverolautakunta. Käsittelevä taho riippuu asian luonteesta, Keskusverolautakunta antaa ennakkoratkaisun vain asioissa, jossa asia on tärkeää saada ratkaistuksi verotuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi. Asia on oltava sovellettavissa muissa samanlaisissa tapauksissa tai sen saamiseen on oltava muu painava syy. Usein asia on kuitenkin sellainen, ettei Keskusverolautakunnalla ole syytä antaa ennakkoratkaisua, joten Verohallinnolta haettu ennakkoratkaisu tulee useimmiten kysymykseen. (Helminen 2017, jatkuvatyöväydyntinen, kappale ”Ennakkoratkaisu”.)

Ennakkoratkaisun hakemisessa olennaista verovelvollisen kannalta on esittää hakemuksessa kaikki asiaan vaikuttavat tosiseikat ja ennakkoratkaisun sitovuuden kannalta onkin tärkeää, että verotusta toimitettaessa kyseiset tosiseikat pitävät edelleen. Siirtohinnoitteluun liittyvissä asioissa hakemuksen liitteeksi vaaditaankin käytännössä siirtohinnoitteludokumentoinnin mukaisia tietoja, sekä perustelut miksi verovelvollinen pitää tärkeänä ennakkopäätöksen saamista. (Jaakkola ym. 2012, s. 333.) Verohallinnon ohjeen (Verohallinto 2017) mukaan ennakkoratkaisun hakeminen siirtohinnoitteluasiassa edellyttää muun muassa toimintoanalyysin ja liiketoimea koskevien juridisten sopimusten liittämistä, sekä taloudellisen informaation ja yksityiskohtien kuvausta ehdotetuista siirtohinnoittelumenetelmistä. Ennakkoratkaisun tosiseikkojen pitäessä se on kuitenkin sitova ja tästä syystä verovelvolliselle hyvä työkalu siirtohinnoitteluun liittyvissä tulkintakysymyksissä.

Etenkin tulevaisuudessa yritysten siirtohinnoitteluun liittyvää veroriskiä voi pienentää huomattavasti siirtohinnoitteluun liittyvä ennakkosopimus, eli APA (EU Advance Pricing Agreement). Etenkin huonompina taloudellisina aikoina veroviranomaisten aktiivisuus siirtohinnoitteluasioissa kasvaa ja sitä myöten niihin liittyvä oikeusvarmuus ja ennustettavuus heikentyvät ja sitä myöten ennakkosopimusten merkittävyys kasvaa (Jaakola ym. 2012, s.335). Suomessa ei ole nimenomaista lainsäädäntöä APA-sopimuksia koskien. Tällä hetkellä EU:n ohjeet ennakkohinnoittelusopimuksista eivät sido jäsenvaltioita, mutta ne on tarkoitus saada Euroopan neuvostossa hyväksytyiksi ja sitä kautta osaksi jäsenvaltioiden lainsäädäntöä ja menettelysäännöksiä. (Collin ym. 2017, s. 644; Helminen 2016, s. 242. ja Rossing 2013, s. 190–191.)

Kuitenkin, koska APA-sopimus perustuu aina Suomen ja toisen / toisten valtioiden kanssa tekemään verosopimukseen, ja koska Suomen solmimat verosopimukset perustuvat OECD:n malliverosopimukseen ja sisältävät siten määräyksen keskinäisestä sopimusmenettelystä (25 artiklan 3 kohta), on APA-sopiminen eli siirtohinnoittelun ennakkosopimus mahdollinen sellaisen valtion kanssa, jonka kanssa Suomella on olemassa voimassa oleva verosopimus. APA-sopimus on siis käytännössä kahden valtion tekemä ennakkosopimus siitä, miten tietyn yhtiön kohdalla siirtohinnoittelukysymyksessä menetellään. Näin ollen tilanteessa poistuu kahdenkertaisen verotuksen riski, koska valtiot päättävät verotusoi-keuden jakamisesta ja markkinaehtoisuuden kriteerit täyttävästä hinnoittelusta ja ehdoista etukäteen. APA-sopimuksen tavoitteena on välttää kaksinkertainen verotus ja siirtohinnoittelusta aiheutuvat kiistatilanteet etukäteen ennen niiden syntymistä (Collin ym. 2017, s. 644–645 ja Helminen 2016, s. 242–243.)

APA-sopimuksen voi tehdä käytännössä yhden tai useamman viranomaisen kanssa. Ns. yksipuolinen ennakkohinnoittelusopimus ei käytännössä eroa edellä esitellystä ennakkopäätöksestä, mutta on olemassa, koska joissakin maissa se on ainoa keino hakea ennakkopäätöstä. (Jaakkola ym. 2012, s. 334–335.) Suomessa ennakkopäätös viranomaisilta on olemassa, joten Suomessa tehdään vain kahden- tai monenkeskisiä APA-sopimuksia.

APA on maailmalla hyvänä pidetty keino siirtohinnoittelukysymyksiin liittyvän epävarmuuden poistamisessa ja tulee tulevaisuudessa yleistymään. Sopimus on erityisen hyvä verovelvollisen näkökulmasta siitä syystä, että se sitoo molempia/kaikkia sopimuksessa

mukana olevia eri maiden viranomaisia. Myös APA-sopimuksessa ydinasia on hakemuksessa esitettyjen tosiseikkojen pitävyys verotusta toimitettaessa. Tosiseikkojen pitäessä sopimus on sitova, ja vaikka veroviranomaiset suorittaisivat verotarkastuksen, APA-sopimuksen kattaviin asioihin ja siinä sovittuihin seikkoihin ei voi puuttua, joka vähentää merkittävästi konsernin veroriskiä eri maissa siirtohinnoittelukysymyksiin liittyen. (Jaakkola ym. 2012, s. 336.)

APA-sopimukset ovat kuitenkin aikaa vievä prosessi, jossa molemmat valtiot arvioivat tilannetta tiettyjen faktojen vallitessa. Nopeimmillaankin prosessi saattaa viedä vuosia. EU-tasolla on suositus, jonka mukaan prosessi tulisi viedä enintään 18 kuukautta (EU JTPF 2007, liite C). Käytäntö kuitenkin osoittaa, että APA-prosessi vie huomattavasti kauemmin kuin 18 kuukautta (Rossing 2013, s. 191). Lisäksi APA-menettelyssä toimitettavan materiaalin ja perusteluiden määrä saattaa olla hyvinkin suuri ja ylittää jopa verotarkastuksessa vaadittavan dokumentaation määrän, jolloin asiaa myös tutkitaan huomattavasti tarkemmin kuin verotarkastuksen yhteydessä. Lisätietojen antaminen saattaa johtaa myös siirtohinnoittelun tarkastamiseen edellisiltä vuosilta. (Jaakkola ym. 2012, s. 336). Näin ollen sen käyttäminen on yrityksille kannattavaa vain lähinnä vaikeissa ja merkittävässä tulkinnallisissa siirtohinnoittelukysymyksissä. Huhtikuuhun 2018 mennessä Suomi on solminut muiden valtioiden kanssa kuusi APA-sopimusta, joiden lisäksi käsittelyssä on 13 hakemusta. (Konserniverokeskus 2018.) Tulevaisuudessa prosessin tullessa tutummaksi työkalusta saattaa kuitenkin kehittyä yrityksille käytetympi keino vähentää siirtohinnoitteluun liittyvää veroriskiä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmassa on käyty laajasti läpi siirtohinnoitteluun ja erityisesti konsernin sisäiseen rahoitukseen liittyvää lainsäädäntöä, siihen viime aikoina tehtyjä muutoksia sekä tulevaisuuden näkymiä. Tutkielmassa esitellyn perusteella on selvää, että konsernin sisäiseen rahoitukseen ja siirtohinnoitteluun liittyy monenlaisia lainsäädännöllisiä muutoksia, epävarmuutta ja veroriskejä. Tutkielmassa on käyty läpi myös veroriskin käsitettä, tunnistettu minkälaisia erilaisia tulkintoja ja määritelmiä veroriskeille on olemassa sekä millaisia riskejä juuri konsernin sisäiseen rahoitukseen ja siirtohinnoitteluun liittyy.

Tutkielmassa läpikäydyn materiaalin perusteella muutoksista ja epävarmuuksista huolimatta yrityksillä on myös tehokkaita keinoja joilla vastata esiin tulleisiin riskeihin. Eri-tyisesti siirtohinnoittelustrategian tärkeys, ajankohtainen reagointi lainsäädännön muutoksiin sekä ajankohtainen/reaaliaikainen dokumentaatio ja sen tärkeyden korostaminen yrityksen operatiivisessa toiminnassa ovat asioita, jotka ovat nousseet esille tutkielman pohjana käytetyssä kirjallisuudessa. Tärkeänä teemana pelkästään lainsäädännön noudattamisen lisäksi näyttäytyi myös maineriski.

Siirtohinnoittelu ja verosuunnittelu ovatkin saaneet kansainvälisessä keskustelussa negatiivisen sävyn. Enää pelkkä lain noudattaminen ei yrityksen näkökulmasta välttämättä ole riittävää, vaan maineriskin kasvu verotukseen liittyvissä ratkaisuissa on noussut entistä tärkeämpään rooliin. Verotukseen liittyvistä kysymyksistä, erityisesti yrityksiin kohdistuvista verotarkastuksista ja niiden seurauksena maksettavista jälkiveroista sekä yrityksen tietyillä järjestelyillä välttämistä veroista kirjoitetut otsikot nousevat helposti medioiden palstoille. Julkista keskustelua olisi kuitenkin syytä tarkastella myös kriittisestä näkökulmasta. On syytä erottaa toiminta, joka täyttää siirtohinnoittelun pakollista tarkoitusta ja toisaalta toiminta joka etsii aggressiivisesti lainsäädännön aukkoja verojen välttämiseksi.

Yhtenä tärkeimpänä keinona veroriskien välttämiseen näyttäytyy yrityksen siirtohinnoittelustrategia ja sen tärkeys. Kattava siirtohinnoittelupolitiikka minimoi veroriskejä ja edistää samalla myös yrityksen strategisten tavoitteiden toteutumista, sekä toimii johdon työkaluna, joka toimii apuna saavutettaessa oikeudenmukaista tulonjakoa konserniyhtiöiden välillä. (Collin ym. 2017, s. 633.)

Tärkeänä keinona veroriskien välttämiseen etenkin tulevaisuudessa voidaan nähdä ennakkoratkaisut sekä kansainvälisessä tilanteessa erityisesti APA-menettely. Ennakkoratkaisun ja APA-sopimuksen haittapuolena voidaan kuitenkin nähdä se, että sillä yritys menettää mahdollisuuden ”kokeilla” jotakin tulkinnanvaraista järjestelyä tai hinnoittelua. Kuten aikaisemmin todettu, monesti ennakkopäätöstä haettaessa viranomaisille tarjottavan taloudellisen informaation, dokumentaation ja perusteluiden määrä ylittää jopa verotarkastuksessa vaaditun määrän ja voi johtaa myös aikaisempien vuosien siirtohinnoittelukysymysten uudelleenarviointiin.

Toisaalta tulkintakysymysten kokeilua voitaneen pitää verosuunnitteluna ja verosuunnitteluun liittyy aina tietynlaisia riskejä. On olemassa muun muassa tutkimusta siitä (Dyrenge, Hanlon ja Maydew 2016), miten verosuunnittelu lisää verotuksellista epävarmuutta. Tutkimuksessa verotuksellisella epävarmuudella tarkoitettiin tilannetta, jossa viranomaiset poikkeavat yrityksen esittämästä verostrategiasta tai veropositioista. Korrelaatiota voidaan pitää loogisena; verosuunnitteluun, ja erityisesti aggressiiviseen sellaiseen, liittyy usein lain tulkinnanvaraisuuden ja aukkojen hyväksikäyttö joka taas herkemmin johtaa siihen, että viranomaiset eivät pidä käytettyä järjestelyä hyväksyttävänä.

Tutkielman kirjallisuuden perusteella veroriskien hallinta (Elgood ym. 2004, s.3) voidaan kiteyttää aikaisemmin esiteltyihin kolmeen kohtaan:

1. Arvo, jonka yritys voi saavuttaa ottamalla riskin
2. Kustannus, joka voidaan säästää riskiä välttämällä
3. Resurssit, jotka vaaditaan mahdollisuuksien ja kustannusten hallitsemiseksi

Verosuunnittelussa arvona näyttäytyy saatu veroetu eli vaihtoehtoista saavutettu edullisempi veropositio, jota ei ole veroviranomaisten toimesta kyseenalaistettu. Kustannussäästönä riskin välttämisestä toimii puolestaan tilanne, jossa valitaan heikompi, mutta helpommin perusteltavissa oleva veropositio. Toisin sanoen vaihtoehto, jossa kohdataan vähemmän riskiä. Näin säästytään mahdollisilta siirtohinnoitteluoikaisuilta ja sanktioilta. Kustannussäästönä voidaan nähdä myös mahdollinen vältetty vahinko yrityksen maineelle, jota voidaan välttää valitsemalla neutraalimpi vaihtoehto. Toisaalta resursseina

toimivat käytetyt konsulttipalvelut ja yrityksen omien työntekijöiden käyttämät resurssit. Veroriskien hallintaan liittyvien konsulttipalveluiden tarjonnan lisääntyminen kertonee myös niiden kysynnän kasvusta, eli veroriskien välttämiseen ollaan valmiita myös panostamaan yrityksissä entistä enemmän. Toisaalta tämä kertoo myös veroriskien painopisteen muutoksesta; aikaisemmin keskityttiin erityisesti lain noudattamiseen, mutta nykyään sitä ei itsessään pidetä riittävänä vaan samanaikaisesti tulee hallita myös muita riskejä. Edellä esitetyt kolme kohtaa korostavat osaltaan myös siirtohinnoittelun ja verosuunnittelun suhdetta yrityksissä. Kuten tutkielmassa on todettu, osaltaan siirtohinnoittelu myös itsessään toimii verosuunnittelun mahdollistajana. Joissain yrityksissä siirtohinnoittelua käytetään verosuunnittelussa ja niissä punnitaan verosuunnittelusta saadun arvon määrää (kohdan 1 mukaisesti). Joissain yrityksissä näkökulmana on puolestaan kustannusten välttäminen, eli siirtohinnoittelu halutaan toteuttaa mahdollisimman pienin riskein (kohdan 2 mukaisesti). Molemmat vaihtoehdot vaativat myös resursseja (kohta 3) ja käytettävissä olevien resurssien määrä vaikuttaa myös osaltaan yrityksen kohtaamiin riskeihin.

Kuten aikaisemmin tutkielmassa on todettu, veroriskeihin liittyy vahvasti lain ja käytännön soveltaminen tiettyjen faktojen vallitessa sekä faktojen epävarmuus itsessään. Ennakkoratkaisujen, APA-menettelyn ja siirtohinnoitteludokumentaation osalta keskeistä ovat tosiseikat ja niiden pitävyys sekä perustelut. Tähän yhtälöön kiteytyy myös aiheeseen liittyvät ongelmat yritysten näkökulmasta. Ennakkoon haetuissa ratkaisuissa esitetyt faktat ovat ennusteita tulevasta, mutta faktat itsessään voivat muuttua. Lisäksi, tiettyjen faktojen soveltaminen lainsäädäntöön on aina subjektiivinen tulkinta. Myös laki ja sen tulkinta voi muuttua lyhyelläkin aikavälillä. Se, miten faktat pystytään säilyttämään tai niiden muutosten vaikutus/vaikuttamattomuus lopputulokseen perustelemaan, ja miten faktat itsessään pystytään lainmukaisiksi perustelemaan, ovat keskiössä yritysten siirtohinnoitteluun liittyvien veroriskien välttämisessä. Laillisesti hyväksyttävän vero-optiimin rajan etsimisessä nousevat Mehtosen (2005, s. 165) mukaan erityisesti valittujen toimenpiteiden liiketaloudellisten perusteluiden riittävyys ja perustelut, joka korostaa hyvän dokumentoinnin merkitystä.

Uusissa dokumentaatiovaatimuksissa on keskitytty etenkin aineettoman omaisuuden ja tutkimus- ja kehitystoiminnan tarkempaan kuvaamiseen ja parempaan läpinäkyvyyteen niihin liittyvissä omaisuuserissä. Toisaalta tämä ei ole yllätys, sillä tutkimusten mukaan (Dyrenge, Hanlon ja Maydew 2016) verosuunnittelun ja verotuksellisen epävarmuuden korrelaatio on vahvempi yrityksissä, joissa on paljon R&D (Research and Development) kuluja, ja täten paljon aineetonta omaisuutta ja niihin liittyviä kuluja. Saman tutkimuksen mukaan myös veroparatiisien käyttö aineettomien omaisuuksien siirroissa lisää verotuksellista epävarmuutta entisestään; aineettomien omaisuuserien verosuunnittelu johon liittyy veroparatiisivaltio, on verotukselliselta asemaltaan vielä epävarmempaa kuin muu aineettoman omaisuuden verosuunnittelu. Näin ollen ei ole yllättävää, että uusissa dokumentaatiovaatimuksissa näistä osa-alueista on haluttu lisää dokumentaatiota, sillä niihin viranomaiset ovat aikaisemminkin puuttuneet aktiivisesti. EY:n siirtohinnoitteluselvityksessä (2016) yritykset näkivätkin aineettoman omaisuuden olleen menneen kolmen vuoden, ja tulevan kahden vuoden aikana kolmanneksi tärkein kiistan aihe verotuksessa heti tavaroiden ja palveluiden sekä rahoitusjärjestelyiden hinnoittelun jälkeen.

Keskeisessä asemassa yritysten siirtohinnoittelua koskevien veroriskien hallinnassa on siis laadukas dokumentaatio. Entistä tiukempien dokumentaatiovelvoitteiden tarkoituksena ei ole aiheuttaa tarpeettomia lisäkustannuksia ja kiusaa yrityksille vaan parantaa yritysten oikeusvarmuutta sekä lisätä luottamusta yritysten ja viranomaisten välillä. Dokumentoinnin pohjimmainen tarkoitus on kuitenkin toimia sekä yrityksen että viranomaisen eduksi. Siirtohinnoitteludokumentointia koskevassa hallituksen esityksen (HE 107/2006) perusteluissa todetaan ”*Dokumentoinnin tarkoituksena olisi osoittaa toisistaan riippuvaisten yritysten välisten liiketoimien markkinaehtoisuus ja antaa siten verovelvolliselle suojaa veroviranomaisten jälkikäteen tekemiä siirtohinnoitteluoikaisuja vastaan sekä vähentää tällaisiin liiketoimiin kohdistuvaa kaksinkertaisen verotuksen riskiä. Toisaalta dokumentointi helpottaisi veroviranomaisten mahdollisuuksia tutkia siirtohinnoittelun markkinaehtoisuutta.*”

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Aarnio A. 1989. *Laintulkinnan teoria – Yleisen oikeustieteen oppikirja*. Porvoo: WSOY.

Aarnio A. 1978. *Mitä lainoppi on?* Helsinki: KK Kirjapaino.

Ahonen A. ja Kallio T. 2002. Käsité- ja tekstitutkimuksen metodologia – perusteita, näkökulmia ja haasteita johtamis- ja organisaatiotutkimuksen kannalta.

Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, Sarja Keskustelua ja raportteja 5:2002.

Bhimani, A., Horngen, C., Datar S. ja Foster G. 2008. *Management and cost accounting*. Italia: Pearson education Limited. 4. painos.

Brealey ja Myers. 1991. *Principles of corporate finance*. New York: McGraw-Hill 4. painos.

Collin, S., Engblom A., Holla J., Järvinen J., Lamminsivu S., Lampinen A., Lepistö M., Paronen V., Rautajuuri A., Sandelin E., Torkkel T. ja Äimä K. 2017. *Elinkeinoverotus 2017*. Edita Publishing Oy.

Deloitte. 2016. *OECD:n BEPS-hankkeen ydin – Mikä vaikutus on suomalaisten konsernien arvoketjuihin?* Saatavilla: <https://www2.deloitte.com/fi/en/pages/tax/articles/oecd-beps-hankkeen-ydin.html>

Deloitte. 2015. *OECD Tax Alert – BEPS action 4: Interest deductions and other financial payments*. Saatavilla: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-alert-oecd-6-october-2015.pdf>

Drake K., Lusch S. ja Stelkelberg J. 2017. Does Tax Risk Affect Investor Valuation of Tax Avoidance? *Journal of Accounting, Auditing & Finance*. s.1–26.

Drury C. 2012. *Management and cost accounting*. 8. painos. Cengage Learning: Kiina.

Dyrenge S., Hanlon M. ja Maydew E. 2016. When Does Tax Avoidance Result in Tax Uncertainty? *Social Science Research Network (SSRN)* Saatavilla: <https://ssrn.com/abstract=2374945>

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA. 2013. Mysteeri avautuu – Suomi globaaleissa arvoverkostoissa. Saatavilla: <https://www.etla.fi/uutiset/mysteeri-avautuu-suomi-globaaleissa-arvoverkostoissa/> viitattu 18.9.2018

- Elgood, T., Paroissien, I. & Quimby, L. 2004. *Tax risk management guide*. PWC Publication.
- EY 2017. *EU Council adopts Directive (ATAD 2) to address hybrid mismatches with third countries* Saatavilla: <http://www.ey.com/gl/en/services/tax/international-tax/alert--eu-council-adopts-directive-atad-2-to-address-hybrid-mismatches-with-third-countries>
- EY 2016. In the spotlight – A new era of transparency and risk. *2016 Transfer Pricing Survey Series*
- Finér L. & Ylönen M. 2017. Tax-Driven Wealth Chains: A Multiple Case Study of Tax Avoidance in the Finnish Mining Sector. *Critical Perspectives on Accounting*. Vol. 48, s. 53–81.
- Finer L. 2015–2016. Liiketulo kohdentaminen kiinteille toimipaikoille, osat 1–3. *Verotus* 3/2015 s. 273–283, 4/2015 s. 410–422 ja 1/2016 s. 76–87.
- Gattringer M. 2013. Transfer pricing as an instrument in international tax planning. *Series on International Tax law, volume 79*.
- Guenther, D., Matsunaga S. ja Williams B. 2017. Is Tax Avoidance Related to Firm Risk? *The Accounting Review, American Accounting Association* Vol. 92, No. 1/2017 s. 115–136
- Guenther, D., Matsunaga S. ja Williams B. 2013. Tax Avoidance, Tax Aggressiveness, Tax Risk and Firm Risk. USA: Lundquist College of Business, University of Oregon. Google Scholar.
- Hanlon, M., Slemrod, J., 2009. What does tax aggressiveness signal? Evidence from stock price reactions to news about tax shelter involvement. *Journal of Public Economics* 93, S. 126-141.
- Hasseldine J. ja Morris G. 2013. Corporate social responsibility and tax avoidance: A comment and reflection. *Accounting Forum* 37 (2013) 1–14.
- Helminen M. 2017. *Kansainvälinen verotus*. Talentum Fokus. (Jatkuvatäydenteinen, viimeisin päivitys 27.1.2017)

- Helminen M. 2016. *EU-Vero-oikeus – Välitön verotus*. Helsinki: Talentum. 3. uudistettu painos.
- Helminen M. 2013. *Kansainvälinen tuloverotus*. Helsinki: Edita.
- Holkeri K. ja Rajala K. 2015. EU-oikeuden vaikutuksesta veronkiertosäännösten tulkintaan. *Verotus*. 2015/1 s. 46–59.
- Holzman Y. ja Nagel P. 2014. An introduction to transfer pricing. *Journal of Management Development*. Vol. 33 no. 1 s. 57–61
- Hutchens M. ja Rego S. 2015. Does Greater Tax Risk Lead to Increased Firm Risk? *Social Science Research Network (SSRN)*. Saatavilla: <https://ssrn.com/abstract=2186564>
- Ilmonen I., Kallio J., Koskinen J. ja Rajamäki M. 2016. *Johda riskejä: käytännön opas yrityksen riskienhallintaan*. Turenki: Hansaprint Oy.
- Isomaa-Myllymäki A. 2017. Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuus. Markkinaehtoperiaatteen soveltamisen oikeudelliset rajoitukset etuyhteyksluotonannossa (väitöskirjan esittely). *Verotus* 2017/1 s. 99–107
- Isomaa-Myllymäki A. 2016. *Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuus: markkinaehtoperiaatteen soveltamisen oikeudelliset rajoitukset etuyhteyksluotonannossa*. Helsinki: Alma Talent
- Isomaa-Myllymäki A. 2014a. Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoinen hinnoittelu, osa 1 (referee-artikkeli). *Verotus* 2014/3 s. 302–315.
- Isomaa-Myllymäki A. 2014b. Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoinen hinnoittelu, osa 2 (referee-artikkeli). *Verotus* 2014/4 s. 393–406.
- Isomaa-Myllymäki A. 2014c. Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuus – oikeustapauskommentti ratkaisusta KHO 2014:119 (referee-artikkeli). *Verotus* 2014/5 s. 469–483.
- Jaakkola R., Laaksonen S., Nikula T., Palmu M., Paronen V., Sandelin E. & Vasenius S. 2012. *Siirtohinnoittelu käytännössä*. Helsinki: Edita
- Karjalainen J. ja Raunio M. 2018. *Siirtohinnoittelu*. Helsinki: Alma Talent, 2018 2. uudistettu painos.

- Knuutinen R. 2014. Veron kiertäminen, veronkierto vai verolain kiertäminen – terminologinen tarkastelu. *Verotus* 2014/2 s. 169–177.
- Konserniverokeskus. 2018. APA, siirtohinnoittelun ennakkosopimus vahvassa myötätuulessa Saatavilla: <https://www.vero.fi/globalassets/apa-siirtohinnoittelun-ennakkosopimus.pdf>
- KPMG 2017. OECD BEPS Action Plan – Moving from talk to action in Europe. Saatavilla: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/09/ema-beps-report-2017.pdf>
- Laaksonen S. 2013 Verohallinnon siirtohinnoitteluhankkeen haasteita. *Verotus*. 2013/2. s. 203–210.
- Lindgren J. 2017. Korkojen vähentämisestä ja sen rajoituksista yritysverotuksessa. *Verotus* 2017/5 s. 532–547.
- Malmgren M. 2015. OECD:n hanke veropohjan rapautumisen ja voitonsiirron estämiseksi. *Verotus* 1/2015, s. 38 – 46.
- Markowitz H. 1952. Portfolio selection. *The Journal of Finance*, 7, s. 77–91.
- Mehafdi M. 2000. The Ethics of International Transfer Pricing. *Journal of Business Ethics*; 2000; 28, 4; Social Science Premium Collection s. 365
- Mehtonen P. 2005. *Siirtohinnoittelu, tuloverotus ja konsernistrategiat – erityisesti strategisen suunnittelun dokumentoinnista ja reaaliargumentaatiosta*. Helsinki: Edita
- Myrsky M. & Linnakangas E. 2009. *Kansainvälinen henkilö- ja yritysverotus*. Helsinki: Talentum
- Myrsky M. & Malmgren M. 2014. *Elinkeinotulon verotus*. Helsinki: Talentum
- Neilimo K. ja Uusi-Rauva E. 2005. *Johdon laskentatoimi*. Helsinki: Edita
- Morris M. 2014. United in diversity, divided by sovereignty: Hybrid financing, thin capitalization, and tax coordination in the European Union. *Arizona Journal of International and Comparative Law*. 31, 761.
- OECD. 2016. *BEPS Project Explanatory Statement: 2015 Final Reports*. OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. Pariisi: OECD Publishing.

- OECD. 2015. *2015 Final Reports: Executive Summaries*. OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project.
- Penttilä S. 2015. Siirtohinnoittelua koskevat oikeuskäytännön linjaukset. *Verotus* 2/2015, s. 120 – 140.
- Penttilä S. 2014. Hybridilainaa ei voitu siirtohinnoitteluoikaisua koskevan säännöksen (VML 31 §) perusteella uudelleenluonnehtia omaksi pääomaksi: KHO 2014:119. Oikeustapauskommentaari. EDILEX.
- Penttilä S. 2011. KHO 2010:73 Koron markkinaehtoisuus. *Tilisanomat* 20.8.2011. Saatavilla: <https://tilisanomat.fi/lakiratkaisut-ja-suositukset/kho-ja-kvl-tuloverotus/kho-201073-koron-markkinaehtoisuus>
- Puusa A. 2008. Käsitemaalyysi tutkimusmenetelmänä. *Premissi*. Vol. 4, s. 36–43.
- PwC. 2016. *Siirtohinnoitteludokumentointia koskeva lainsäädäntö muuttuu Suomessa*. Saatavilla: <https://uutishuone.pwc.fi/siirtohinnoitteludokumentointia-koskeva-lainsaadanto-muuttuu-suomessa/>
- PwC. 2015. *OECD julkaisi lopulliset BEPS-raportit – Alkaako kansainvälisessä verotuksessa uusi aika?* Saatavilla: <https://uutishuone.pwc.fi/oecd-julkaisi-lopulliset-beps-raportit/>
- Rajamäki A. 2015. Hybridijärjestelyt BEPS-hankkeessa ja EU:ssa. *Verotus* 2015/3 s. 262–272.
- Raunio M. ja Svernas K. 2011. Rahoitustransaktioiden siirtohinnoittelu – onko konserniin kuulumisella vaikutusta? *Verotus* 2011/2 s. 190–201.
- Rossing C. 2013. Tax strategy control: The case of transfer pricing tax risk management. *Management Accounting Research*, 24 (2), 175–194.
- Shtiller M., Nazarova V., Selezneva I., Kogut O., Bekenova L., Jondelbayeva A. & Korvyakov V. 2016. Tax Risks in the Company's Accounting System: Essence, Identification and Control. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(4), 1791-1797.
- Sikka P. 2017. Accounting and taxation: Conjoined twins or separate siblings? *Accounting Forum*. Vol. 41, Issue 4, December 2017, Pages 390-405

- Sikka P. ja Willmott H. 2010. The dark side of transfer pricing: Its role in tax avoidance and wealth retentiveness. *Critical Perspectives on Accounting*, 21 (4), 342–356.
- Surakka J. 2014. KHO linjasi siirtohinnoittelua koskevan säännöksen tulkintaa ja OECD:n ohjeiden tulkintaa ohjaavaa vaikutusta. EDILEX.
- Viitala T. 2016a. EU:n veronkiertodirektiivi. *Verotus* 2016/4 s. 336–348.
- Viitala T. 2016b. EU- ja OECD-toimenpiteiden vaikutuksia Suomeen. *Keskuskauppakamarin suuri veropäivä 2016. Keskuskauppakamari s. 109–133.*
- Wilson, R., 2009. An examination of corporate tax shelter participants. *The Accounting Review* 84, S. 969-999
- Wittendorff, J. 2010. *Transfer pricing and the arm's length principle in international tax law*. Kluwer Law International: Series in International Taxation.
- Äimä, K. 2009. *Sisäiset korot lähiyhtiöiden kansainvälisessä verotuksessa*. Juva: WSOYpro.

Virallislähteet:

- EU JTPF (EU Joint Transfer Pricing Forum) 2007. Communication 2007/71 on the work of the JTPF in the field of dispute avoidance and resolution procedures including guidelines for APAs in the EU.
- Euroopan Komissio. 2017. *The Anti Tax Avoidance Directive*. Saatavilla: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/anti-tax-avoidance-package/anti-tax-avoidance-directive_en
- Valtiovarainministeriö. 2017. BEPS-toimenpiteiden taloudellisten vaikutusten arviointiraportti. *Valtiovarainministeriön julkaisu – 26/2017*.
- Verohallinto. 2018a. Korkovähennysoikeuden rajoitukset elinkeinotoiminnassa. Verohallinnon ohje diaarinro A46/200/2018.
- Verohallinto. 2018b. Siirtohinnoittelun dokumentointi. Verohallinnon ohje diaarinro A68/200/2018.
- Verohallinto. 2017. Ennakkoratkaisuhakemuksen tekeminen ja siihen annettava päätös. Verohallinnon ohje diaarinro A208/200/2017.

Verohallinto. 2016. Keskinäinen sopimusmenettely (MAP) siirtohinnoitteluasioissa.

Saatavilla: https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/siirtohinnoittelu/menettelytavat_siirtohinnoitteluasioissa/keskinainen_sopimusmenettely_map_siirto/

Verohallinto. 2015. OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden päivitykset tulkintalähteinä. Verohallinnon kannanotto diaarinro A177/200/2015.